

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Veronika Křížková

**Obraz České republiky
na stránkách německých deníků
v kontextu evropské migrační krize**

Diplomová práce

Praha 2017

Autor práce: **Bc. Veronika Křížková**

Vedoucí práce: **PhDr. David Emler, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2017**

Bibliografický záznam

KŘÍŽKOVÁ, Veronika. *Obraz České republiky na stránkách německých deníků v kontextu evropské migrační krize*. Praha, 2017. 92 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. David Emler, Ph.D.

Abstrakt

Práce zjišťuje, jaký obraz utvářejí německá média o České republice v kontextu evropské migrační krizi. Za tímto účelem byly zkoumány příspěvky tří německých deníků z let 2015 a 2016. Výzkum byl prováděn na 186 článcích pomocí kvantitativní obsahové analýzy a metody konstantní komparace. Provedeným výzkumem byla získána konkrétní data a zjištěno, v jakých obdobích a v jakých souvislostech média o České republice píší. Česká republika je v kontextu evropské migrační krize vnímána z evropské perspektivy a je zobrazována zejména společně s ostatními státy Visegrádu. Z důvodu nesouhlasu s evropským řešením krize prostřednictvím závazných kvót, prosazovaným Německem, je Česká republika znázorňována spíše negativně a označována jako nesolidární. Zpravodajství německých médií o České republice je také silně politizováno a personifikováno. Výsledky práce mohou poskytnout představu o vnímání pozice České republiky během evropské migrační krize Německem a přispět také k dalšímu výzkumu tohoto aktuálního tématu.

Abstract

This master's thesis examines the image of the Czech Republic that the German media promote in the context of the European migration crisis. For this purpose, articles from three German daily newspapers dating from 2015 until 2016 were examined. The research was carried out on 186 articles using quantitative content analysis and constant comparative method. Throughout the research the information on when and how the media wrote about the Czech Republic were gathered. In the context of the European migration crisis a recurring image of the Czech Republic was created mainly through the EU perspective, along with the other members of the Visegrad Group. For its rejecting position of the European solution for the crisis, which was supported by Germany, the image of the Czech Republic is rather negative and the state is denounced for lacking. The German media coverage of the Czech Republic was strongly politicized and embodied by politicians. The results of the research can provide an overview of the perception of the Czech Republic by Germany during the European migration crisis. The results can contribute to further research on this current topic as well.

Klíčová slova

Česká republika, Německo, média, deníky, migrace, uprchlická krize, obsahová analýza, konstantní komparace

Keywords

Czech Republic, Germany, Media, Newspapers, Migration, Refugee Crisis, Content Analysis, Constant Comparative Method

Rozsah práce: 144 343 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. července 2017

Veronika Křížková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Davidu Emlerovi, Ph.D. za cenné rady a vstřícnost při konzultacích diplomové práce. Za konzultace a konstruktivní kritiku také děkuji Jakobovi Eberlemu, Ph.D.

Děkuji přátelům za jejich inspirativní myšlenky a rodině za neustálou podporu při vypracovávání práce.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno: Veronika Křížková
E-mail: vkrizk@gmail.com
Semestr: 4.
Akademický rok: 2015/2016
Název práce: Obraz České republiky na stránkách německého tisku v kontextu evropské migrační krize
Předpokládaný termín ukončení (semestr, školní rok): letní semestr 2017
Vedoucí diplomového semináře: doc. PhDr. Ota Konrád, Ph.D.
Vedoucí práce: PhDr. David Emler, Ph.D.
V čem se oproti původnímu zadání změnil cíl práce? Práce zkoumá a analyzuje obsah článků o České republice, které se vyskytují v německém tisku v souvislosti s evropskou migrační krizí. Dle určených kritérií hodnotí aspekty německého pohledu na českou politiku.
Jaké změny nastaly v časovém, teritoriálním a věcném vymezení tématu? Časové vymezení: 2014-2016 (jeden rok před a po vypuknutí migrační krize) Teritoriální vymezení: Spolková republika Německo Tematické vymezení: evropská migrační krize
Jak se proměnila struktura práce (vyjádřete stručným obsahem)? Úvod Metoda obsahové analýzy Ukotvení tématu v česko-německých vztazích Německá média Hodnocení české politiky z různých aspektů na základě obsahové analýzy Závěr
Jakým vývojem prošla metodologická koncepce práce? Práce bude založena na metodě obsahové analýzy. Bude zkoumat články v německém tisku, týkající se České republiky v souvislosti s migrační krizí. Kritéria pro výběr článků budou stanovena.
Které nové prameny a sekundární literatura byly zpracovány a jak tato skutečnost ovlivnila celek práce? Práce bude analyzovat články ze ca. 3 reprezentativních celoněmeckých deníků. Bude založena také na studiu literatury o německých médiích.
Charakterizujte základní proměny práce v době od zadání projektu do odevzdání tezí a pokuste se vyhodnotit, jaký pokrok na práci jste během semestru zaznamenali (v bodech): absolvování DS 1 návrh projektu změna tématu absolvování DS 2 konzultace ohledně nově zvoleného tématu předběžná rešerše novinových článků formulace a odevzdání tezí

Podpis studenta a datum:

Schváleno:	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		

Obsah

1. ÚVOD.....	2
1.1. STRUKTURA PRÁCE.....	4
1.2. TEORETICKÉ RÁMCE PRO ZKOUMÁNÍ MEDIÁLNÍHO OBRAZU	6
1.2.1. <i>Teorie sociální konstrukce reality</i>	6
1.2.2. <i>Reprezentace reality</i>	7
1.2.3. <i>Agenda-setting</i>	9
1.2.4. <i>Média a stereotypy</i>	10
1.3. LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE POUŽITÉ PRO TVORBU PRÁCE	11
1.4. CHARAKTERISTIKA NĚMECKÉHO TRHU S TIŠTĚNÝMI MÉDII A POPIS ANALYZOVANÝCH TITULŮ	13
1.4.1. <i>Charakteristika německého trhu s tištěnými médii</i>	13
1.4.2. <i>Celostátní deníky</i>	17
1.4.3. <i>Zkoumané německé deníky</i>	17
1.4.4. <i>Zpravodajství deníků o migrační krizi v letech 2015 a 2016</i>	20
2. METODY ZKOUMÁNÍ A VÝSLEDKY VÝZKUMU	24
2.1. KVANTITATIVNÍ METODA: KVANTITATIVNÍ OBSAHOVÁ ANALÝZA.....	24
2.2. VÝSLEDKY KVANTITATIVNÍ OBSAHOVÉ ANALÝZY	30
2.2.1. <i>První příspěvky o České republice</i>	30
2.2.2. <i>Události s vlivem na mediální pozornost médií</i>	32
2.2.3. <i>Obraz České republiky jako součásti větších nadnárodních celků</i>	35
2.2.4. <i>Česko-německá tematika příspěvků</i>	36
2.2.5. <i>Vliv autorů příspěvků na tvorbu obrazů</i>	37
2.3. KVALITATIVNÍ METODA: KONSTANTNÍ KOMPARACE	38
2.4. VÝSLEDKY KONSTANTNÍ KOMPARACE	40
2.4.1. <i>Morální apely vůči České republice</i>	41
2.4.2. <i>Objektivní důvody postoje České republiky</i>	43
2.4.3. <i>Motiv strachu</i>	45
3. PŘÍPADOVÉ STUDIE.....	47
3.1. OBRAZ ČESKÉ REPUBLIKY JE SILNĚ POLITIZOVÁN A PERSONIFIKOVÁN	48
3.2. ČESKÁ REPUBLIKA JAKO SOUČÁST VISEGRÁDU	56
3.3. ČESKÁ REPUBLIKA JAKO ČLEN EU, KTERÝ JE PROTI ZÁVAZNÝM KVÓTÁM	64
ZÁVĚR.....	68
SUMMARY	71
POUŽITÁ LITERATURA	73
PRIMÁRNÍ ZDROJE	73
SEKUNDÁRNÍ ZDROJE	73
<i>Knihy a sborníky</i>	73
<i>Odborné články a studie</i>	74
<i>Internetové zdroje</i>	75
SEZNAM PŘÍLOH.....	77
PŘÍLOHY	78

1. Úvod

Poslední tři roky čelí Evropa největší uprchlické vlně od konce druhé světové války. Od roku 2015 můžeme sledovat výrazný nárůst migrace do Evropy. Pouze v letech 2015 a 2016 požádalo o azyl v Evropské unii více než 2,5 milionu lidí.¹ Při riskantní cestě do Evropy přišly mezitím o život desítky tisíc lidí.² Evropská agentura pro pohraniční a pobřežní stráž Frontex v letech 2015 a 2016 odhalila více než 2,3 milionů lidí,³ kteří nelegálně překročili evropskou hranici. Migrační krize se proto stala prioritou Evropské unie a téma začalo také výrazně dominovat v médiích.

S uprchlickou krizí vzrostla role Německé spolkové republiky a Berlín tak v EU získal mnohem silnější slovo.⁴ Německá kancléřka Angela Merkelová byla jediným evropským lídrem, který se zasadil o proaktivní přístup v řešení krize.⁵ Rozhodla se otevřít hranice pro uprchlíky z Budapešti a svým prohlášením „*Wir schaffen das*“ zaujala pozitivní postoj Německa vůči uprchlíkům. Německá politika tak akcentovala především morální a humanitární rozměr krize. Merkelová se rovněž velkou měrou zasadila o dohodu Evropské unie s Tureckem v březnu 2016,⁶ která umožnila navracet imigranty z Řecka zpět do Turecka, a výrazně tím zmírnila tlak migrační vlny na Evropu. Silná role Německa v evropské zahraniční politice se v kontextu evropské migrační krize odrážela také v německých médiích.

Pozice české politiky byla ve srovnání s německou pozicí odlišná. Česká republika akcentovala zejména téma bezpečnosti a nesouhlasila s Evropskou komisí prosazovaným a Německem podporovaným návrhem závazných kvót pro přerozdělování uprchlíků. Vedoucí role Německa si vyžádala tvorbu nových koalic v rámci EU.⁷ V migrační krizi Česká republika posílila svůj svazek s ostatními státy Visegrádské skupiny. Státy Visegrádu tvořily nejhlasitější odpůrce evropského řešení

¹ „EU migrant crisis: facts and figures“, Evropský parlament, <http://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20170629STO78630/eu-migrant-crisis-facts-and-figures> (staženo 6.6.2017).

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Jakub Eberle a Vladimír Handl, *Strategie české politiky vůči Německu*, ÚMV říjen 2016 (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2016), 2-3, <http://www.iir.cz/article/strategie-ceske-politiky-vuci-nemecku> (staženo 15.11.2016).

⁵ Claire Greenstein a Brandon Tensley „The Strongwoman of Europe“, *Foreign Affairs*, 6. dubna 2016, <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/2016-04-06/strongwoman-europe> (staženo 8.4.2016).

⁶ Josef Janning a Almut Möller, *Leading from the centre: Germany's new role in Europe*, ECFR Policy Brief, červenec 2016 (London: The European Council on Foreign Relations, 2016), 2, http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR_183_-_GERMAN_LEADERSHIP2.pdf (staženo 18.10.2016).

uprchlické krize pomocí povinných kvót. Česká republika se tak stala „*překážkou či brzdou německé politiky*.“⁸ Česká politika se emancipovala, zároveň se ale odklonila od svého klíčového partnera - Německa.

Cílem této práce je zjistit, jak se rozdílné pozice obou států odrazily ve zpravodajství německých médií a jak byla Česká republika vnímána v německém tisku. V rámci práce bude zodpovězena otázka: „Jaký obraz vytvářejí německé celostátní deníky o České republice v kontextu evropské migrační krize v letech 2015 a 2016?“ Díky zkoumání mediálního obrazu České republiky v německých médiích můžeme zjistit, jaké interpretační rámce média používají a jakou realitu o České republice v kontextu evropské migrační krize zprostředkovávají svým čtenářům. Získané poznatky můžeme z českého pohledu chápat také jako jakousi zpětnou vazbu našeho nejdůležitějšího obchodního a politického partnera⁹ – Německa. Jedná se o relativně nové téma, které je ještě stále aktuální. Výsledky této práce proto mohou najít praktické uplatnění při reflexi české pozice v evropské migrační krizi a poskytnout informace o vnímání role České republiky z pohledu Německa.

Práce zkoumá německá masová média, konkrétně celostátní německé deníky. Masová média fungují jako zprostředkovatel informací a společenských hodnot, který u příjemců pomáhá formovat jejich pohled na svět. Ve většině případů média nicméně nejsou jediným zdrojem informací. Na utváření postojů, názorů a vědomostí se významně podílí také naše osobní zkušenost a informace, získané prostřednictvím komunikace. V případech, ve kterých zkušenost s určitým jevem chybí, nabývají média na významu. Mezi tyto případy může patřit vnímání České republiky německými čtenáři. Německé obyvatelstvo má totiž často o České republice pouze základní informace. Přímá zkušenost bývá pouze okrajová a dosahuje úrovně turistické či obchodní návštěvy. Informace o České republice v kontextu evropské migrační krize jim tak zprostředkovávají právě média.¹⁰

Odpověď na výzkumnou otázku budu hledat pomocí původního výzkumu, založeného na vlastním sběru dat. Jaké informace celostátní německé deníky

⁷ „*Spolková republika totiž ovlivňuje evropské dění nejen jako ‚špilmachr‘, ale také jako hráč, jehož síla dokáže proti sobě spojit ostatní státy (např. jihoevropské koalice v měnové politice, V4 v uprchlické otázce)*.“ Eberle a Handl, *Strategie české politiky vůči Německu*, 3.

⁸ Ibid., 8.

⁹ „Rudolf Jindrák: Německo je náš nejdůležitější obchodní a politický partner“, *Deník.cz*, 25. srpna 2016, http://www.denik.cz/z_domova/rudolf-jindrak-nemecko-je-nas-nejdulezitejsi-obchodni-a-politicky-partner-20160824.html (staženo 10. 7. 2017).

¹⁰ V současné době mohou jako zprostředkovatel informací fungovat také sociální média, či tzv. „*Lügenpresse*“.

zprostředkovávají a jaké mediální obrazy České republiky vytvářejí, budu zkoumat kombinací kvantitativní a kvalitativní metody. Výsledky získané oběma metodami se navzájem doplňují, díky kombinaci metod tak získám komplexnější odpověď na výzkumnou otázku. Pro kvantitativní výzkum použiji metodu obsahové analýzy. Jedná se o spolehlivou metodu zkoumání obsahu mediálních sdělení, která poskytuje přesná data, relativně nezávislá na průzkumníkovi.¹¹ Mohu díky tomu zjistit například četnost a intenzitu příspěvků, jejich tematickou agendu, nebo četnost výskytu jednotlivých aktérů a teritoriální kontext objevující se v příspěvcích. Pro kvalitativní část výzkumu použiji metodu konstantní komparace. Jedná se o způsob diskursivní analýzy. Prostřednictvím třídění a kategorizace částí textů je možné odhalit nejčastější atributy, přisuzované České republice v příspěvcích. Spojením a kombinací výsledků, získaných díky těmto dvěma metodám, zjistím, jaký mediální obraz České republiky německé deníky v kontextu migrační krize zprostředkovávaly. Na teoretické představení metod bude navazovat shrnutí výsledků. Třem nejzásadnějším závěrům výzkumu, hlavním interpretačním rámcům České republiky, se budu detailně věnovat ve zvláštních případových studiích.

1.1. Struktura práce

V úvodu této práce představím teoretické rámce, které lze využít při zkoumání konstrukce mediálního obrazu. Krátce nastíním teorii sociální konstrukce reality, která řeší vztah mezi mediální skutečností, a realitou, a představím teorii reprezentace reality, která na sociální konstrukci reality navazuje. Následně představím koncepty agenda setting a rámcování, jež mají vliv na tvorbu zpravodajského diskursu a jsou proto důležité pro tento výzkum. Nakonec přiblížím problematiku médií a stereotypu, se kterou se při výzkumu mediálního obrazu také budu nepochybně setkávat.

Vedle představení literatury a dalších zdrojů, použitých při zpracovávání výzkumu, se na několika stránkách věnuji i charakteristice německého mediálního prostředí a zkoumaných titulů. Jedná se o důležitý základ pro další rozbor příspěvků vybraných deníků. V celé kapitole nabízím velmi aktuální údaje a data, založená na vlastní rešerši. V závěru kapitoly jsou to aktuální data o zpravodajství německých médií o migrační krizi v letech 2015 a 2016, jeho specifikách a kritice odborníků.

¹¹ Jan Hendl, *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* (Praha: Portál, 2008), 47.

Na úvodní kapitolu navazují dvě kapitoly týkající se vlastního výzkumu a jeho výsledků. Kapitola s názvem „Metody zkoumání a výsledky výzkumu“ nastiňuje teoretická východiska obou metod a podrobný popis jejich aplikace. Na teoretickou část navazuje v obou případech shrnutí výsledků a analýza výsledků, získaných aplikací dané metody. Výsledky kvantitativní obsahové analýzy seznamují se zjištěními, odkdy se v německém tisku začíná psát o České republice v kontextu migrační krize a v souvislosti se kterými událostmi se píše. Určují také, v jakém geopolitickém kontextu je Česká republika v médiích vnímána a jaký mají autoři článků vliv na tvorbu jejího mediálního obrazu. Výsledky metody konstantní komparace seznamují s tím, jak se o České republice v německých médiích píše. Jsou definovány tři tematické okruhy argumentace, které jsou v této kapitole detailně rozebrány.

Třetí kapitola práce obsahuje tři případové studie. Ty se podrobně věnují nejvýraznějším interpretačním rámcům České republiky, které vyplynuly v průběhu celého výzkumu. První případová studie se zabývá skutečností, že je Česká republika v kontextu migrační krize v médiích prezentována zejména prostřednictvím jejích politických představitelů, přičemž výraznou roli zastávají předseda vlády Bohuslav Sobotka a prezident Miloš Zeman. Každý z nich je přitom médiu prezentován rozdílně. Druhá případová studie se věnuje v kontextu evropské migrační krize velmi častému mediálnímu obrazu České republiky jako člena Visegrádské skupiny. Třetí případová studie podrobněji popisuje obraz České republiky jako členského státu Evropské unie, který patří ke kritikům evropského řešení migrační krize, zejména povinných kvót pro přerozdělování uprchlíků.

V závěru práce rekapituluji svůj výzkum a shrnuji jeho nejpodstatnější zjištění. Nabízím přehled jednotlivých obrazů České republiky, které se mi podařilo v průběhu výzkumu identifikovat a krátce vysvětluji souvislosti mezi jednotlivými obrazy i důvody, proč se ve zkoumaných německých denících právě tyto obrazy objevují.

Neoddělitelnou součástí práce je příloha. Ta obsahuje obecná data týkající se německého trhu s tištěnými médii a zpravodajství německých médií o uprchlické krizi. V příloze jsou umístěny také výsledky kvantitativního výzkumu, které doplňují informace, uvedené v textu. Na konci přílohové části je k dispozici seznam všech zkoumaných novinových příspěvků.

1.2. Teoretické rámce pro zkoumání mediálního obrazu

Cílem této diplomové práce je zkoumání mediálního obrazu. Ačkoliv je konstrukce mediálního obrazu ve studiu masové komunikace často využívána, přesná definice mediálního obrazu neexistuje. Pro mediální obraz je podstatné zobrazování, které reprezentuje abstraktní kvalitu nebo ideu a to prostřednictvím symbolů nebo znaků. „*Mediální obraz má povahu typifikovaného, zjednodušeného symbolu či přesněji znakové sestavy jako reprezentaci konkrétních objektů a událostí, do kterých se promítají představy, postoje, názory a zkušenosti jak jejich tvůrců, tak i konzumentů.*“¹² Zjistit, jaký obraz vytvářejí německé deníky o České republice, nám pomůže právě identifikace a výklad reprezentací a stereotypů v médiích. Následující kapitola nabízí teoretické rámce, které budu při zkoumání mediálních obsahů využívat.

1.2.1. Teorie sociální konstrukce reality

Vztah mezi mediální produkcí a realitou patří k základním otázkám studia médií. Na jedné straně stojí mediální skutečnost, tedy vše, co se objevuje v médiích a co se stává součástí naší zkušenosti, na druhé straně je sociální skutečnost, tedy to, co každému svému příslušníkovi nabízí společnost jako představu o světě, podle čeho jedinec zakotvený ve společnosti vykládá svět kolem sebe. Jedná se vlastně o sociálně určené konstrukce reality.¹³ Teorie sociální konstrukce reality čerpá z podnětů sociálních teoretiků jako jsou Max Weber, Herbert Mead, William Isaac Thomas nebo Alfred Schütz a vymezuje se především proti esencialistickým a objektivistickým sociologickým teoriím o podstatě člověka, proti univerzalistickým koncepcím lidských hodnot a lidského vědění.¹⁴ Díky knize *The Social Construction of Reality*, vydané v roce 1966 Peterem Bergerem a Thomasem Luckmannem má v mediálních vědách významné postavení, protože proměnila povahu sociálního zkoumání a měla ambice metateoreticky zdůvodnit hranice sociálního vědění. Společnost podle ní není objektivně danou realitou, ale lidským produktem. Lidé si ale tento konstrukt neuvědomují a společnost považují za přirozený a objektivní jev. Teorie sociální konstrukce reality úzce souvisí s tzv. obratem k jazyku. Jazyk je nejdůležitějším činitelem při konstruování světů, přebírá roli zprostředkovatele a stává se nástrojem pro

¹² Jaromír Volek, „Mediální obraz ve volební kampani“, in *Mediální obraz politiky(a)*, Americké centrum 18. dubna 2013, 6, http://www.cloukamedia.cz/konference/sborniky/cm_2013_jaro.pdf (staženo 10.7.2017).

¹³ Jan Jiráček a Barbara Köpplová, *Masová média* (Praha: Portál, 2015), 269.

¹⁴ Irena Reifová et al., *Slovník mediální komunikace* (Praha: Portál, 2004), 278.

porozumění. V tomto smyslu lze komunikativní konstrukci sociální reality z velké části aplikovat také na mediální konstrukci reality: stát, národ, náboženství, rasa, gender jsou dnes analyzovány jako sociální konstrukce.¹⁵

Lidé připisují informacím v novinových článcích významy, informace interpretují a hodnotí, protože žijí nejen ve fyzickém prostředí, ale zároveň v prostředí symbolickém.¹⁶ To se snaží přiblížit definice situace, na jejíž význam poprvé upozornil W. I. Thomas, který formuloval tezi, která je známá jako Thomasův teorém: jestliže je určitá situace lidmi definována jako reálná, pak je reálná ve svých důsledcích. Thomasova koncepce definice situace je významná pro teorii sociální konstrukce reality, teorii reprezentace reality a konstruování reality ve zprávách.

1.2.2. Reprezentace reality

„Reprezentace reality je způsob uchopování skutečnosti prostřednictvím znakového systému (kódu), zejména pomocí přirozeného jazyka. Funkcí procesu reprezentace je přenesení něčeho minulého nebo nepřítomného do přítomnosti (tj. re-representování, znovuzpřítomnění).“¹⁷ Teorie reprezentace se zabývá konstrukcí aspektů „reality“, jakými jsou lidé, místa, objekty, události kulturní identity a další abstraktní pojmy v médiích, zejména v masmédiích. Reprezentace reality je chápána jako mechanismus produkování významu, který je tvořen vztahy mezi předmětem, konceptem a znakem. Pracuje s opakovaným výběrem a zvýrazněním některých jednoznačně definovaných vlastností na úkor vlastností jiných. Konstrukt zároveň odhaluje, které z vlastností jsou dobré, žádoucí a společensky přijatelné, a které nikoliv. Jednou ze zásadních otázek současné doby je, jakým způsobem se média podílejí na formování identity. Média distribuují nejen obrazy toho, jak vidí a vnímá jedinec sám sebe, ale zároveň i to, jak jej chápou ostatní. Média tedy výrazně ovlivňují naše chápání toho, co je a není normální, žádoucí nebo přijatelné.

Základním principem každé reprezentace je opakování, které ústí k posilování daných stereotypů. *„Analýza reprezentace vychází z toho, co je explicitně v obsahu zpráv přítomno a co chybí, co je explicitní a co implicitní, co je tematizováno a co nikoliv. Analýza reprezentace by se neměla soustředit na to, co je přítomno v textu, ale také na to, co absentuje, a přitom by součástí být mohlo nebo mělo.“¹⁸*

¹⁵ Irena Reifová et al., *Slovník mediální komunikace* (Praha: Portál, 2004), 279.

¹⁶ Jan Jandourek, *Úvod do sociologie* (Praha: Portál, 2003), 64.

¹⁷ Irena Reifová et al., *Slovník mediální komunikace* (Praha: Portál, 2004), 211-212.

¹⁸ Tomáš Trampota, *Zpravodajství* (Praha: Portál, 2006), 94.

Teorii reprezentace, tedy zprostředkování reality, se podrobně zabývá Stuart Hall. Hall rozlišuje dva spolu související systémy reprezentace: mentální reprezentaci a jazyk. Systém mentální reprezentace je založen na konstrukci abstraktní pojmové mapy (conceptual map) v mysli každého jedince. Ta vzniká na základě vytvoření vztahu a vzájemného uspořádání předmětů, osob či událostí, se souborem mentálních konceptů uložených v našich myslích. Tento primární systém reprezentace je tak složen z jedinečných představ, jež se formují individuálně v naší mysli. V rámci jednotlivých kultur pak vznikají tzv. sdílené konceptuální mapy společných myšlenek a představ o světě. Aby mohla být tato sdílená konceptuální mapa skutečně dostupná napříč danou společností, musí být přeložena do společného kódu, jenž umožňuje propojit mentální představy se znaky: písmem, řečí, či obrazy. Takovým kódem je jazyk, druhý systém reprezentace. Ten vychází právě z vytváření vztahů mezi individuálními konceptuálními mapami a souborem znaků organizovaných v určitém jazyce.¹⁹

Pro naše zkoumání jsou podstatné také Hallovy tři obecné teoretické přístupy pro vysvětlení způsobu užívání jazyka pro reprezentaci reality: přístup reflexivní, přístup intencionální a přístup konstrukcionistický.²⁰ Reflexivní přístup vychází z principu zrcadla: vidí významy věcí jakou součástí jich samých a jazyk je tak neprodukuje, ale pouze odráží. Přístup intencionální vychází z předpokladu, že významy věcí nejsou přímou součástí jich samých, ale jsou určovány autorem sdělení. Význam sdělení je tak závislý na záměru konkrétního mluvčího. Hall zdůrazňuje především poslední konstruktivistický přístup, který se stal základem postmoderní diskuse o vztahu masových médií a jejich schopnosti zobrazovat skutečnost.²¹

Konstrukcionistický přístup je založen na společném charakteru jazyka. Objekty samy o sobě nic neznamenaají – až lidé konstruují jejich význam používáním systému reprezentace, a je tak vytvářen smysl světa. Přístup vychází z premisy, že dosáhnout shody mezi realitou a reprezentovaným sdělením není možné. Ve vztahu k masovým médiím přisuzuje tato teorie mediálním sdělením podíl na konstrukci významů, potažmo také interpretaci reality.²²

Z konstrukcionistické teorie reprezentace reality a z teorie sociální konstrukce reality vychází premisa konstruování reality ve zprávách: pojetí vztahu mezi

¹⁹ Stuart Hall, Jessica Evans a Sean Nixon, eds., *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, (London: Open University Press, 2003), 17-18.

²⁰ *Ibid.*, 24-26.

²¹ Irena Reifová et al., *Slovník mediální komunikace* (Praha: Portál, 2004), 213.

²² Hall, Evans a Nixon, eds., *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, 10.

zpravodajskými mediálními obsahy a skutečností.²³ Realita zpravodajské obsahy nepředchází a neodráží se v nich, ale vzniká (je konstruována) teprve ve chvíli, kdy je definována (viz Thomasův teorém). Jedním z nejmocnějších sociálních aktérů, kteří jsou angažováni v oblasti interpretování, definování, a tedy i vytváření či konstruování reality, jsou masová média. Na moc médií konstruovat realitu prostřednictvím definování situace poukázal na začátku 20. století Walter Lippmann v knize *Public Opinion*, když popsal, že lidé nejednají podle reálné situace, ale podle situace, kterou jim jako reálnou prezentuje a definuje tisk, resp. podle toho, jaké jim tisk vytváří tzv. obrazy v hlavách.²⁴ V polovině 70. let pak Winfried Schulz ve stati *Konstrukce reality ve zpravodajství* ukázal, jak se mediální obrazy mohou stávat reálnými ve svém působení.

1.2.3. Agenda-setting

Důležitým činitelem, který se na vytváření reality podílí, je zpravodajský diskurs. Prezentovaná sdělení jsou výsledkem rutinních postupů selektování a zpracovávání každodenních událostí v hierarchizované mediální organizaci. Jde o proces více či méně ideologických rozhodnutí, na jehož základě jsou určiti jedinci a témata z přítomnosti v médiích předem vyloučeni, zatímco o jiných informují často a opakovaně.²⁵ Tento proces konceptualizovali v 70. letech dvacátého století autoři McComb a Shaw jako agenda-setting.

Podle teorie agenda-setting (nastolování agendy) mají média velký vliv na obraz, který si veřejnost utváří o různých tématech. Média takzvaně nastolují agendu – o některých tématech, skutečnostech, událostech píší, jiná naopak zůstávají opomíjena. To má následně vliv i na to, čím se zabývá veřejnost – o čem se mluví, o čem lidé přemýšlejí a jakou důležitost různým událostem a tématům přikládají.²⁶ Znalost této teorie nám pomůže najít odpověď na otázku, proč se určité informace o některých tématech stanou součástí veřejné debaty, zatímco jiné zůstanou stranou pozornosti.

Pro tuto práci je důležitý i další stupeň nastolování agendy: nastolování agendy atributů, tedy koncept rámcování (framing). Proces rámcování je založen na výběru jistých atributů reality a jejich zdůraznění v mediálním obsahu. Rámcování zpráv

²³ Irena Reifová et al., *Slovník mediální komunikace* (Praha: Portál, 2004), 106.

²⁴ Ibid., 262.

²⁵ Renáta Sedláková, „Mediální konstrukce reality – reprezentace druhých“, in *Média dnes – reflexe mediality – reprezentace druhých*, eds. Martin Foret, Marek Lapčík, Petr Orság (Olomouc: UP, 2008), 152.

usnadňuje jejich pochopení a ovlivňuje vnímání daného tématu příjemcem sdělení.²⁷ Výsledně, jak víme díky důkazům nastolování agendy atributů, lidé také objekty zasazují do rámců a přiřazují různou míru důležitosti atributům osob, veřejných témat i dalších objektů, když o nich přemýšlí a hovoří.²⁸ Díky nabízení rámců, které přímo souvisí s konkrétními státy, ovlivňují média proces změny názorů u čtenářů. Pokud se tedy nějaký rámec objevuje v německých médiích pravidelně, je pravděpodobné, že se tento rámec stane součástí diskursu vnímání daného státu.

Za těchto předpokladů můžeme díky zkoumání novinových příspěvků o České republice v kontextu evropské migrační krize zjistit, jaké rámce jsou médiu o této zemi čtenářům zprostředkovávány. Nepřímo tím můžeme stanovit, jaké obrazy si čtenáři při čtení zpráv vytvářejí a jak může být Česká republika vnímána německou veřejností.

1.2.4. Média a stereotypy

Pro všechna mediální sdělení platí, že mohou vyjadřovat různé obecnější soudy, představy, hodnoty, předsudky a podobně, které jsou součástí dané společnosti či kultury. Novináři používají vědomě i nevědomě nejrůznější stereotypy. Při tvorbě svých příspěvků používají již zmíněné „obrazy ve svých hlavách“ a své chápání světa v médiích zachycují pomocí grafických, či obrazových znaků a prostřednictvím jazyka. U čtenáře se pak tato mediální vyobrazení spojí s již existujícími obrazy v jeho hlavě. Zvláště tam, kde publikum nemá vlastní zkušenost s nějakou skupinou, je velmi pravděpodobné, že budu považovat za „skutečnost“ to, co si o této skupině „myslí“ ostatní, resp. co o ní nabízejí média. Tak dochází za podpory médií ke stereotypizaci rozličných skupin.²⁹

Stereotyp představuje zjednodušenou a zkreslenou reprezentaci, která se objevuje kontinuálně po delší dobu.³⁰ Termín stereotyp poprvé použil ve spojení s médiu a jejich obsahy poprvé v roce 1922 Walter Lippmann. Ve své knize *Public Opinion*³¹ tak označil právě „obrazy světa v našich hlavách“. Stereotypy mohou podle Lippmanna například určovat, jaká očekávání ohledně chování či postojů určití lidé spojují s tím, jak se nejspíš budou chovat např. politici, mladí lidé, Češi, Němci. Kromě etnických,

²⁶ Tereza Freidingerová, ed., *Manuál píšeme o migraci* (Praha: Člověk v tísni, 2016), 22.

²⁷ Maxwell McCombs, *Agenda setting: nastolování agendy – masová média a veřejné mínění* (Praha: Portál, 2009), 133.

²⁸ Ibid.

²⁹ Jan Jiráček a Barbara Köpplová, *Masová média* (Praha: Portál, 2015), 281

³⁰ Tomáš Trampota, *Zpravodajství* (Praha: Portál, 2006), 93.

³¹ Walter Lippmann, *Public Opinion* (New Brunswick & London: Transaction Publishers, 1998).

třídních a genderových stereotypů jsou i národní stereotypy vytvářené dominující většinou ve společnosti velmi silné.³² „Stereotypní reprezentace určitého národa může představovat zobrazení typických vlastností přisuzovaných příslušníku daného národa – např. s typickým pokrmem či nápojem či typickou vlastností. Stereotypní obraz politika mohou představovat záběry, kdy se pře nebo vyjednává s jiným politikem (nejlépe v kuloárech Poslanecké sněmovny).“³³

Při studiu mediálního obsahu se tedy nepochybně budeme setkávat se stereotypy České republiky, vytvářenými novináři. Stereotypní reprezentace České republiky se bude přenášet i na již existující obrazy čtenářů. Zkoumané články tak budou přispívat k další stereotypizaci České republiky v hlavách německých čtenářů. Zachycené mediální obrazy nám mohou poskytnout představu o tom, jakým způsobem je Česká republika v kontextu evropské migrační krize v médiích stereotypizována.

1.3. Literatura a další zdroje použité pro tvorbu práce

S výzkumem médií jsem do této práce neměla větší zkušenosti. Bylo proto nutné, abych před začátkem vlastního výzkumu získala základní teoretické informace o studiu médií a základy pro výzkum mediálních obsahů. Informace ohledně teorie masových médií jsem čerpala zejména z děl autorů, působících na Institutu komunikačních studií a žurnalistiky Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Mezi základní literaturu patřily knihy *Zpravodajství* od Tomáše Trampoty, nebo *Masová média* od Jana Jiráka a Barbory Köpplové. Teoretické základy pro výzkum médií jsem získala prostřednictvím knih *Metody výzkumu médií* od Tomáše Trampoty a Martiny Vojtěchovské a *Kvalitativní výzkum* od Jana Hendla. Obě použité metody, obsahovou analýzu i konstantní komparaci, jsem aplikovala podle postupů, uvedených v knize *Mass Media Research: An Introduction* od autorů Josepha Dominicka a Rogera D. Wimmera.

Pro získání teoretických základů ohledně německého mediálního prostředí jsem studovala zejména publikace *Presse in Deutschland* od Heinze Pürera a Johannese Raabe a *Massenmedien in Deutschland* od Hermanna Meyna a Jana Tonnemachera. V orientaci v německém mediálním prostředí mi také pomohl kurs *Medienlehre*, absolvovaný při semestrálním studijním pobytu na LMU Mnichov v letním semestru

³² Jan Jiráka a Barbara Köpplová, *Masová média* (Praha: Portál, 2015), 281

³³ Tomáš Trampota, *Zpravodajství* (Praha: Portál, 2006), 93.

2017. Aktuální data, charakterizující německý trh s tištěnými médii, jsem získala ze zdrojů *Bundesverband Deutscher Zeitungsverleger (BDZV)* – Spolkového svazu německých vydavatelů novin. Informace a data týkající se zkoumaných deníků, jsem vyhledala zejména prostřednictvím webových stránek daných deníků.

Téma zpravodajství německých médií o migrační krizi je téma nové a stále aktuální. V současné době existuje pouze minimum výzkumů této problematiky. Při tvorbě práce a prezentaci výsledků mi výrazně pomohly zejména dvě studie. První byla studie o narativech ve zpravodajství o uprchlické krizi na podzim 2015 od Friederike Herrmann s názvem *Das Märchen von überkochenden Brei*. Práce zkoumá podobný fenomén a navíc svůj výzkum zakládá na totožných třech denících jako já. Díky práci jsem tedy mohla zjistit, jaké narativy a obrazy německá média v kontextu s uprchlickou krizí obecně vytvářejí. Druhou důležitou studií byla práce Michaela Hallera s názvem *Die "Flüchtlingskrise" in den Medien*, zveřejněná teprve 21. července 2017. Studie vyšla pod hlavičkou nadace Otto Brenner Stiftung a v současné době se jedná o zatím nejrozsáhlejší studii, která analyzovala způsob zpravodajství německých médií o uprchlické krizi. Dle samotného autora se jedná o první analýzu svého druhu. Práce se zaměřuje na rok 2015 s přesahem do března 2016 a analyzuje více než 30 000 novinových článků, dále také články internetových portálů a příspěvky hlavních televizních stanic. Pro mou práci nabízí tato studie komplexní data a ucelený pohled na zpravodajství německých médií o uprchlické krizi. Informace jsem využila zejména pro zasazení výzkumu do širšího rámce. Výzkum jsem také doplnila o informace ze studií a článků týkajících se „nové“ role Visegrádské skupiny v migrační krizi, pocházejících z institucí Friedrich Ebert Stiftung, Stiftung Wissenschaft und Politik, European Council on Foreign Relations, Munich Media Watch, Institutu mezinárodních studií, EU Observer a dalších.

Práce je ale z velké části založena na mém vlastním zkoumání 186 příspěvků ze tří celostátních deníků: *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Süddeutsche Zeitung* a *Die Tageszeitung*. V následující kapitole proto představím německý trh s tištěnými médii a tyto tři zkoumané deníky.

1.4. Charakteristika německého trhu s tištěnými médii a popis analyzovaných titulů

Tato diplomová práce zkoumá příspěvky z vybraných německých deníků. V následující části proto nejdříve představím německý mediální systém, zejména s důrazem na trh s tištěným médii. Dále seznámím s aktuální situací německých nadnárodních deníků včetně aktuálních dat, a budu pokračovat podrobným popisem tří zkoumaných deníků: Frankfurter Allgemeine Zeitung, Süddeutsche Zeitung a Tageszeitung i s jejich internetovými platformami. Závěrem této kapitoly nabídnu konkrétní data týkající se zpravodajství německých médií o uprchlické krizi v letech 2015 a 2016 a krátké seznámení se stylem zpravodajství německých médií v době migrační krize.

1.4.1. Charakteristika německého trhu s tištěnými médii

Pro obecnou charakteristiku německého mediálního systému použiji klasifikaci autorů Daniela C. Hallina a Paola Macinnioho. Ti se ve své knize *Systémy médií v postmoderním světě* zabývali srovnáváním mediálních systémů států západní Evropy a Severní Ameriky podle jejich vztahu k politickému systému. Jako parametry pro svou srovnávací analýzu použili čtyři hlavní parametry: vývoj mediálních trhů, politický paralelismus, vývoj novinářského profesionalismu a stupeň a způsob intervence státu do mediálního systému.³⁴ Výsledkem zkoumání bylo rozdělení mediálních systémů do tří kategorií. Dle geografické oblasti a klíčového prvku politického systému byly modely pojmenovány následovně: středomořský neboli polarizovaně pluralitní model, severo/středoevropský neboli model demokraticko-korporativistický a severoatlantický neboli liberální model.³⁵

Do středomořského (polarizovaně pluralitního) modelu autoři zařadili státy jako je Francie, Řecko, Itálie, Španělsko a Portugalsko. Tento mediální systém vydává v relativně nízkých nákladech a je orientován na politické elity. Typická je slabá profesionalizace novinářů a silný politický paralelismus. Běžná je instrumentalizace médií vládou, politickými stranami a představiteli průmyslu. Stát hraje důležitou roli vlastníka, regulátora a donátora médií. Severoatlantický (liberální) model lze uplatnit na Velkou Británii, USA, Kanadu a Irsko. Vyznačuje se časným rozvojem svobody tisku

³⁴ Daniel C. Hallin a Paolo Mancini, *Systémy médií v postmoderním světě: Tři modely médií a politiky* (Praha: Portál, 2008), 49.

³⁵ *Ibid.*, 96.

a masovým nákladem. Dominují neutrální komerční noviny, politický paralelismus je slabý, žurnalistika je zaměřená informačně a novináři jsou silně profesionalizovaní. Role státu je omezená, novinářskou autonomii omezují spíše komerční tlaky než politická instrumentalizace. Severo/středoevropský (demokraticko-korporativistický) model zahrnuje Belgie, Dánsko, Finsko, Německo, Nizozemsko, Norsko, Švédsko, Švýcarsko a Rakousko. Vyznačuje se časným rozvojem svobody tisku a novinářského průmyslu a velmi vysokými náklady novin. Tradičně intenzivní je politický paralelismus, vnější pluralita a existuje zde silná tradice komentářové žurnalistiky. Profesionalismus žurnalistiky je na vysoké úrovni a je formálně organizován. Svoboda tisku je zaručena státem, stát média také silně podporuje a reguluje.³⁶

Německo je největším mediálním trhem v Evropě a pátým největším na světě. Díky více než 82 milionům obyvatel je mediální trh v zemi velmi rozsáhlý. Německy se také mluví i v sousedních zemích, Rakousku a Švýcarsku, potenciálních příjemců mediálních produktů je tedy až 100 milionů. K úspěchu německých mediálních koncernů navíc přispívá vysoká životní úroveň obyvatelstva, která zajišťuje vysoké výdaje na reklamu a mediální spotřebu. Protože obsahy médií mají šanci zasáhnout velký počet obyvatel, považují zkoumání německých médií za relevantní.

Německé deníky se ale také již mnoho let potýkají se ztíženou situací: snižující se náklad, snižující se dosah, snižující se celkové výnosy (příp. výnosy z reklamy), konkurence internetu a online médií.³⁷ V roce 2001 vycházely deníky v nákladu 23,8 milionů kusů. O deset let později, v roce 2011, se jejich náklad snížil na 18,8 milionů kusů. V roce 2016 byl náklad deníků již pouze 15,3 milionů kusů. Během posledních patnácti let se tedy denní náklad snížil o 8,5 milionu kusů. Čím dál menší je i dosah deníků. Ten se ze 78 procent v roce 2001 snížil za deset let na 68,4 procent. V roce 2016 byl denní dosah jen 41,1 procent. Nejvýrazněji lze sledovat pokles u mladších čtenářů, kteří místo tištěného vydání deníků dávají přednost internetové nabídce novin.³⁸ Tu v roce 2016 využívalo celkem 35,5 unique user³⁹ nad 14 let, tedy 51,2 procent obyvatelstva. K těmto číslům lze ještě přičíst 10 milionů uživatelů, kteří se na

³⁶ Ibid., 102-104.

³⁷ Heinz Pürer, *Medien in Deutschland: Presse – Rundfunk – Online* (Bonn: UTB GmbH, 2016), 92.

³⁸ „Die deutschen Zeitungen in Zahlen und Daten 2017“, Bundesverband Deutscher Zeitungsverleger e.V., https://www.bdzv.de/fileadmin/bdzv_hauptseite/aktuell/publikationen/2016/ZDF_2017__002_.pdf (staženo 19.1.2017).

³⁹ Unique user je identifikační jednotka, používající se pro zaznamenávání počtu návštěv uživatelů dané webové stránky.

svých cestách minimálně jednou za týden připojí na stránky vydavatelství pomocí svého telefonu nebo tabletu.

Německé noviny začaly být na internetu přítomny velmi brzy. V roce 1995 spustili své online vydání například Taz – Die Tageszeitung (Berlín), Die Zeit (Hamburk) a Süddeutsche Zeitung (Mnichov). V létě roku 1996 mělo již 41 novin kromě svých tištěných vydání i online verze. Dnes v Německu existuje 692 různých zpravodajských webových stránek. Mnoho novin nabízí svá vydání k dispozici také formou epaperu pro digitální čtečky. V roce 2016 se v této formě prodávalo téměř milion vydání. Na trh přicházejí i novinové aplikace pro mobilní zařízení.⁴⁰ I přes klesající dosah jsou ale noviny stále důležitým názorotvorným prvkem německé společnosti. S ohledem na zvyšující se význam internetové nabídky deníků, budu ve své analýze zkoumat i články vycházející v online verzi jednotlivých deníků.

Ačkoliv současné problémy německých novin nelze zcela přehlížet, stále platí, že Německo je zemí bohatou na noviny a deníky mají hojné zakotvení v regionech s významným lokálním dosahem. Tištěná média stojí stále v popředí a nejúspěšnější žurnalistické online platformy jsou provozovány německými mediálními domy. Deníky slouží pro formování názorů a jsou spolehlivým každodenním zdrojem informací. Pozoruhodných 85,5 procent Němců starších 14 let pravidelně vyhledává zpravodajství a noviny. To je téměř 60 milionů lidí. Kolem 10 milionů internetových uživatelů čte denně své noviny online. Příspěvky ve zkoumaných denících proto mohou mít významný potenciál při tvorbě stereotypů u německých čtenářů.

Struktura německých tištěných médií vykazuje dle Hermanna Meyna a Jana Tonnemachera následující charakteristické znaky: téměř výhradně privátní vlastnictví novin, noviny vycházejí ráno, lokální provázanost u mnoha deníků, výrazná pozice regionálních novin, málo nadregionálních seriózních deníků, málo bulvárních novin (především Bild), slabě rozvinutý stranický tisk, nadstranickost, závislost na reklamě, silná vazba čtenářů na určitý list, silná koncentrace, „cross-ownership“: podíl novinových vydavatelů na dalších médiích, trvajícím nasycení trhu.⁴¹

Německá tištěná média charakterizuje velké množství titulů. V roce 2017 existovalo v Německu celkem 333 deníků, které byly vydávány v každodenním nákladu 15,3 milionů kusů.⁴² Z toho 129⁴³ deníků s redakcemi, pokrývajícími všechna témata.

⁴⁰ „Die deutschen Zeitungen in Zahlen und Daten 2017“, Bundesverband Deutscher Zeitungsverleger e.V.

⁴¹ Hermann Meyn, Jan Tonnemacher, *Massenmedien in Deutschland* (Konstanz: UVK Medien, 2012), 85.

⁴² „Die deutschen Zeitungen in Zahlen und Daten 2017“, Bundesverband Deutscher Zeitungsverleger e.V.

Deníky vycházely celkem v 1528⁴⁴ lokálně zaměřených vydáních. Jedná se tak o vůbec největší pestrost novin v Evropě.⁴⁵ Kromě toho vychází v Německu ještě 22 týdeníků v nákladu 1,5 milionů kusů a také 6 nedělních vydání novin v nákladu 2,1 milionů kusů.⁴⁶ V roce 2016 četlo tištěné vydání německých novin denně 63,6 procent německy mluvícího obyvatelstva nad 14 let. Z toho deníky četlo celkem 59,2 procent, týdeníky 2,5 procent a nedělní vydání celkem 14,6 procent obyvatelstva.⁴⁷

Největší zájem čtenářů je o lokální zprávy z místa bydliště a okolí. Čte je více než 80 procent všech čtenářů.⁴⁸ Mnoho novin vydává lokální přílohy. Jedná se o nesamostatnou místně orientovanou část, která je přidávána k hlavní, obecné části novin. Místní zpravodajství poskytuje konkurenční výhodu. O celostátních tématech totiž informují jak nadregionální noviny, tak i lokální. O lokálních tématech se lze ale často informovat pouze v místních novinách a právě lokálních přílohách. V Německu vycházelo v roce 2017 celkem 318 lokálních a regionálních novin. Celkem 10,6 milionu výtisků bylo v roce 2016 předplatitelům denně doručováno až ke vchodovým dveřím. K tomu bylo každý den více než půl milionu výtisků prodáno v trafikách a obchodech.⁴⁹ S daty získanými v rámci analýzy z celostátních deníků musím tedy pracovat i s vědomím silné pozice regionálního a lokálního tisku. V saském či bavorském lokálním tisku se může obraz České republiky lišit. Zvláště v oblastech blízko česko-německé hranice může být zpravodajství o České republice intenzivnější a mohou být akcentována místní témata týkající se například některé oblasti česko-německé příhraniční spolupráce.

Federální struktura státu se odráží v mediálním systému. V zemi neexistuje pouze jedno mediální centrum. V Berlíně, hlavním a největším německém městě, sídlí pouze část redakcí. Ostatní mají základnu v dalších velkých městech jako je Hamburk, Frankfurt nad Mohanem, Mnichov, nebo Kolín nad Rýnem. Pro analýzu jsem proto

⁴³ Data pocházejí z roku 2015.

⁴⁴ Data pocházejí z roku 2015.

⁴⁵ „Die Zeitungen in Zahlen und Daten“, Bundesverband Deutscher Zeitungsverleger e.V., <https://www.bdzv.de/maerkte-und-daten/wirtschaftliche-lage/zeitungen-in-zahlen-und-daten/> (staženo 19.1.2017).

⁴⁶ Viz přílohu č. 1: Noviny vycházející v Německu v roce 2017 (tabulka).

⁴⁷ „60 Millionen – Zeitungsmarken erreichen fast jeden“, Bundesverband Deutscher Zeitungsverleger e.V., https://www.bdzv.de/maerkte-und-daten/wirtschaftlichelage/artikel/detail/60_millionen_zeitungsmarken_erreichen_fast_jeden/ (staženo 19.1.2017).

⁴⁸ „Die deutschen Zeitungen in Zahlen und Daten 2017“, Bundesverband Deutscher Zeitungsverleger e.V., 23.

⁴⁹ Ibid., 13.

zvolila tři tituly tak, aby redakce každého z nich sídlila v jiném městě a aby byla v rámci analýzy reflektována struktura mediálního rozložení německých celostátních deníků.

1.4.2. Celostátní deníky

Existuje pouze malé množství nadregionálních deníků. Jejich redakce kladou důraz na mezinárodní a národní dění v politice, hospodářství a kultuře. Regionální zpravodajství lze nalézt v již zmíněných lokálních vydáních nadregionálních deníků. Sedm nejprodávanějších nadregionálních deníků sestupně dle prodaných kusů: Bild, Süddeutsche Zeitung, Frankfurter Allgemeine, Die Welt, Handelsblatt, Die Tageszeitung, Neues Deutschland.

I přes trvalý pokles je Bild stále deníkem s největším prodaným nákladem v Německu. Denně čte Bild téměř 10 milionů čtenářů. Webová stránka Bild.de je nejnavštěvovanější zpravodajskou stránkou. Nejvíce prodávaným seriózním deníkem je s více než 300 000 exempláři Süddeutsche Zeitung. Na třetím místě s více než 200 000 prodanými exempláři nalezneme Frankfurter Allgemeine Zeitung. Další deníky odebírá nebo si koupí denně méně než 100 000 lidí.⁵⁰

V roce 2016 četlo denně nadregionální deníky 4,3 procent, tedy téměř 3 miliony německého obyvatelstva. Lze pozorovat zřetelné rozdíly mezi čtenáři na východě a západě Německa. Zatímco na západě se každodenní počet čtenářů pohybuje kolem 4,6 procent, na východě je to pouze 1,7 procenta. Nadregionální deníky upřednostňují osoby s vysokoškolským vzděláním, domácnosti s vyšším příjmem a také obyvatelé větších měst. Online nabídky nadregionálních deníků dosáhly v roce 2016 průměrně 23,7 milionů unique user⁵¹ za měsíc. V roce 2015 to bylo 17,6 milionů a v roce 2010 pouze 13,8 milionů.⁵²

1.4.3. Zkoumané německé deníky

S ohledem na rozdílné geografické rozložení deníků a zároveň na odlišnou politickou orientaci jsem pro svou analýzu zvolila deníky Frankfurter Allgemeine Zeitung, Süddeutsche Zeitung a Die Tageszeitung.

⁵⁰ Viz přílohu č. 2: Nadregionální deníky ve čtvrtém kvartálu roku 2016 (tabulka).

⁵¹ Viz poznámku č. 38.

⁵² „60 Millionen – Zeitungsmarken erreichen fast jeden“, Bundesverband Deutscher Zeitungsverleger e.V.

Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ) vychází od roku 1949. Jedná se o liberálně-konzervativní celostátní deník,⁵³ vycházející šestkrát týdně od pondělí do soboty.⁵⁴ Společně se Süddeutsche Zeitung a Die Welt patří v Německu k hlavním seriózním tištěným médiím. Informuje o aktuálních zprávách zejména v politice, kultuře a hospodářství. Denně pro FAZ píše více než 300 redaktorů a kolem 100 spolupracovníků redakce.⁵⁵ Má své vlastní pobočky po celém Německu: v Berlíně, Bonnu, Drážďanech, Düsseldorfu, Hamburku, Hannoveru, Kasselu, Lipsku, Mnichově, Stuttgartu a Wiesbadenu. Ve Frankfurtu a okolí vydává také speciální místní část pro region Rhein-Main. Deník lze často zakoupit i na mnoha zahraničních prodejních místech. Tištěná verze FAZ je tak německým deníkem s největším rozšířením v zahraničí.⁵⁶

Frankfurter Allgemeine Zeitung má jednu z nejšířších sítí korespondentů na světě. Nyní zaměstnává kolem 90 vnitrostátních a zahraničních korespondentů.⁵⁷ Korespondentem pro Českou republiku je dlouhodobě Karl-Peter Schwarz. Od listopadu 2000 byl po deset let dopisovatelem z Prahy. V současné době informuje z Vídně o dění v politice a hospodářství v České republice, na Slovensku, v Rumunsku, Slovinsku, Chorvatsku, Černé hoře a v Albánii.⁵⁸

Na internetu jsou zprávy přístupné přes zpravodajský portál FAZ.NET. Portál funguje od roku 2001 a vyznačuje se největším dosahem internetových uživatelů mezi německými seriózními deníky.⁵⁹ Návštěvy portálu se navíc kontinuálně zvyšují. V lednu 2017 portál zaznamenal celkem 31 050 093 návštěv,⁶⁰ z toho 24 682 627 návštěv německých čtenářů (tj. 79 %).⁶¹ Tímto je i FAZ.NET zpravodajským portálem, který

⁵³ „Alles über die Zeitung“, Frankfurter Allgemeine Unternehmen, http://dynamic.faz.net/fem/kommunikation/2015/148_220_4C_FO_K_Alles_ueber_15_Verlag_Onlineversion.pdf (staženo 21.1.2017), 9.

⁵⁴ Od roku 2001 vychází na celostátní úrovni také speciální nedělní vydání Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung, které vystupuje samostatně a liší jak tematicky, tak i uspořádáním, barevností a typem písma.

⁵⁵ „Alles über die Zeitung“, Frankfurter Allgemeine Unternehmen, 19.

⁵⁶ Ibid., 28.

⁵⁷ Ibid., 20.

⁵⁸ „Karl-Peter Schwarz“, Frankfurter Allgemeine Zeitung, <http://www.faz.net/redaktion/karl-peter-schwarz-11104304.html> (staženo 21.1.2017).

⁵⁹ „FAZ.NET für mehr Tiefenschärfe“, Frankfurter Allgemeine Media Solutions, <http://www.faz.media/medien/das-digitale-portfolio-der-frankfurter-allgemeinen/faznet-fuer-mehr-tiefenschaerfe/> (staženo 21.6.2017).

⁶⁰ Viz přílohu č. 3: Návštěvnost zkoumaných zpravodajských portálů (tabulka).

⁶¹ „Gemessene Nutzungsdaten – Online“, Informationsgemeinschaft zur Feststellung der Verbreitung von Werbeträgern IVW, http://ausweisung.ivw-online.de/index.php?i=116&mz_szm=201701&a=o42760&kat1=0&kat2=0&kat3=0&kat4=0&kat5=0&kat6=0&kat7=0&kat8=0&sort=&suche=&mz1=&mz2=&mz3=&sid=&pis=0&az_filter=0 (staženo 22.1.2017).

mezi deníky dlouhodobě zaznamenává největší podíl zahraničních čtenářů.⁶² Redakce FAZ.NET úzce spolupracuje s rozsáhlou sítí korespondentů a s redakcemi FAZ a FAS. Všechny texty na FAZ.NET jsou čtenářům volně přístupné bez nutnosti za některé z nich platit.

Süddeutsche Zeitung (SZ) je celostátní deník vycházející od roku 1945 v Mnichově. Vyznačuje se levicově-liberální orientací. Vychází šestkrát týdně, od pondělí do soboty, přičemž sobotní vydání se nazývá *Süddeutsche Zeitung am Wochenende* a je rozsáhlejší. Pro SZ píše „stovky pevně zaměstnaných redaktorů a mnoho spolupracovníků redakce.“⁶³ Pro Mnichov a okolní regiony má zvláštní městské, lokální a regionální redakce. Süddeutsche Zeitung má regionální pobočky v Augsburku, Berlíně, Drážďanech, Düsseldorfu, Frankfurtu nad Mohanem, Hamburku, Karlsruhe, Norimberku, Regensburku a Stuttgartu.⁶⁴ O dění v Německu i na mezinárodním poli informuje pro SZ přes 40 korespondentů a mnoho místních autorů.⁶⁵ Ačkoliv Süddeutsche Zeitung dříve v České republice svého vlastního korespondenta mělo,⁶⁶ dnes již zahraničního korespondenta přímo v Praze nemá. O České republice informuje Florian Hassel, který má své stálé stanoviště ve Varšavě.⁶⁷

Internetový portál deníku byl spuštěn v roce 1995 a nyní se nazývá *Süddeutsche.de*. Jsou zde zveřejňovány vlastní články online-redakce a texty, převzaté od redakce Süddeutsche Zeitung a zpravodajských agentur. Na portálu jsou zdarma přístupné jen některé texty. Čtenář může získat přístup online ke všem textům digitálního (i tištěného) vydání deníku v rámci placené nabídky SZ-Plus. V lednu 2017 portál zaznamenal celkem 28.826.038 návštěv,⁶⁸ z toho 24.503.660 návštěv německých čtenářů (tj. 85 %).⁶⁹ Portál tedy navštívili z patnácti procent i zahraniční čtenáři.

Die Tageszeitung (Taz) vychází denně od 17. dubna 1979 v Berlíně.⁷⁰ Vznikl z myšlenky levicových politických aktivistů založit alternativní, nezávislý deník. Je charakteristický zelenou, levicově-liberální orientací. Vychází v tzv. berlínském

⁶² Srov. <https://de.statista.com/infografik/1090/auslandstraffic-der-top-nachrichtenportale/>

⁶³ „Süddeutsche Zeitung“, Süddeutscher Verlag, http://www.sueddeutscher-verlag.de/business/sueddeutsche_zeitung/sueddeutsche_zeitung (staženo 21.1.2017).

⁶⁴ „Süddeutsche Zeitung“, Süddeutscher Verlag.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Od roku 1992 do 1998 jím byl Michael Frank.

⁶⁷ „Korrespondenten deutschsprachiger Medien in Tschechien“, Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze, http://m.prag.diplo.de/contentblob/4446716/Daten/5179463/download_Ortskorrespondenten.pdf (staženo 21.1.2017).

⁶⁸ Viz přílohu č. 3: Návštěvnost zkoumaných zpravodajských portálů (tabulka).

⁶⁹ „Gemessene Nutzungsdaten – Online“, Informationsgemeinschaft zur Feststellung der Verbreitung von Werbeträgern IVW.

formátu, takže je menší než ostatní velké nadregionální deníky, vycházející ve větším formátu. Taz lze zakoupit šestkrát týdně, od pondělí do soboty. V sobotu vychází pod názvem taz.am wochenende a je rozsáhlejší. Pro Taz pracuje kolem 250 zaměstnanců.⁷¹ Součástí deníku bývá i regionální část pro Berlín (tazBerlin) a pro severní spolkové země Německa (Taz Nord). Kromě Berlína má ještě místní redakce v Hamburku a Brémách.⁷² Taz zaměstnává 36 zahraničních korespondentů a spolupracuje také s mnoha místními novináři.⁷³ Zahraniční dopisovatelkou pro Českou republiku je od roku 1998 Alexandra Mostýn, píšící z Prahy.

Od roku 1995 zveřejňuje Taz všechny své texty na portálu Taz.de. Všechny články jsou přístupné zdarma, před zobrazením článku je ale čtenář vyzván k dobrovolnému zaplacení poplatku v libovolné výši (kampaň taz.zahl ich). Pro použití archivu Taz.de k rešerším je nutné zaplatit registrační poplatek. Rekordního počtu návštěvníků dosáhl Taz.de v lednu 2011: přes 6 milionů čtenářů.⁷⁴ Nyní se měsíční počet návštěvníků stránky pohybuje kolem 3 milionů. V lednu 2017 navštívilo Taz.de celkem 3 533 942 čtenářů.⁷⁵

1.4.4. Zpravodajství deníků o migrační krizi v letech 2015 a 2016

Zpravodajství německých médií o migrační krizi v roce 2015 doslova explodovalo. Podle výsledků studie profesora Michaela Hallera⁷⁶ se v německém tisku objevilo v tomto roce celkem 19 000 příspěvků s uprchlickou tematikou. Pro srovnání se v období mezi lety 2009 a 2014 tímto tématem dohromady zabývalo pouze 15 000 příspěvků. V létě 2015, v období, kdy uprchlická krize dosahovala svého vrcholu, vycházelo v jednotlivých novinách průměrně sedm příspěvků denně.⁷⁷ Podobná čísla uvádí ve své studii i Friederike Hermann. Podle ní mezi 26. říjnem a 14. listopadem 2015 vycházelo ve zkoumaných denících (rovněž FAZ, SZ a Taz) denně šest až deset příspěvků k tomuto tématu.⁷⁸

⁷⁰ „Damals... Wie alles begann“, taz.info, <http://www.taz.de/1977---1986/!109039/> (staženo 21.1.2017).

⁷¹ „Wir über uns“, taz.info, <http://www.taz.de/!106557/> (staženo 21.1.2017).

⁷² „Redaktionsstatut“, taz.hilfe, <http://www.taz.de/!114802/> (staženo 21.1.2017).

⁷³ „Wir über uns“, taz.info.

⁷⁴ „Über 6 Millionen Besuche auf taz.de“, taz.blogs, https://blogs.taz.de/hausblog/2011/04/01/ueber_6_millionen_besuche_auf_tazde/ (staženo 21.1.2017).

⁷⁵ Viz přílohu č. 3: Návštěvnost zkoumaných zpravodajských portálů (tabulka).

⁷⁶ „Apropos Willkommenskultur“, FAZ.NET, <http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/medien/studie-wie-ueber-fluechtlinge-berichtet-wurde-14378135.html> (staženo 10.5.2017).

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Michael Haller, *Die „Flüchtlingskrise in den Medien* (Frankfurt am Main: Otto Brenner Stiftung, 2017), 10.

Abychom zjistili, jakou relevanci budou mít zkoumané příspěvky, uvedu nyní data získaná při zadávání určitých klíčových slov do databází, prostřednictvím nichž jsem také vyfiltrovala zkoumané příspěvky (Frankfurter Allgemeine Archiv, Süddeutsche Zeitung Archiv, WISO a Taz-Archiv). V období mezi 24. dubnem 2015 a 17. zářím 2016 se na základě mé vlastní orientační rešerše ve Frankfurter Allgemeine Zeitung objevilo celkem 4231, v Süddeutsche Zeitung 2561, a v Die Tageszeitung celkem 1534 příspěvků obsahujících klíčové slovo „Flüchtlingskrise“.⁷⁹ Jedná se tedy o články, které se alespoň v nějaké aspektu zabývaly uprchlickou krizí. Podobnou rešerši jsem provedla i se zaměřením na články pojednávající o České republice. Ve zkoumaném období se objevilo ve FAZ 899 příspěvků, obsahujících klíčové slovo „Tschechien“. V SZ bylo s tímto klíčovým slovem identifikováno 1818 článků a v Taz 549 příspěvků.⁸⁰ Tato čísla mohou být nicméně zavádějící, protože se zde jedná i o příspěvky, informující např. o sportovních výsledcích. Bližší srovnání získáme, pokud vyhledávání klíčového slova „Tschechien“ v daném období omezíme pouze na resort politiky. Ve FAZ je tímto způsobem vyhledáno 357 článků a v SZ 321 článků.⁸¹ Výsledky pro Taz nebylo možné tímto způsobem získat. Tato data lze nicméně považovat pouze za orientační, protože se takto vyfiltrované příspěvky mohou ve vyhledaném seznamu objevit několikrát, nebo ve zkrácené verzi. Klíčové slovo „Tschech*“ jsem pro toto orientační vyhledávání nepoužila, protože existuje pravděpodobnost, že budou vyhledána i slova, nesouvisející s Českou republikou (např. jméno Tschechov). Pro účely vlastního výzkumu jsem nicméně klíčové slovo „Tschech*“ použila a důkladným studiem vyfiltrovaných příspěvků jsem určila, zda se článek týká České republiky a zároveň se zabývá tématem, souvisejícím s migrační krizí. Došla jsem tak ke zkoumanému vzorku 186 článků.

Podíl mnou zkoumaných článků na celkovém zpravodajství o migrační krizi jsem porovnála také s příspěvky analyzovanými ve studii Michaela Hallera. Aby byly výsledky časově srovnatelné, zahrнула jsem pouze ty články, které vyšly ve zkoumaných denících do konce března 2016. Studie uvádí pro FAZ celkem 615 článků, v mé práci analyzuji 39 článků o České republice. Pro SZ uvádí Haller celkem 578

⁷⁹ Příloha č. 4: Výsledky při vyhledávání klíčových slov v databázích (tabulka). Počty článků získané při zadání klíčového slova „Flüchtlingskrise“ a omezení období pro vyhledávání na období mezi 24.4.2015 a 17.9.2016. Uvedená čísla článků byla pro každý deník vygenerována stejným postupem v jiné archivní databázi. Uvedená čísla proto nemusí být srovnatelná. Jedná se o souhrnný počet článků v tištěné i online verzi deníků.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Ibid.

článků, v mé práci analyzuji 46 článků o České republice. Ze srovnání je patrné,⁸² že články o České republice, podrobené mé analýze, představují v případě FAZ šest a v případě SZ sedm procent všech článků týkajících se tématu migrační krize.

Zpravodajství německých médií bylo vnímáno velmi rozdílně. Již v průběhu uprchlické krize se setkávalo s kritikou o nevyváženosti a přehnaně pozitivním přístupem novinářů. Tuto tezi potvrzuje i studie Michaela Hallera. Novináři podle něj zejména na počátku krize neplnili svou roli nezávislého kritického pozorovatele, ale informovali o krizi s ohledem na vládní politickou linii. Média proto působila spíše jako další političtí aktéři. Neinformovala o reálných problémech, které s sebou uprchlická krize přinášela, ani o obavách společnosti spojených s vlnou migrace. Média sledovala zejména abstraktní představy vládních politiků v Berlíně a zpravodajství o krizi tak bylo silně politizováno.

S podporou politické linie německá média šířila koncept „Willkommenskultur“, apelovala na soucit společnosti s uprchlíky a vyzdvihovala morální aspekt krize. Zároveň ale ignorovala veřejné mínění a nezohledňovala hlasy odborné veřejnosti ani samotných žadatelů o azyl: „novináři informovali jednostranně, ignorovali odlišné názory a zamlčovali nepříjemná fakta.“⁸³ Články tak byly inspirovány zejména názory samotných novinářů a postrádaly kritiku vůči autoritám. Následkem nesouhlasu s rolí médií v krizi byla jejich instrumentalizace zejména rasistických protestních hnutí a rostoucí skepse a nedůvěra části obyvatelstva.⁸⁴

V polovině září se v německých médiích v reakci na zavedení kontrol na hranicích Rakouska a Německa začal v médiích objevovat narativ „pohraničních kontrol“, v říjnu 2015 došlo k prvnímu tematizování přetížení vlády a obyvatelstva. K naprosté změně převládajícího diskursu „Willkommenskultur“ došlo podle Hallera na konci roku 2015. Přelomovým bodem byly násilné excesy během silvestrovské noci v Kolíně nad Rýnem. O těchto událostech média i státní orgány informovaly se zpožděním a došlo tak k vyvolání společenské debaty o důvěře vůči politice a médiím.⁸⁵ Od té doby se polarizoval pohled médií a média tematizovala migrační krizi jako ztrátu kontroly a selhání vlády. Uprchlická krize byla intenzivněji vnímána jako německý

⁸² Viz přílohu č. 5: Podíl zkoumaných příspěvků na člancích použitých ve studii Michaela Hallera (graf).

⁸³ Michael Haller, *Die „Flüchtlingskrise in den Medien* (Frankfurt am Main: Otto Brenner Stiftung, 2017), 4.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Ibid.

problém, díky polarizaci tématu se ale také začalo psát o potenciálu uprchlíků pro ekonomiku a společnost země.

Uvedená kritika a rozbor zpravodajství médií ilustrují, že novináři prezentovaná skutečnost se může výrazně lišit od žité reality publika. V průběhu uprchlické krize kvůli tomu došlo k odcizení částí čtenářů od tradičních novinových titulů. Uvedené narativy médií se také nepochybně odrazily ve zpravodajství německých deníků o České republice.

2. Metody zkoumání a výsledky výzkumu

Za účelem zkoumání obrazu České republiky na stránkách německého nadregionálního tisku jsem zvolila kombinaci kvantitativní a kvalitativní metody, konkrétně kombinaci kvantitativní obsahové analýzy a analýzy diskursu metodou konstantní komparace. Metody jsem odpovídajícím způsobem aplikovala na definovaném vzorku novinových příspěvků. Tato kapitola obsahuje stručný popis obou metod a seznamuje s průběhem výzkumu.

Po teoretickém seznámení s metodami a průběhem výzkumu následuje vždy kapitola shrnující výsledky, které jsem díky aplikaci kvantitativní a kvalitativní metody získala.

2.1. Kvantitativní metoda: kvantitativní obsahová analýza

Pro zjištění obrazu České republiky v médiích musíme nejdříve zjistit, jak velký prostor České republice německá média v souvislosti s evropskou migrační krizí věnují a které aspekty se dostávají do obsahu médií. Pro získání těchto dat jsem zvolila metodu kvantitativní obsahové analýzy. Metoda kvantitativní obsahové analýzy je často používanou metodou zkoumání obsahu médií. Umožňuje srovnávat jak obsah médií, tak i vzorek obsahu vybraných médií a používá se jako nástroj pro znázornění počtu, typu a intenzity obsahu novinových článků. „Obsahová analýza je metodou analyzující komunikaci systematickým, objektivním a měřitelným stylem za účelem kvantitativního znázornění těchto hodnot.“⁸⁶

Charakteristickým znakem kvantitativní obsahové analýzy je vysoká míra strukturovanosti a s tím spojený vysoký stupeň ověřitelnosti. Jelikož metoda využívá kvantifikaci a je založena na statistických procedurách, lze díky ní zpracovávat velké množství textů. Poskytuje objektivní výsledky nezávislé na výzkumníkovi, které mohou být jasně znázorněny v tabulkách a grafech.⁸⁷ Výsledky získané pomocí této metody mohou nicméně být omezeny stanovenými kategoriemi proměnných, které pro analýzu používáme. Tím mohou být opomenuty specifické vlastnosti zkoumané jednotky. Kvantitativní obsahová analýza je schopna nabídnout tvrdá data a závislosti mezi nimi,

⁸⁶ Roger D. Wimmer, Joseph R. Dominick, *Mass Media Research: An Introduction* (Belmont: Wadsworth Publishing, 1997), 157.

⁸⁷ Tomáš Trampota a Martina Vojtěchovská, *Metody výzkumu médií* (Praha: Portál, 2010), 103.

nenabízí ale vysvětlení, proč tomu tak je a jaký vliv má daný obsah na čtenáře.⁸⁸ Proto bude výzkum novinových článků následně doplněn o kvalitativní metodu.

Obsahová analýza je dle autorů Wimmera a Dominicka prováděna v deseti základních fázích,⁸⁹ dle kterých jsem postupovala také při tomto výzkumu:

1. formulace výzkumné otázky nebo hypotézy
2. definice výběrového souboru/populace
3. výběr patřičného vzorku populace
4. výběr a definice jednotky měření
5. konstrukce kategorií obsahu, které budou analyzovány
6. vystavení systému kvantifikace
7. trénink kódovačů a provedení pilotního výzkumu
8. kódování obsahů
9. analýza shromážděných dat
10. definice závěrů

Na počátku kvantitativního výzkumu je nutné stanovit jasný cíl zkoumání. Ten jsem definovala formou výzkumné otázky. Z definice výzkumné otázky musí jasně vyplývat, co budeme v jednotlivých obsazích médií hledat a analyzovat. Pro účely výzkumu jsem definovala výzkumnou otázku takto:

Jaký obraz vytvářejí německé celostátní deníky o České republice v kontextu evropské migrační krize v letech 2015 a 2016?

K nalezení odpovědi na výzkumnou otázku může napomoci rozdělení této otázky na konkrétnější podotázky:

1. *Kdy a v souvislosti s jakými událostmi psaly německé deníky o České republice v kontextu evropské migrační krize?*
2. *Kteří čeští aktéři se objevovali v denících v souvislosti s evropskou migrační krizí?*
3. *Kteří zahraniční aktéři se v souvislosti s ČR objevovali v textech o evropské migrační krizi?*
4. *V jakém geografickém a geopolitickém kontextu byla Česká republika v denících reprezentována?*
5. *Kdo byl autorem příspěvků vztahujících se k ČR v souvislosti s evropskou migrační krizí?*

⁸⁸ Wimmer, Dominick, *Mass Media Research*, 159-160.

⁸⁹ *Ibid.*, 160.

Nejdříve je třeba definovat výběrový soubor a časově a tematicky jej ohraničit. V rámci kvantitativní obsahové analýzy jsem sledovala postavení jednoho tématu v agendě médií, toto téma bylo ale ještě dále specifikováno. Konkrétně jsem se zaměřila na zkoumání tématu evropské migrační krize v německých denících. Analýze byly ale podrobeny pouze takové články, které se týkaly České republiky.

Zkoumány byly novinové články ve třech vybraných celostátních denících a jejich internetových portálech: Die Frankfurter Allgemeine Zeitung a FAZ.NET, Süddeutsche Zeitung a Süddeutsche.de a Die Tageszeitung a Taz.de. Deníky jsem zvolila tak, aby mohly reprezentovat německé kvalitativní deníky. Tituly byly proto zvolené s ohledem na rozdílnou geografickou polohu sídla redakce a také na odlišnou politickou orientaci. Zatímco FAZ a SZ jsou deníky reprezentující kvalitativní žurnalismus a patří k předním německým médiím s velkým dosahem, Taz sice nedosahuje tak velkého dosahu jako ostatní dva listy, ale díky své levicově-alternativní orientaci představuje smysluplné rozšíření a doplnění názorového spektra.

Výběrový vzorek článků jsem zvolila tak, aby reprezentoval rok 2015 i rok 2016. Výzkum tedy zahrnuje celý rok 2015, v průběhu kterého počet uprchlíků a imigrantů směřujících do Evropské unie dosáhl vrcholu, a pokračuje do roku 2016, kdy jsme mohli zaznamenat intenzivní vyjednávání členských států EU a pokračující evropskou migrační krizi. Po prvotním výzkumu článků jsem se rozhodla své zkoumání omezit pouze na období od 24. dubna 2015 do 17. září 2016. Články o České republice v souvislosti s evropskou migrační krizí totiž v denících začínají vycházet právě až od 24. dubna 2015. Články za rok 2015 jsou proto z období od 24. dubna do 31. prosince 2015. Konečné datum 17. září 2016 jsem se rozhodla uměle stanovit s ohledem na v té době již konstantní vývoj zpravodajství o migrační krizi. Konkrétní datum 17. září bylo zvoleno proto, aby do výzkumu mohly být zahrnuty ještě články týkající se summitu Evropské rady v Bratislavě, konaného 16. září 2016, který byl pro tento výzkum relevantní. Období od ledna 2016 do září 2016 považuji i s ohledem na absenci událostí, které by ve zbylém období mohly ovlivnit výsledky tohoto zkoumání, za dostatečně reprezentativní vzorek pro rok 2016.

Články byly vyhledány pomocí rozdílných internetových databází: Frankfurter Allgemeine Archiv v případě Die Frankfurter Allgemeine Zeitung a FAZ.NET, Süddeutsche Zeitung Archiv v případě Süddeutsche Zeitung a Süddeutsche.de, Taz-Archiv a WISO v případě Die Tageszeitung a Taz.de. Je tedy možné, že jednotlivé internetové databáze vyhledávají příspěvky na základě jiného klíče, takže výběrový

soubor nemůžeme považovat za naprosto srovnatelný. Jednotlivé články byly nicméně ve všech databázích vyhledávány podle totožného postupu. V několika případech byly vyhledány i některé příspěvky, které se s totožným obsahem objevily jak v tištěné, tak i v online verzi deníků. V tomto případě byly do výběrového souboru zařazeny oba příspěvky.⁹⁰

Kódovací jednotkou analýzy je redakční příspěvek, článek o evropské migrační krizi týkající se České republiky, nebo jejích aktérů. Článek je ucelená jednotka s nadpisem ohraničená zobrazením v internetové databázi. Byly vyhledány články obsahující klíčové slovo „Tschech*“⁹⁰. Slovo bylo do vyhledávacího pole databáze zadáváno v německé formě a doplněno o regulární znak *, který umožnil nalézt výrazy v lemmatizované podobě, tedy ve všech tvarech. Takto vyfiltrované články jsem následně podle nadpisu či obsahu článku vytřídila tak, že jsem do výběrového souboru zařadila pouze články zabývající se tématem evropské migrační krize, nebo tématem s touto problematikou úzce související. Byly vybírány příspěvky, jejichž hlavním tématem je problematika evropské migrační krize, ale také příspěvky, ve kterých je problematika evropské migrační krize v souvislosti s Českou republikou zmíněna pouze jako vedlejší téma (např. pravicový extremismus a radikalizace společnosti). Vynechány byly články týkající se kultury, energetiky, drogové tematiky, sportu a dalších oblastí nesouvisejících s tímto výzkumem. Také byly vynechány články, ve kterých se klíčová slova v souvislosti s evropskou migrační krizí objevují pouze v případě výčtu několika států bez dalších navazujících informací a souvislostí. Pro zachování co možná nejvyššího stupně reprezentativnosti nebyl výběrový soubor již dále redukován. Na základě této selekce vznikl výběrový soubor čítající 186 článků.

Vytvořila jsem kódovací knihu, ve které jsem kódovací jednotky rozčlenila do kategorií proměnných. V rámci kódování jsem zpracovávala jednotku po jednotce a zaznamenávala, jakých kategorií proměnné nabývají. S ohledem na definovanou výzkumnou otázku a podotázku jsem stanovila následující proměnné:

1. Médium: Slouží k identifikaci deníku, z něhož kódovací jednotka pochází. Jsou definovány tři kategorie proměnné: Die Frankfurter Allgemeine Zeitung, Süddeutsche Zeitung a Tageszeitung.

⁹⁰ Příspěvky v různých verzích vydání mohou působit na jinou cílovou skupinu. Studie by byla relevantnější, kdybych mohla dokázat, jak na články různé cílové skupiny reagují. Tyto informace ale bohužel není v mých silách pro tvorbu této diplomové práce získat.

2. Datum: Hodnota udává den publikace příspěvku. Slouží k identifikaci kódovací jednotky a také pro srovnání příspěvků v čase. Pro lepší přehlednost pracuji s touto proměnnou také v časovém úseku „měsíc“. Na základě údajů můžeme zodpovědět otázku: Kdy psaly německé deníky v kontextu evropské migrační krize o České republice?
3. Print/Online: Hodnota pomáhá rozlišit mezi článkem z tištěné a online verze deníku. Jsou definovány dvě kategorie proměnné: print a online.
4. Zdroj: Uzavřená proměnná uvádí, zda příspěvek pochází od pracovníka redakce, tiskové agentury nebo od externích osob. Proměnná také sleduje počet článků od zahraničních zpravodajů.
5. Autor: Informace o autorovi novinového článku. Jedná se o otevřenou proměnnou. Zaznamenána byla konkrétní jména autorů.
6. Rozsah příspěvku: Proměnná sleduje rozsah textu kódovací jednotky včetně nadpisu. Údaj je kódován v počtu slov a slouží k určení délky příspěvků.
7. Umístění příspěvku: Strana, na které se článek v rámci deníku nachází. Je zohledněno i umístění v hlavním sešitě, či regionálních přílohách.
8. Negativní/pozitivní vůči ČR: Tato proměnná sleduje významové zabarvení článku vůči České republice a českým aktérům. Rozlišováno bylo mezi třemi kategoriemi: pozitivní, negativní, neutrální.
9. Česká republika jako hlavní nebo vedlejší téma: Proměnná sleduje roli České republiky v příspěvku. Jedná se o uzavřenou proměnnou s dvěma hodnotami: hlavní a vedlejší.
10. Státy zmíněné v souvislosti s ČR: Tato proměnná zaznamenává další státy, které byly v analyzovaném příspěvku zmíněny v přímém vztahu k České republice. Jedná se o otevřenou proměnnou, zaznamenány byly všechny státy zmíněné v souvislosti s ČR. Hodnoty této kategorie mohou společně s kategorií č. 11 ukázat, do jakých geopolitických souvislostí je Česká republika v německém tisku stavěna.
11. Geografická lokalizace ČR, či geopolitický celek, jehož je ČR součástí: Proměnná sleduje, jaké geografické, či geopolitické zarámování příspěvek

o České republice provází. Otevřená proměnná, byla individuálně zaznamenána všechna teritoriální zařazení České republiky.

12. Český aktér zmíněný v článku: V rámci této otevřené proměnné jsou zaznamenávána jména aktérů, kteří v příspěvku vystupují jako zástupci České republiky. Aktéry jsem následně rozdělila do kategorií dle jejich společenských rolí, které jsou jim v článku přiřazeny.
13. Zahraniční aktér, zmíněný v souvislosti s ČR: Zachycuje zahraniční aktéry, kteří v příspěvku vystupují v přímém vztahu s ČR. Může tomu být při jednání dvou a více politiků, výčtu několika politiků včetně českého aktéra a podobných případech. Jedná se o otevřenou proměnnou.
14. Téma česko-německých vztahů: Všimá si, zda je v článku přítomné téma česko-německých vztahů. Uzavřená proměnná s kategoriemi ano a ne.

Kódovací jednotky – novinové příspěvky – jsem následně zanesla do programu Microsoft Excel a podle těchto definovaných proměnných zakódovala. Poté jsem získaná data analyzovala a hledala vzájemné souvislosti mezi jednotlivými proměnnými, abych tak došla k závěrům analýzy. Pro práci s daty, tvorbu grafů a tabulek jsem použila rovněž program Microsoft Excel.

Základní výsledky obsahové analýzy budou popsány v kapitole 2.2. V této kapitole zodpovím na otázky: kdy a v souvislosti s jakými událostmi psaly německé deníky v kontextu evropské migrační krize o České republice, v jakém geopolitickém kontextu byla Česká republika v denících reprezentována a kdo byl autorem příspěvků vztahujících se k ČR v souvislosti s evropskou migrační krizí. Otázku, kteří čeští aktéři se objevovali v denících v souvislosti s evropskou migrační krizí, zodpovím prostřednictvím kapitoly 3.1. Odpověď na otázky, kteří zahraniční aktéři se v souvislosti s ČR objevovali v textech o evropské migrační krizi, a v jakém geografickém kontextu byla ČR v denících reprezentována, nabídnu v kapitole 3.2.

Všechny výsledky získané prostřednictvím kvantitativní obsahové analýzy ve formě tabulek a grafů jsou k dispozici také v přílohách č. 6 až 26 této práce.

2.2. Výsledky kvantitativní obsahové analýzy

V následujícím textu jsou shrnuta nejdůležitější data získaná z obsahové analýzy článků. Tato data jsou zároveň doplněna o další vysvětlující informace a citace z článků samotných.

2.2.1. První příspěvky o České republice

Téma uprchlické krize bylo v německých médiích přítomné v určité míře vždy. Například ke konci roku 2014 se ve zkoumaných německých denících vyskytují články tematizující uprchlickou krizi na Blízkém východě v souvislosti s konfliktem v Sýrii a uprchlickou krizi na Ukrajině, kdy obyvatelé prchali před boji na východě země. První zmínka o „nové uprchlické krizi“ ve Středozemním moři se objevuje 15. ledna 2015 v Taz. Tématem jsou nové metody převaděčů a kritika ukončení italské námořní operace Mare Nostrum, která po dobu svého fungování od podzimu 2013 do podzimu 2014 zachránila život tisícům uprchlíků ve Středozemním moři. Nahrazena byla operací Triton, vedenou evropskou agenturou Frontex, která se ale na rozdíl od operace Mare Nostrum měla soustředit především na ochranu vnějších hranic EU, ne již na záchranu uprchlíků ve Středozemním moři. Dne 15. dubna 2015 se objevila zpráva o utonutí 400 uprchlíků na cestě z Libye do Itálie, což byla v té době největší uprchlická katastrofa ve Středozemním moři od října 2013, kdy se u ostrova Lampedusa utopilo 360 lidí. O České republice se v souvislosti s uprchlickou krizí v německých novinách začíná psát právě od dubna 2015. První článek se objevuje 24. dubna v Die Tageszeitung a druhý 25. dubna v Süddeutsche Zeitung. Oba články jsou napsány zahraničními zpravodaji v Bruselu a týkají se mimořádného zasedání Evropské rady dne 23. dubna 2015.

Tento mimořádný evropský summit je považován za první zlomový bod uprchlické krize v roce 2015. Zasedání se konalo v reakci na neštěstí ve Středozemním moři, při které se v noci z 18. na 19. dubna potopila rybářská loď s více než 600 lidmi na palubě. Jednalo se do té doby opět o největší tragédii ve Středozemním moři. Tato událost následovala po několika předchozích zmíněných katastrofách. Představitelé Francie, Španělska a Itálie požádali o svolání mimořádného setkání ministrů zahraničí a vnitra. V rámci tohoto setkání byly ztrojnásobeny finanční prostředky pro operaci Triton, zejména pro záchranu uprchlíků ve Středozemním moři.

Česká republika je v člancích prezentována jako jedna ze zemí, které se dle vůle obyvatelstva jednoduše rozhodly přijmout co možná nejméně uprchlíků. V SZ je citován premiér Bohuslav Sobotka: „*Asyl má být národní záležitostí. Každá země má pro jeho udělování jiné hospodářské a kulturní předpoklady.*“⁹¹ Česká republika je již v té době vnímána jako stát s odporem vůči jakýmkoliv kvótám pro přerozdělování uprchlíků v rámci EU: „*Co se týče uprchlické politiky, neexistuje žádná společná linie. Mnohem více zastával každý člen EU své vlastní, egoistické pozice. Německo a Švédsko, které dosud už mnoho migrantů přijaly, požadují jejich spravedlivé přerozdělení. O tom ale Dánsko a Česko nechťejí nic slyšet, jsou proti jakékoliv formě kvóty.*“⁹²

V obou titulech (SZ i Taz) se od tohoto data pravidelně objevují články zabývající se evropským řešením migrační krize, převážně v souvislosti se zasedáními Evropské rady a dalšími evropskými jednáními. Česká republika zdůrazňuje nesouhlas s prvním návrhem Evropské komise pro přerozdělování uprchlíků podle závazných kvót: „*Čím více času promarníme na diskusi o kvótách, tím více času ztratíme pro ta řešení, která uprchlickou krizi skutečně pomohou ukončit,*“⁹³ je citován premiér Sobotka v SZ 24. června 2015.

Ve Frankfurter Allgemeine Zeitung se první článek o České republice v souvislosti s evropskou migrační krizí objevuje až v červenci 2015. Jedná se o krátkou zprávu na titulní straně novin ze 4. července, která informuje o podpisu prohlášení o zahájení strategického dialogu mezi Českou republikou a Německem při příležitosti státní návštěvy ministra zahraničí Lubomíra Zaorálka v Berlíně, který v té souvislosti zmiňuje i odpor české vlády proti kvótám. V tom samém vydání můžeme na straně pět najít také článek o Lubomíru Zaorálkovi a jeho pozici v uprchlické krizi. Zaorálek v článku potvrzuje, že Česká republika a Německo mají tak dobré vztahy jako nikdy předtím. Odmítání pevných kvót východními státy EU je v článku označeno za momentálně největší problém mezi Prahou a Berlínem. Zaorálek vidí v české pozici

⁹¹ „*Asyl ist eine nationale Angelegenheit. Jedes Land hat andere wirtschaftliche und kulturelle Voraussetzungen.*“ Daniel Brössler und Thomas Kirchner, „Wenn Ideale versinken“, *Süddeutsche Zeitung*, 25. dubna 2015, 1, <http://www.sz-archiv.de/> (staženo 14.11.2016).

⁹² „*Wenn es um die Flüchtlingspolitik geht, gibt es keine gemeinsame Linie. Vielmehr hat bisher jedes EU-Land seine eigene, egoistische Position. Deutschland und Schweden, die bereits viele Migranten aufnehmen, fordern eine gerechtere Verteilung. Davon wollen jedoch Dänemark und Tschechien nichts wissen - sie sind gegen jede Form der Quote.*“ Eric Bonse, „Schöne Worte, harte Taten“, *Taz, Die Tageszeitung*, 24. dubna 2015, 2, <http://www.wiso-net.de> (staženo 14.11.2016).

⁹³ „*Je mehr Zeit wir auf der Diskussion über Quoten verschwenden, desto mehr Zeit verlieren wir für Lösungen, die wirklich helfen, die Flüchtlingskrise zu beenden,*“ Daniel Brössler und Alexander Mühlauer, „Starker Gegenwind von Osten“, *Süddeutsche Zeitung*, 24. června 2015, 7, <http://www.sz-archiv.de/> (staženo 14.11.2016).

pokus hájit evropský projekt a přiznává, že je uprchlická krize pro EU velmi těžkou zkouškou.⁹⁴

Od léta 2015 se pak ve všech třech zkoumaných denících pravidelně vyskytují články o České republice v kontextu uprchlické krize a jejího evropského řešení. Jak můžeme sledovat na následujícím grafu, objevují se tyto zprávy konstantně, v některých obdobích více, v některých méně, nicméně trvale. Nejvíce článků se objevuje v září 2015. U všech tří zkoumaných deníků vychází v tomto měsíci minimálně každý druhý den jeden článek, ve kterém je Česká republika jako hlavní či vedlejší téma zmíněna.

2.2.2. Události s vlivem na mediální pozornost médií

Německé deníky psaly o České republice nejčastěji v září 2015, v únoru 2016 a v srpnu 2016.⁹⁵ Pokud tato data srovnáme s celkovým vývojem mediálního zpravodajství německých médií,⁹⁶ můžeme sledovat značné rozdíly. Zatímco počet všech článků týkajících se migrační krize dosáhl vrcholu v srpnu 2015, články o České republice v kontextu migrační krize kulminují až v září 2015. V únoru 2016, kdy byla Česká republika v člancích zmiňována také relativně často, nepozorujeme tuto tendenci u ostatních článků. Ačkoliv měl razantní nárůst zpravodajství o migrační krizi v německých médiích nepochybně vliv i na intenzivnější zpravodajství o České republice v souvislosti s touto problematikou, výskyt zkoumaných novinových článků přímo nesleduje obecnou tendenci vývoje zpravodajství o migrační krizi. Zpravodajství o České republice v kontextu migrační krize proto nepochybně souvisí s určitými událostmi, které v daných obdobích vyvolaly větší mediální pozornost. Proč se příspěvky ve zkoumaných denících nejvíce objevovaly ve zmíněných třech měsících a s jakými událostmi tento vývoj souvisí, se pokusím objasnit v následujících odstavcích.

Na konci srpna 2015 vyvolalo vlnu mediální pozornosti objevení 71 zmrzlých těl uprchlíků v nákladním autě v Rakousku, poblíž maďarské hranice. Čtvrtého září se na stránkách tisku objevila fotografie syrského chlapce Aylana Kurdi, jehož tělo bylo vyplaveno na turecké pláži. Tato neštěstí zasáhla miliony lidí po celém světě a znovu zdůraznila tragické osudy lidí, snažících se dostat k evropským břehům. Pátého září se

⁹⁴ „Zaorálek: Eine schwere Prüfung“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 4. července 2015, 5, <http://www.faz-biblionet.de> (staženo 14.11.2016).

⁹⁵ Viz příloha č. 6: Přehled zkoumaných příspěvků po měsících (graf).

⁹⁶ Viz přílohu č. 7: Přehled počtu příspěvků k tématu „uprchlíci“ v roce 2015 na portálech Tagesschau.de a Spiegel Online (graf).

více než 1000 uprchlíků vydalo z Budapešti na pochod směrem k rakouským hranicím v reakci na odmítnutí maďarské vlády poskytnout vlaky do Rakouska a Německa. Jako odezvu na to zavedlo Německo 13. září hraniční kontroly. Maďarsko dokončilo 15. září stavbu plotu podél své jižní hranice a uzavřelo tak své hranice se Srbskem. Všechny tyto události vyvolaly mimořádnou pozornost médií, a vyžádaly si odpovídající reakci evropských politiků.

Čtvrtého září se konal mimořádný summit států Visegrádu k migraci. Státy na něm podepsaly prohlášení o společném postupu zemí V4 v řešení migrační krize v Evropě. Cílem summitu bylo nalezení společné pozice států Visegrádské skupiny, kterou budou lídři prosazovat v dalších jednáních s evropskými partnery.⁹⁷ O týden později navázalo setkání ministrů zahraničí Visegrádských států, kterého se zúčastnil i německý ministr zahraničí Frank Walter Steinmeier. O tři dny později, 14. září, zasedala Rada pro domácí a vnitřní záležitosti. Rada schválila dočasný mechanismus pro přerozdělení 40 000 uprchlíků z Řecka a Itálie navržený Evropskou komisí. O týden později, 22. září zasedala Rada znovu, aby odsouhlasila rozdělení dalších 120 000 uprchlíků. Protože se mezi ministry nepodařilo dosáhnout jednotného konsensu, bylo přistoupeno k hlasování. Proti hlasovalo Česko, Slovensko, Maďarsko a Rumunsko a zdrželo se Finsko.⁹⁸ Následující den, 23. září, se konalo mimořádné setkání Evropské rady k migraci.

Všechny tyto politické události byly medializovány v souvislosti s Českou republikou. V médiích se objevily příspěvky, vztahující se k setkání států Visegrádu, mediální pozornost německých médií ale vzbudil zejména jednotný postoj států Visegrádu, které se vyslovily proti řešení krize podporovanému Německem a Francií. Největší pozornost německých médií vzbudilo ale hlasování v Radě EU, ke kterému dochází pouze výjimečně a zde poprvé navíc při řešení tak citlivého tématu, jakým byla migrace. Od 14. do 24. září proto ve zkoumaných německých denících vyšlo celkem 15 článků, ve kterých bylo hlasování v Radě EU hlavním tématem a byla v nich zmíněna Česká republika. V dalších člancích bylo pak hlasování zmíněno jako vedlejší téma. O České republice psaly německé deníky nejvíce v září 2015, protože se v tomto období Česká republika jasně vyslovila proti evropskému řešení krize pomocí kvót

⁹⁷ „Mimořádný summit Visegrádské skupiny k řešení migrační krize se uskuteční v Praze v pátek“, Vláda České republiky, <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/mimoradny-summit-visegradskeskupiny-k-reseni-migracni-krize-se-uskutecni-v-praze-v-patek-134027/> (staženo 15.6.2017).

⁹⁸ V reakci na toto hlasování podali poté Slovensko a Maďarsko žalobu k Evropskému soudnímu dvoru.

a stála tak v opozici vůči Německu. V září 2015 se také objevila zcela nová úroveň spolupráce mezi státy Visegrádu, mezi které ČR patří.

Vysoká mediální prezence České republiky v únoru 2016 úzce souvisí se summitem Visegrádské skupiny v Praze. Summit se konal 15. února. Země si na něm připomněly 25. výročí spolupráce a přijaly tzv. Pražskou deklaraci, která potvrdila jejich partnerství i v budoucnosti. V druhé části summitu jednali premiéři zemí s makedonským prezidentem a bulharským premiérem o otázce migrace. Země na konci jednání vydaly společné prohlášení k migraci.⁹⁹ Jednalo se o mimořádný summit, svolaný narychlo, na konci ledna 2016, z iniciativy českého předsednictví Visegrádské skupiny. Hlavním účelem summitu měla být koordinace společné pozice skupiny před konáním Evropské rady ve dnech 18. a 19. února 2016 v Bruselu.¹⁰⁰ Česká republika tedy v médiích opět vzbudila pozornost v souvislosti se společným postojem Visegrádských zemí. Summitu Visegrádu se jako hlavnímu tématu věnovalo mezi 15. a 17. únorem celkem 10 článků ze zkoumaného vzorku.

Česká republika byla také v německých médiích často zmiňována v srpnu 2016. Dne 25. srpna byla v České republice na státní návštěvě Angela Merkelová a o den později se ve Varšavě konalo setkání Visegrádské skupiny za účasti kancléřky, které mělo sloužit k vyjednání pozice Visegrádu na setkání Evropské rady v září 2017. V souvislosti s návštěvou Merkelové v Praze je v médiích zdůrazňován kritický postoj české společnosti vůči uprchlické politice kancléřky. V příspěvcích o setkání Visegrádské skupiny ve Varšavě je hlavním tématem rozdílný postoj kancléřky a Visegrádské skupiny na uprchlickou politiku. S těmito dvěma událostmi je tedy znovu zdůrazněn rozdílný postoj Německa a České republiky v řešení krize.

Ve zmiňovaných třech měsících, kdy se Česká republika objevovala v souvislosti s migrační krizí nejčastěji, lze sledovat, že je Česká republika v německých médiích zobrazována zejména v kontrastu s postojem Německa. Články o České republice se, s výjimkou návštěvy kancléřky v Praze, objevují buď při příležitosti setkávání Visegrádské skupiny, nebo v souvislosti s evropským jednáním na úrovni Rady EU, či setkání Evropské komise. V obou případech se jedná o události, ve kterých Česká republika zastává rozdílná stanoviska a staví se do role opozice vůči Německu.

⁹⁹ „Premiéři V4 potvrdili Pražskou deklaraci společnou snahu o posilování Evropy“, Vláda České republiky, <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/spolecne-prohlaseni-predsedu-klad-zemi-visegradske-skupiny-k-25--vyroci-v4-140168/> (staženo 15.6.2017).

V německých médiích se v této souvislosti objevuje obraz České republiky jako překážky či brzdy německé politiky.¹⁰¹

Protože je Česká republika v německých denících zobrazována v kontrastu s Německem, zaměřila jsem se při zkoumání příspěvků také na hodnocení konotace příspěvků vůči České republice. Zde je ale nutné poznamenat, že se jednalo o velmi subjektivní hodnocení, kdy jsem se po přečtení daného příspěvku zamyslela, jak na mě, jako čtenáře, text týkající se České republiky působí. Příspěvek jsem poté ohodnotila jako pozitivní, negativní či neutrální vůči České republice. Většina příspěvků měla podle tohoto hodnocení neutrální konotaci vůči České republice. Informace v příspěvcích byly zprostředkovány věcně a nestranně. Pokud se jednalo o komentář či hodnocení, byly nabídnuty rozdílné a vyvážené pohledy. Negativní konotaci jsem určila u 54 příspěvků. Zde se objevovala kritika vůči postoji České republiky v řešení uprchlické krize, či kritika vyjádření českých aktérů a nálad české společnosti. Celkem 18 článků působilo vůči České republice pozitivně, Česká republika, nebo její aktéři byli chváleni a hodnoceni kladně.¹⁰²

2.2.3. Obraz České republiky jako součásti větších nadnárodních celků

Obecně lze říci, že se v německém tisku o České republice většinou píše v kontextu mezinárodním. Česká republika je tematizována v příspěvcích vztahujících se k jednání na úrovni EU nebo jednání států Visegrádu. V médiích je tak Česká republika zobrazována jako jeden stát z několika, často z tohoto důvodu také dochází k porovnávání. Toto pozorování mohou potvrdit i výsledky obsahové analýzy zkoumající geopolitický kontext, ve kterém se Česká republika v denících objevovala. Nejčastěji byla chápána jako součást Visegrádské skupiny, na druhém místě pak jako člen Evropské unie.¹⁰³ Výsledky dokládají evropský rozměr krize i relevanci Visegrádu, který v důsledku krize posílil.

U zkoumaných deníků jsem vysledovala rozdíly v geopolitickém zařazování. Zatímco *Süddeutsche Zeitung* a *Die Tageszeitung* informují o ČR jak v kontextu Evropské unie, tak i v kontextu Visegrádu, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* prezentuje

¹⁰⁰ „Premiér Sobotka svolal mimořádný summit zemí V4. Bude se zabývat řešením migrační krize“, Vláda České republiky, <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-sobotka-svolal-mimoradny-summit-zemi-v4--bude-se-zabyvat-rozenim-migracni-krize-139508/> (staženo 15.6.2017).

¹⁰¹ Eberle a Handl, *Strategie české politiky vůči Německu*, 8.

¹⁰² Viz přílohu č. 8: Konotace vůči ČR (graf).

¹⁰³ Viz přílohu č. 9: Geografický/geopolitický kontext ČR v denících (tabulka).

Českou republiku více v kontextu Visegrádu než EU – píše o České republice spíše tehdy, když je součástí „problematického“ Visegrádu.¹⁰⁴ Při řazení České republiky do politických celků lze také sledovat změny v čase. Česká republika je v kontextu Visegrádu vnímána až od září 2015. V některých časových úsecích lze zaznamenat vnímání ČR zejména v kontextu Visegrádu na úkor kontextu Evropské unie – např. v únoru 2016, kdy státy Visegrádu zastávají společné stanovisko, které se neshoduje s konsensem EU.

V denících se tedy v kontextu migrační krize objevuje obraz České republiky jako součásti větších nadnárodních celků: Visegrádské skupiny a Evropské unie. Protože tyto obrazy zastávají v textech výraznou pozici, věnuji jim ještě delší rozbor v případových studiích diplomové práce.

2.2.4. Česko-německá tematika příspěvků

V kvantitativní studii jsem také zjišťovala, zda a jak často se v textech objevuje česko-německá tematika. Dobré vztahy se Spolkovou republikou Německo patří dlouhodobě k prioritám české zahraniční politiky.¹⁰⁵ Chtěla jsem proto zjistit, zda se v textech kromě obrazu České republiky jako člena Visegrádské skupiny a člena Evropské unie, kdy je Česká republika zobrazována zejména jako protivník Německa, objevuje také obraz České republiky jako partnera Německa. Zkoumala jsem, zda náš nejdůležitější obchodní a politický partner¹⁰⁶ důležitost tohoto bilaterálního vztahu prostřednictvím médií reflektuje a jak je rozkol v otázce řešení migrační krize německo-českou perspektivou vnímán.

Česká republika je v geografické souvislosti s Německem zmíněna v 19 zkoumaných příspěvcích.¹⁰⁷ Ve 41 příspěvcích, tedy ve 22 procentech všech článků se pak v textech objevuje tematika česko-německých vztahů. Jedná se především o články týkající se vzájemných státních návštěv. V červenci 2015 navštívil ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek Berlín a podepsal se svým německým resortním kolegou Steinmeierem *Společné prohlášení k česko-německému strategickému dialogu*. V březnu 2016 navštívil premiér Bohuslav Sobotka s místopředsedou vlády Bělobrádkem Bavorsko, aby zde společně jednali o prohlubování vzájemné, zejména

¹⁰⁴ Viz přílohu č. 10: Geopolitický kontext - rozdíly podle deníků (tabulka)

¹⁰⁵ Eberle a Handl, *Strategie české politiky vůči Německu*, 2.

¹⁰⁶ „Rudolf Jindrák: Německo je náš nejdůležitější obchodní a politický partner“, *Deník.cz*, 25. srpna 2016, http://www.denik.cz/z_domova/rudolf-jindrak-nemecko-je-nas-nejdulezitejsi-obchodni-a-politicky-partner-20160824.html (staženo 10. 7. 2017).

hospodářské spolupráci, a přijali *Společné prohlášení k aktuálním česko-bavorským vztahům a klíčovým oblastem vzájemné spolupráce*. Dne 25. srpna 2016 přijela kancléřka Merkelová na oficiální státní návštěvu do Prahy.

Obě zmíněné návštěvy českých politiků v Německu byly v denících reflektovány pozitivně. Sobotka je například při své návštěvě v Bavorsku označen jako „žádaný host“, který na rozdíl od Vladimíra Putina, či Viktora Orbána není kontroverzní.¹⁰⁸ Setkání s Horstem Seehoferem *Süddeutsche Zeitung* označuje jako „konečně jeden zahraničněpolitický termín, který není doprovázen nepříjemnostmi.“¹⁰⁹ Návštěva kancléřky Merkelové v Praze se naproti tomu nese spíše v negativním duchu. Média si všímají zejména odmítavého postoje české společnosti vůči německé *Willkommenskultur* a zdůrazňují odmítavý postoj Visegrádu. S ohledem na vztahy k České republice ale „Merkelová chválila dobré vztahy s Prahou v ostatních oblastech než je migrační politika.“¹¹⁰

Zkoumané deníky tedy reflektují důležitost bilaterálního vztahu Německa s Českou republikou zejména na obchodní, ale také na politické úrovni. Rozkol obou států v tématu migrace deníky v tomto kontextu akcentují. Otázkou neshody ve způsobu migrační krize novináři ale v naprosté většině případů nepodmiňují další úspěšné fungování česko-německých vztahů.

2.2.5. Vliv autorů příspěvků na tvorbu obrazů

Velký vliv na tvorbu obrazů mají samotní autoři příspěvků. V rámci kvantitativní analýzy jsem se proto také zaměřila na zjištění původu příspěvků. U téměř poloviny příspěvků (47 %) byl autorem článku zahraniční korespondent. Celkem 24 % článků pocházelo od redaktora listu. Považujeme-li zahraniční zpravodaje za součást daného deníku, pochází celkem 71 % článků z dílny jednotlivých deníků. Tiskové agentury byly zdrojem 16 % článků a 4 % článků psaly externí osoby. U 9 % článků zdroj nebyl uveden nebo se autora nepodařilo dohledat.¹¹¹

¹⁰⁷ Viz přílohu č. 9: Geografický/geopolitický kontext ČR v denících (tabulka).

¹⁰⁸ Daniela Kuhr, „Erwünschter Gast“, *Süddeutsche Zeitung*, 11. března 2016, 13, <http://www.sz-archiv.de/> (staženo 14.11.2016).

¹⁰⁹ „Endlich ein außenpolitischer Termin, ohne dass es Stress gibt.“ Ibid.

¹¹⁰ „Merkel lobte das gute Verhältnis zu Prag in anderen Bereichen als der Migrationspolitik.“ „Im Gespräch bleiben“, *Süddeutsche Zeitung*, 26. srpna 2016, 6, <http://www.sz-archiv.de/> (staženo 14.11.2016).

¹¹¹ Viz přílohu č. 11: Autoři zkoumaných příspěvků (graf).

Autory zkoumaných příspěvků bylo celkem 44 osob.¹¹² O České republice psali zejména zahraniční korespondenti v Bruselu a zahraniční korespondenti pro Českou republiku.¹¹³ Česká republika tedy budila relativně velkou pozornost v rámci jednání Evropské unie v Bruselu. Obrazu České republiky jako člena Evropské unie se ještě podrobněji věnuji v kapitole 3.3.

Nejvíce článků (21) napsala Alexandra Mostýn, korespondentka Taz pro ČR z Prahy. Celkem 18 článků napsal Daniel Brössler, korespondent SZ v Bruselu, autorem 17 článků byl pak Karl-Peter Schwarz, korespondent FAZ pro Českou republiku z Vídně. Dohromady 13 článků zpracoval Thomas Kirchner, korespondent SZ v Bruselu a 12 článků pak Eric Bonse, korespondent Taz pro EU v Bruselu. Ostatní autoři zpracovali 6 článků a méně.¹¹⁴ Florian Hassel, korespondent SZ pro východní Evropu a tedy i Českou republiku z Varšavy byl autorem pouze pěti článků.

Výrazné rozdíly lze pozorovat v redakční politice jednotlivých deníků.¹¹⁵ Zejména při srovnání článků napsaných korespondenty pro ČR, korespondenty v Bruselu a jinými korespondenty. V Süddeutsche Zeitung se objevuje pouze minimum článků, napsaných korespondentem pro ČR Florianem Hasselem, články o České republice jsou psány zejména korespondenty v Bruselu a interními redaktory. Pro Taz o České republice naopak informuje zejména korespondentka pro ČR, také ale korespondent v Bruselu, interní redaktori (zejména Daniel Bax, redaktor pro migraci a integraci), ale jsou využity i příspěvky z tiskových agentur. U FAZ převažují články psané korespondentem pro ČR, dále se objevují také redakční příspěvky a zprávy z agentur. FAZ téměř neinformuje o ČR prostřednictvím korespondentů v Bruselu a trvá na tradičním informování čtenářů na bilaterální bázi.

2.3. Kvalitativní metoda: konstantní komparace

Kvantitativní část výzkumu, díky které jsem zjistila, o čem a kdy se v německých médiích v souvislosti s Českou republikou v době evropské migrační krize píše, rozšířím pomocí kvalitativní části výzkumu. Kvantitativní obsahová analýza mediální sdělení totiž izoluje od prostředí, ve kterém vznikají, a soustředí se pouze na

¹¹² Některé příspěvky pocházely od více autorů.

¹¹³ Viz přílohu č. 12: Počet autorů vs. počet článků (tabulka).

¹¹⁴ Viz přílohu č. 13: Pět nejčastějších autorů příspěvků (tabulka).

¹¹⁵ Viz přílohu č. 14: Srovnání autorství korespondentů u jednotlivých titulů (tabulka).

zjevnou rovinu jednotlivých sdělení.¹¹⁶ Mediální sdělení ale přirozeně nejsou izolována od podmínek jejich produkce ani od podmínek jejich percepce. Texty se vztahují k dalším tématům a významy textu a jednotlivých slov mohou být nejrůzněji interpretovány. Kvalitativní část výzkumu tedy napomůže odhalování významu obsahu mediálních sdělení, které kvantitativní metoda nedokáže postihnout.

„Vhodnou výzkumnou technikou se v tomto směru jeví diskursivní analýza, jejímž objektem není pouze samotný (mediální) text, ale také jazyk, kterým je tvořen, vztahy moci, jež odráží, vědění v dané kultuře apod. Rozšiřuje tedy významně výzkumníkův úhel pohledu i záběr, který by měl obsáhnout.“¹¹⁷ Analýza diskursu se věnuje silněji obsahům konverzace, příslušným tématům a jejich organizaci.¹¹⁸ Díky ní tak zjistíme, jak se o České republice v kontextu evropské migrační krize v německém tisku píše.

Diskursivní analýzu lze aplikovat mnoha různými způsoby. Já jsem pro účely výzkumu zvolila metodu konstantní komparace. Tato metoda je vhodná pro získání dat z textů. Je založena na třídění textových částí: slov, vět a odstavců do předpokládaných kategorií. S postupem procesu třídění se některé kategorie začnou jevit jako nejvýraznější a mezi jednotlivými kategoriemi mohou být nalezeny nejrůznější vztahy a souvislosti.¹¹⁹ Wimmer a Dominick ve své knize *Mass Media Research: An Introduction* dělí postup metody konstantní komparace do čtyř kroků:¹²⁰

1. Srovnávání textových částí do kategorií
2. Rozvedení a předefinování kategorií
3. Hledání vztahů a témat mezi kategoriemi
4. Zjednodušení a sloučení dat do ucelené teoretické struktury

Metodou konstantní komparace jsem takto analyzovala 56 článků, které jsem vybrala z celkového katalogu 186 článků podrobených již kvantitativní obsahové analýze. Daných 56 článků bylo zvoleno dvěma způsoby: 35 článků jsem již dříve definovala jako delší, analytičtější články, s množstvím frází a slovních spojení odkazujících k České republice. Zbýlých 21 článků bylo zvoleno náhodně tak, že byl

¹¹⁶ Tomáš Trampota, *Zpravodajství* (Praha: Portál, 2006), 170.

¹¹⁷ Renáta Sedláková, „Mediální konstrukce reality – reprezentace druhých“, in *Média dnes – reflexe mediality – reprezentace druhých*, eds. Martin Foret, Marek Lapčík, Petr Orság (Olomouc: UP, 2008), 158.

¹¹⁸ Hendl, *Kvalitativní výzkum*, 267.

¹¹⁹ Richard W. Grove, An analysis of the constant comparative method, in *International Journal of Qualitative Studies in Education*, Volume 1, 1988 – Issue 3: 273.

¹²⁰ Wimmer, Dominick, *Mass Media Research*, 120.

z chronologicky seřazeného katalogu 186 článků metodě konstantní komparace podroben každý pátý článek.

Z článků jsem následně v programu Microsoft Excel vytvořila tabulku. Každý článek jsem pečlivě pročetla a identifikovala v nich slovní spojení, fráze, věty, citace a další části textu, ve kterých se nacházely kvalitativní atributy a stereotypní zobrazení České republiky. Tyto části textu jsem pak zaznamenala do zmíněné tabulky a třídila do provizorních kategorií. S každým novým článkem jsem ověřovala, zda lze vybranou textovou pasáž zařadit do již existující kategorie, nebo se do žádné z kategorií nehodí a je třeba ustanovit kategorii novou. Pokud daná textová pasáž odpovídala více kategoriím než jedné, zkopírovala jsem ji a zařadila ke všem relevantním kategoriím. Jednalo se o náročný proces, protože při čtení článků a hledání odkazů na Českou republiku je třeba naprosté koncentrace. Čtení článků jsem proto prováděla na několik etap, ve kterých jsem se mohla na texty plně soustředit.

V určitém bodě tohoto procesu jsem kategorie začala předefinovávat a některé podobné, nebo překrývající se, propojovat. Také jsem doplnila důkladnější popis každé kategorie. Tento popis mi také pomohl začít odhalovat teoretickou dimenzi objevujícího se systému kategorií. Nutno dodat, že kategorie a popisy kategorií byly nicméně omezeny pouze na mé znalosti a vnímání tématu. Dále, stejně jako ve třetí fázi, popsané autory Wimmerem a Dominickem, jsem hledala vztahy a společné znaky mezi jednotlivými kategoriemi a související kategorie řadila k sobě, aby se jasněji zobrazila návaznost mezi nimi. Vzniklo tak 18 kategorií. Nakonec jsem pro související kategorie hledala společný nadřazující rámec a souvislosti mezi jednotlivými kategoriemi a výsledky kvantitativní obsahové analýzy.

2.4. Výsledky konstantní komparace

Výsledky získané prostřednictvím kvalitativního výzkumu metodou konstantní komparace se mi podařilo shrnout do tří hlavních rámců. Tyto rámce představují vlastně hlavní tři směry argumentace postoje České republiky v kontextu evropské migrační krize, které německá média používají. Prvním rámcem jsou morální apely na Českou republiku, kterými je zdůrazňován humanitární rozměr krize. Německá média také píší o objektivních důvodech, vysvětlujících postoj České republiky v krizi. Posledním rámcem je motiv strachu, se kterým se dle médií česká společnost potýká.

2.4.1. Morální apely vůči České republice

Na počátku uprchlické krize převládal v německých médiích optimistický náhled. Tento kurz byl podpořen zejména německou politikou apelující na morálku a důstojnost lidských životů, kterou silně formovala nyní již legendární věta „*Wir schaffen das*“ kancléřky Merkelové. V evropské migrační krizi se jasně projevila role Německa jako prvního státu v Evropě, ačkoliv Německo vedoucí roli do té doby vždy odmítalo. Krize totiž odkryla také slabé stránky Evropské unie, narušila předpoklad neomezené evropské solidarity a stanoviska jednotlivých států nabyla na významu.¹²¹ U Německa se projevoval pocit celoevropské zodpovědnosti a snaha apelovat na ostatní země při zohlednění především morálního a humanitárního rozměru uprchlické krize. Z těchto důvodů se v německých médiích ve zvýšené míře objevují morální apely i v souvislosti s Českou republikou. Texty také Českou republiku vyzývají, aby ustoupila od své odporující pozice a při svém politickém směřování se v krizi orientovala dle pozice Německa. Ve zkoumaných textech jsem identifikovala tři takovéto náznaky:

1. Tlak na solidaritu
2. Tlak na přijímání většího počtu uprchlíků
3. Kritika nehumánního zacházení s uprchlíky

V Německých médiích se objevuje obraz České republiky jako nesolidární země. Česká republika je označována jako nesolidární vůči Německu a také vůči zbytku Evropské unie. V textech se objevuje i tlak na solidaritu, protože „*bez solidarity EU vyschne*“.¹²² Česká republika je dále označována jako nemilosrdná a egoistická. Je také nezodpovědná, protože si všímá především svých vlastních zájmů a nedbá na lidské osudy uprchlíků. Intenzivní morální hlediska, objevující se v německé politice a odrážející se i v tisku, také souvisejí s historickou odpovědností Německa.¹²³

České republice je v médiích vyčítána zdrženlivost při přijímání uprchlíků:

„Podle rozhodnutí EU by měli být žadatelé o azyl rozděleni mezi členské státy EU. Jenže to je možné v průměru nejdříve sedm měsíců po jejich příchodu. A většinou to selže. Nedávno například poprosil Řím Českou

¹²¹ „Vorangehen, Verantwortung übernehmen“, *Tagesschau.de*, 9. září 2015, <https://www.tagesschau.de/inland/bundestag-generaldebatte-113.html> (staženo 6.7.2017).

¹²² „Ohne Solidarität trocknet die EU aus.“ Daniel Brössler, „Sisyphus und die Solidarität“, *Süddeutsche Zeitung*, 17. září 2015, 4, <http://www.sz-archiv.de/> (staženo 14.11.2016).

¹²³ Christoph Lütge, „7 Gründe, warum Moral in der Flüchtlingskrise nicht grenzenlos ist“, *Huffingtonpost.de*, http://www.huffingtonpost.de/christoph-luetge/obergrenze-moral-fluechtlinge_b_8791256.html (staženo 6.7.2017).

*republiku, aby přijala 250 identifikovaných migrantů s doklady. Praha ale všechny ty případy ‚z bezpečnostních důvodů‘ odmítla.*¹²⁴

V několika případech je ale Česká republika připomínána jako cílová destinace imigrantů z Ukrajiny. Česká republika má nedostatek pracovních sil, ale obyvatelstvo i vláda odmítají uprchlíky ze Středomoří přijmout, ačkoliv jsou kvalifikovaní. Místo toho raději zjednoduší postup získávání víz pro pracovníky z Ukrajiny.¹²⁵

Silně je také kritizováno nehumánní zacházení s uprchlíky. Média přináší pobouřené zprávy, že je v Česku s uprchlíky zacházeno jako se zločinci:

*„Češi s uprchlickou krizí nakládají celkem svérázně. Kdo je přistižen, musí počítat s tím, že s ním bude zacházeno jako s těžkým zločincem. Bude odveden v poutech do dobře střeženého uprchlického zařízení, kde zůstane tak dlouho, než jej opět nechají jít anebo bude odsunut.*¹²⁶

Česká republika je podle německých médií také jedinou tranzitní zemí, kde jsou migranti běžně uvěznováni. Pozornost všech tří zkoumaných deníků vyvolalo prohlášení Vysokého komisaře Al-Huseina v říjnu 2015, ve kterém se nechal slyšet, že porušování lidských práv migrantů neprobíhá v České republice výjimečně nebo náhodně, ale systematicky. Zdá se být integrální součástí politiky české vlády s cílem migranty a uprchlíky odradit od cestování do České republiky a pobytu v ní.¹²⁷ V médiích se tedy objevuje obraz České republiky jako země, která nectí lidskou důstojnost uprchlíků.

¹²⁴ „Nach einem EU-Beschluss sollen die Asylantragsteller auf die EU-Mitgliedstaaten verteilt werden. Doch das geht im Schnitt frühestens sieben Monate nach der Ankunft. Und scheitert meist ganz. Gerade etwa bei Rom die Tschechische Republik, 250 identifizierte und mit Papieren ausgestattete Migranten aufzunehmen. Prag lehnte dies allerdings in jedem Einzelfall aus ‚Sicherheitsgründen‘ ab.“ Jörg Bremer, „Zu langsam für ein SOS auf dem Mittelmeer“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 7. července 2016, 5, <http://www.faz-bibliothek.de> (staženo 14.11.2016).

¹²⁵ „Tschechen wollen Ukrainer statt Flüchtlinge“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 13. listopadu 2015, 20, <http://www.faz-bibliothek.de> (staženo 14.11.2016) a „Flüchtlinge könnten Fachkräftemangel in Osteuropa lindern“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 26. září 2016, 20, <http://www.faz-bibliothek.de> (staženo 14.11.2016).

¹²⁶ „Die Tschechen gehen die Flüchtlingskrise nicht zimperlich an. Wer erwischt wird, muss damit rechnen, wie ein Schwerverbrecher behandelt zu werden. In Handfesseln werden sie zu gut gesicherten Flüchtlingsheimen gebracht, bis sie wieder laufen gelassen oder abgeschoben werden.“ Alexandra Mostýn, „Handschellen für die Menschen mit den Rucksäcken“, *Taz, Die Tageszeitung*, 28. srpna 2015, 2, <http://www.wiso-net.de> (staženo 14.11.2016).

¹²⁷ „UN werfen Tschechien menschenunwürdiges Verhalten vor“, *FAZ.NET*, 22. října 2015, <http://www.faz-bibliothek.de> (staženo 14.11.2016), „UN prangern Tschechien an“, *Süddeutsche Zeitung*, 23. října 2015, 7, <http://www.sz-archiv.de/> (staženo 14.11.2016) a „UNO kritisieren Tschechien“, *Taz, Die Tageszeitung*, 12. října 2015, 5, <http://www.wiso-net.de> (staženo 14.11.2016).

2.4.2. Objektivní důvody postoje České republiky

V německých denících jsem identifikovala celkem tři směry objektivního odůvodnění českého postoje v uprchlické krizi a odmítavého postoje vůči kvótám pro přerozdělování uprchlíků:

1. Česká republika je homogenní a nemá s uprchlíky zkušenosti
2. Česká republika není cílovou destinací uprchlíků
3. Socialistická minulost země

Česká republika je v kontextu evropské migrační krize často označována jako homogenní. Tento obraz slouží také pro odůvodnění odmítavého postoje české společnosti vůči uprchlíkům: ačkoliv uprchlická vlna do České republiky prakticky nepřišla, vyvolala uprchlická krize v „homogenním“ Česku plno strachu. Uprchlíci v zemi nejsou prakticky žádní, společenskou diskusi ale ovládají už měsíce.¹²⁸ Je zdůrazňováno, že Česká republika nemá žádnou muslimskou obec a ani žádnou nechce. Je proto vyzdvižováno, že pokud by Česká republika nějaké uprchlíky přijmout chtěla, jednalo by se přednostně o křesťany. To, že uprchlíci představují exotický element v české společnosti, ilustruje výpověď uprchlíka z Ghany ve FAZ, který na českém venkově bývá fotografován jako exotické zvíře.¹²⁹ V tomto případě se jedná o jedinou výpověď uprchlíka ve zkoumaném vzorku všech 186 článků. V neposlední řadě také německá média zveřejňují vyjádření Miloše Zemana a dalších politiků, která dokládají jejich neznalost a disrespekt k nouzové situaci, ve které se uprchlíci nacházejí:

„Kromě toho obviňoval český prezident Miloš Zeman uprchlíky z nedostatku odvahy. ‚Většina uprchlíků jsou dobře situovaní mladí lidé, vybavení chytrými telefony, kteří opustili své rodiny ve válečných oblastech, což zrovna o odvaze nesvědčí‘, řekl Zeman.“¹³⁰

Žádné nebo malé zkušenosti s uprchlíky jsou způsobeny tím, že Česká republika není cílovou destinací uprchlíků.

¹²⁸ Alexandra Mostýn, „Der Präsident als Brandstifter“, *Taz, Die Tageszeitung*, 8. února 2016, 12, <http://www.wiso-net.de> (staženo 14.11.2016).

¹²⁹ Claus Leggewie, „Eine Nation genügt sich selbst“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 9. listopadu 2015, 14, <http://www.faz-bibliothek.de> (staženo 14.11.2016).

¹³⁰ „Außerdem hat der tschechische Staatspräsident Milos Zeman den Flüchtlingen mangelnden Mut vorgeworfen. Die meisten Flüchtlinge seien gut situierte, mit Smartphones ausgestattete junge Leute, die ihre Familien in den Kriegsgebieten zurückgelassen hätten und ‚dies zeugt nicht von Mut‘, sagte Zeman.“ „EU unfähig, sagen Osteuropäer“, *Taz.de*, 9. října 2015, <http://www.taz.de/!5240689/> (staženo 14.11.2017).

„Je statisticky téměř nemožné natrefit v Čechách na uprchlíka. Pokud se to přece jen stane, je naopak velmi statisticky pravděpodobné, že se zrovna nachází na cestě do Německa.“¹³¹

Tisk upozorňuje dokonce na to, že je Česká republika neoblíbená i mezi pašeráky. Česká republika má reputaci, že její policie a státní orgány reagují velmi razantně. Pašeráci proto cestu přes zemi ani neriskují a vyhledávají pohodlnější trasu.¹³² V tomto důsledku je i počet nalezených nelegálních migrantů na území České republiky minimální.¹³³

Aktéři České republiky si jsou vědomi, že je Česko pouze tranzitní zemí. Je zmiňována aféra s 25 iráckými křesťany,¹³⁴ která je také používána jako argument pro odmítání povinných kvót. Česká republika navíc objektivně nemá pravomoc pro udržení uprchlíků ve své zemi:

„Česko neví, jak by mělo v případě udělení azylu uprchlíky na svém území držet. Uznání žadatelé o azyl by nakonec stejně dostali doklady do ruky, které jim umožní pohybovat se v celém schengenském prostoru. A pak by se ukázalo, že v Česku nechtějí zůstat, ale chtějí do Německa, Švédska nebo do dalších zemí. Do současné doby neznáme žádný model, který by zaručil jejich dlouhodobý pobyt v Čechách.“¹³⁵

V souvislosti s uprchlickou krizí připomínají média také socialistickou minulost země. Česká republika je označována jako „několikrát traumatizovaná země“,¹³⁶ ve které „jed desetiletí diktatury a izolace působí děle, než jsme se obávali“.¹³⁷ Média tak odůvodňují apatii české společnosti: „mnoho Čechů by chtělo zůstat tak nevědomých a nezkušených jako před rokem 1989“,¹³⁸ i málo zkušeností s uprchlíky.

¹³¹ „Es ist statistisch ziemlich unmöglich, in Tschechien auf einen Flüchtling zu treffen. Falls doch, sind die statistischen Chancen wiederum hoch, dass der sich auf dem Weg nach Deutschland befindet.“ Alexandra Mostýn, „Sammelbecken für Islamhasser“, *Taz.de*, 10. května 2016, <http://www.taz.de/!5299594/> (staženo 14.11.2017).

¹³² Mostýn, „Handschellen für die Menschen mit den Rucksäcken“, *Taz, Die Tageszeitung*.

¹³³ „Keine Anzeichen für mehr Schleusungen“, *Süddeutsche Zeitung*, 30. dubna 2016, 17, <http://www.sz-archiv.de/> (staženo 14.11.2016).

¹³⁴ Viz „Vyjádření Ministerstva vnitra k informacím médií o návratu 25 iráckých křesťanů z Německa do ČR“, Ministerstvo vnitra České republiky, <http://www.mvcr.cz/clanek/vyjadreni-ministerstva-vnitra-k-informacim-medii-o-navratu-25-irackych-krestanu-z-nemecka-do-cr.aspx> (staženo 10.7.2017).

¹³⁵ „Tschechien wisse nicht, wie es Flüchtlinge im Fall der Gewährung von Asyl auf seinem Territorium festhalten sollte. Schließlich bekämen annerkante Asylbewerber Papiere in die Hand, die es ihnen ermöglichen das Schengen-Raums zu bewegen. Und dann zeigt sich, dass sie nicht in Tschechien bleiben werden, sondern nach Deutschland, Schweden oder in andere Länder wollen. Wir kennen bis dato kein Modell, mit dem wir sie zum Verbleib in Tschechien verpflichten können.“ Florian Hassel, „Vier ohne Erbarmen“, *Süddeutsche Zeitung*, 5. září 2015, 2, <http://www.sz-archiv.de/> (staženo 14.11.2016).

¹³⁶ Leggewie, „Eine Nation genügt sich selbst“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.

¹³⁷ Brössler, „Sisyphus und die Solidarität“, *Süddeutsche Zeitung*.

¹³⁸ Leggewie, „Eine Nation genügt sich selbst“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.

„Podobně jako v Drážďanech způsobila dlouhá socialistická izolace to, že Češi s cizinci, s výjimkou některých smluvních pracovníků ze socialistických zemí, ještě nikdy neměli šanci získat konkrétní zkušenosti.“¹³⁹

Je také vyčítáno, že „přes uprchlickou zkušenost v roce 1968 necítí Češi v převážné většině žádnou odpovědnost“.¹⁴⁰ A do kontrastu se současnou pozicí České republiky je dáván také pobyt uprchlíků z NDR na Německém velvyslanectví v Praze v roce 1989.¹⁴¹

2.4.3. Motiv strachu

Ve zkoumaných denících se v souvislosti s Českou republikou objevuje obraz strachu. Různé druhy strachu jsou používány jako odůvodnění odmítavého postoje české společnosti vůči uprchlíkům, opakovaným tématem je také strach České republiky ze ztráty suverenity a rozhodování o jejím osudu bez její přítomnosti a také z izolace v EU. Motiv strachu mohou opět definovat ve třech rámcích:

1. Strach české společnosti z cizího: z uprchlíků
2. Strach České republiky ze ztráty suverenity
3. Strach z izolace v Evropské unii

Česká společnost má v německých médiích strach z islámu a z teroristických útoků islamistů. Česká republika je také zmiňována jako směšně hysterická, protože kvůli minimálním zkušenostem s uprchlíky a muslimy je téměř každý uprchlík srovnáván s džihádistou.¹⁴² Společnost má také strach z Afričanů: strach „z černého muže.“¹⁴³ V kontrastu s Ukrajinci, kteří strach v obyvatelstvu nevzbuzují, jsou zdrojem obav uprchlíci ze Sýrie a Afghánistánu.¹⁴⁴ Strach obyvatelstva zneužívají populističtí politici, média zdůrazňují zejména prezidenta Zemana a krajně pravicová a islamofobní hnutí.

Česká společnost má tedy obecně strach před cizím a neznámým. Na druhou stranu se také bojí ztráty suverenity. Objevuje se motiv strachu z EU, která by mohla

¹³⁹ „Ähnlich wie in Dresden brachte die lange realsozialistische Isolation mit sich, dass die Tschechen mit Fremden, abgesehen von einigen wenigen separierten Vertragsarbeitern aus dem sozialistischen Ausland, nie konkrete Erfahrungen sammeln konnten.“ Leggewie, „Eine Nation genügt sich selbst“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.

¹⁴⁰ Brössler, „Sisyphus und die Solidarität“, *Süddeutsche Zeitung*.

¹⁴¹ Alexandra Mostýn, „Neun Demos gegen Merkel“, *Taz, Die Tageszeitung*, 25. srpna 2016, 7, <http://www.wiso-net.de> (staženo 14.11.2016).

¹⁴² Mostýn, „Handschellen für die Menschen mit den Rucksäcken“, *Taz, Die Tageszeitung*.

¹⁴³ Alexandra Mostýn, „Das Ressentiment regiert“, *Taz, Die Tageszeitung*, 26. dubna 2015, 11, <http://www.wiso-net.de> (staženo 14.11.2016).

nad Českou republikou získat nadvládu.¹⁴⁵ Opakovaně se objevuje porovnání s Mnichovskou dohodou: „*Napětí už v české společnosti existuje nyní. Ta vidí v uprchlické krizi zejména začínající islamizaci a srovnává evropské kvóty s druhou ,Mnichovskou dohodou‘.*“¹⁴⁶ Narážka na „mnichovský komplex“ České republiky pomáhá novinářům v odůvodnění českého postoje v krizi.

V neposlední řadě se v médiích objevuje obava českých politiků z izolace v Evropské unii kvůli menšinovému odmítavému postoji vůči povinným kvótám. Česká republika má společně s dalšími státy také obavy, že by na tuto svou obávanou izolaci mohla doplatit, pokud by se situace změnila:

*„Středovýchodní Evropa má strach. Co když Německo a Rakousko uzavřou své hranice a proud uprchlíků se přesune do Česka, Polska, Maďarska nebo Slovenska? Vnitropoliticky by to pro vlády v těchto zemích, ve kterých je až 80 procent obyvatelstva proti přijetí uprchlíků, znamenalo katastrofu.“*¹⁴⁷

¹⁴⁴ „Tschechen wollen Ukrainer statt Flüchtlinge“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.

¹⁴⁵ Brössler, „Sisyphus und die Solidarität“, *Süddeutsche Zeitung*.

¹⁴⁶ „Spannung gibt es bereits jetzt in der tschechischen Gesellschaft, die in der Flüchtlingskrise größtenteils eine beginnende Islamisierung sieht und die EU-Quote teilweise mit einem zweiten ‚Münchener Abkommen‘ gleichgesetzt.“ „Kein Platz für Muslime“, *Taz, Die Tageszeitung*, 4. prosince 2015, 2, <http://www.wiso-net.de> (staženo 14.11.2016).

¹⁴⁷ „Ostmittleuropa hat Angst. Was, wenn Deutschland und Österreich ihre Grenzen dicht machen und den Flüchtlingsstrom plötzlich nach Tschechien, Polen, Ungarn oder die Slowakei umleitet? Innenpolitisch würde das für die Regierungen dieser Länder, in denen bis zu 80 Prozent der Bevölkerung gegen eine Aufnahme von Flüchtlingen sind, eine Katastrophe bedeuten.“ Alexandra Mostýn, „Ostmitteleuropa macht dicht“, *Taz, Die Tageszeitung*, 17. února 2016, 11, <http://www.wiso-net.de> (staženo 14.11.2016).

3. Případové studie

Tato kapitola se věnuje třem hlavním interpretačním rámcům, používaných německými médii, které přispívají k tvorbě výrazných obrazů České republiky. Tyto rámce vyplynuly v průběhu výzkumu jako důsledek srovnávání a hodnocení dat, získaných prostřednictvím aplikace kvantitativní i kvalitativní metody. Každému interpretačnímu rámci se věnuji v jedné případové studii. Snažím se o detailní popis výsledků zkoumání, jejich odůvodnění a zasazení do širšího kontextu. V případových studiích jsou prezentovány i další výsledky získané prostřednictvím kvantitativní obsahové analýzy a metody konstantní komparace. Studie proto obsahují i řadu citátů ze zkoumaných textů.

První případová studie vychází ze skutečnosti, že je Česká republika v kontextu migrační krize v médiích prezentována zejména prostřednictvím politických představitelů, přičemž velmi výraznou roli zastává předseda vlády Bohuslav Sobotka a prezident Miloš Zeman. Oba státní představitelé jsou přitom médii vnímáni zcela odlišně. Premiér je vnímán v roli partnera ochotného ke kompromisu, zatímco prezident je považován za islamofoba.

Druhá případová studie se věnuje obrazu České republiky jako člena Visegrádské skupiny. Častá prezentace České republiky v souvislosti s touto formací se již projevila při hledání odpovědi na otázku, kdy a v souvislosti s jakými událostmi psaly německé deníky v kontextu evropské migrační krize o České republice, v kapitole 2.2. Vnímání České republiky v kontextu Visegrádské skupiny se ale v příspěvcích ještě mnohem výrazněji projevilo v kontextu zahraničních aktérů zmíněných v souvislosti s ČR a také v souvislosti s geografickým a geopolitickým kontextem ČR. Tento fenomén se proto budu v rámci druhé případové studie snažit popsat a vysvětlit.

Třetí případová studie podrobněji popisuje obraz České republiky jako členského státu Evropské unie, který patří ke kritikům evropského řešení migrační krize, zejména povinných kvót pro přerozdělování uprchlíků. Média píše o České republice ve velké míře v souvislosti s Evropskou unií. V této případové studii čerpám zejména z výsledků kvalitativního výzkumu a přibližuji, jak německé deníky Českou republiku v kontextu evropské migrační krize vnímají a jak si vysvětlují odmítavou pozici vůči závazným kvótám na přerozdělování uprchlíků.

3.1. Obraz České republiky je silně politizován a personifikován

Obraz České republiky v německém tisku tvoří zejména političtí představitelé. Tento trend se shoduje s celkovým zpravodajstvím německých médií o uprchlické krizi. Ke krizi se vyjadřují především politici, kteří se v tématu moc neorientují a chtějí předat zejména svou politickou vizi.¹⁴⁸ Především politici určují diskurs a mají moc jej utvářet.¹⁴⁹ Ve zkoumaném vzorku 186 příspěvků se objevují jména 46 českých aktérů. Z tohoto počtu lze celkem 32 aktérů, tedy téměř 70 % označit jako politické představitele, či představitele státní správy.¹⁵⁰ Politici a úředníci jsou prezentováni jako nejdůležitější a jediní protagonisté české pozice v evropské migrační krizi. Toto hledisko vzbuzuje ve čtenáři dojem, že je problém řešitelný pouze politickými kroky.

Českou republiku v německém tisku reprezentují zejména premiér Bohuslav Sobotka a prezident Miloš Zeman. Bohuslav Sobotka je zmíněn celkem v 69, Miloš Zeman v 58 příspěvcích.¹⁵¹ Je obvyklé, že je země v tisku reprezentována svým nejvyšším představitelem, v českém případě předsedou vlády. Předseda vlády je nejvyšším představitelem výkonné moci a spolu s ostatními vládními představiteli se aktivně podílí na chodu státu. Ve zkoumaném kontextu evropské migrační krize dostává v médiích tolik prostoru i proto, že se premiér České republiky účastní jednání Evropské rady, která do značné míry ovlivňuje jak vývoj migrační krize, tak i mediální zpravodajství o ní.

Již méně běžná je v médiích tak výrazná míra reprezentace země prezidentem.¹⁵² Ačkoliv prezident České republiky reprezentuje zemi navenek, v rozhodovacích procesech má pouze pasivní pravomoci. To vynikne zejména, porovnáme-li, jak moc se o v německém tisku píše o prezidentovi ČR ve srovnání s ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem, nebo ministrem vnitra Milanem Chovancem. Oba ministři jsou součástí vlády a jejich kompetence v otázce evropské migrační krize jsou jak na státní úrovni, tak i na evropské úrovni mnohem větší než kompetence prezidenta republiky.

¹⁴⁸ Tomáš Lindner, „Uprchlíká, nebo mediální krize? Obraz uprchlíků a migrantů v českých a německých médiích“ (příspěvek přednesený v rámci debaty, pořádané organizací Člověk v tísni, Praha, 6. prosince 2016).

¹⁴⁹ Theresa Haberl, „Die Flüchtlingskrise als Krise Europas“, Munich Media Watch <https://munichmediawatch.wordpress.com/2016/08/10/die-fluechtlingskrise-als-krise-europas/> (staženo 14.5.2017).

¹⁵⁰ Viz přílohu č. 15: Rozdělení 46 ti českých aktérů podle rolí (graf).

¹⁵¹ Viz přílohu č. 16: Čeští aktéři ve zkoumaných příspěvcích – Top 7 (tabulka).

¹⁵² Srov. přílohu č. 18: Rozdělení zahraničních aktérů podle rolí (tabulka).

Přesto je Miloši Zemanovi ve zkoumaných německých denících věnován mnohem větší prostor.

Výrazné rozdíly můžeme zaznamenat ve způsobu zpravodajství o Bohuslavu Sobotkovi a o Miloši Zemanovi. Zatímco média zprostředkovávají obraz Bohuslava Sobotky jako racionálního premiéra, který má zájem o diskusi a nalezení evropského kompromisu, Miloš Zeman je prezentován především v souvislosti s jeho islamofobními výroky jako prezident, který rozděluje českou společnost.

Premiér Bohuslav Sobotka je německými deníky vnímán jako vrcholný zástupce České republiky, kompetentně prezentující postoj své země v otázce migrační krize a jejího evropského řešení. Je si vědom základních evropských hodnot a zasazuje se o zmírnění napětí mezi státy Visegrádu a ostatními státy Evropské unie, reprezentovanými především kancléřkou Merkelovou. Uvnitř Unie se snaží hledat společný kompromis: „evropské řešení vyžaduje solidaritu všech 28 členských států.“¹⁵³ Zdůrazňuje nicméně, že Česká republika nechce, aby se o ní rozhodovalo bez jejího souhlasu, a v žádném případě se v rámci EU nechce dostat do izolace. V souvislosti se Sobotkou se objevuje motiv strachu z izolace a náznak mnichovského komplexu České republiky zmíněný již v kapitole 2.4.3:

„Znovu si můžeme uvědomit, jakou hodnotu představují mír a demokracie. Státy tenkrát rozhodly, aniž by se Čechů zeptaly. Tragická a velmi hořká událost. Nejlepší prevencí proti tomu je, že spolu nyní v EU všichni sedíme společně u jednoho stolu“, řekl [Sobotka]. „Když se nám podaří zachovat společnou Evropu, už se nikdy více něco jako 1938 nebude opakovat.“¹⁵⁴

Sobotka je proto v konečném důsledku připraven podvolit se většinovému rozhodnutí Unie, pokud se tím podaří zmírnit napětí mezi jednotlivými členy. Ve srovnání s dalšími představiteli států Visegrádu je vnímán jako nejiracionálnější partner, se kterým lze jednat:

„V sousedním Česku jsou diplomatictější. Ne, ke slovenské žalobě se připojovat nebudou, ujistil ministerský předseda Bohuslav Sobotka. Česká vláda sice nařízení kvót odmítá jako nerealizovatelné a příliš direktivní, ‚žaloba‘, řekl Sobotka, ‚by ale k ničemu nepřispěla a pouze by

¹⁵³ „Eine europäische Lösung erfordert die Solidarität aller 28 Mitgliedstaaten.“ Kuhr, „Erwünschter Gast“, *Süddeutsche Zeitung*.

¹⁵⁴ „Man wird sich aufs Neue bewusst, welchen Stellenwert Frieden und Demokratie haben.“ *Die Staaten hätten damals entschieden, ohne die Tschechen zu fragen – ‚ein tragisches und sehr bitteres Ereignis‘. Die beste Vorbeugung dagegen sei, ‚dass wir heute in der EU alle gemeinsam an einem Tisch sitzen‘, sagt [Sobotka]. ‚Wenn es uns gelingt, das gemeinsame Europa aufrecht zu erhalten, wird so etwas wie 1938 nie mehr passieren‘.*“ Kuhr, „Erwünschter Gast“, *Süddeutsche Zeitung*.

poškodila obraz České republiky v EU a vedla by k napětí uvnitř Unie.¹⁵⁵

I přesto, že Česká republika se v řešení migrační krize snaží prosazovat zájmy společně s dalšími státy Visegrádu, udržování dobrých vztahů s Německem je pro Sobotku klíčové:

„Sobotka je hrdlička mezi jestřáby ... na rozdíl od Maďara Orbána a Slovaka Fica si dává pozor, aby se konflikt s kancléřkou zbytečně nezostřoval. Důležitá je jeho potřeba harmonie ve vzájemných vztazích. Sobotka se snaží střety zájmů řešit pomocí věcného dialogu až do té doby, než se objeví přijatelný kompromis pro všechny strany.“¹⁵⁶

Sobotka je tak pro kancléřku Merkelovou nejméně konfliktním partnerem ze všech čtyř premiérů států Visegrádu:

„Kdyby si Merkelová musela vzít jednoho z šéfů vlád zemí V4 na opuštěný ostrov, zvolila by Bohuslava Sobotku. Český ministerský předseda je takový No-Nonsense-Typ jako ona sama, zřídka mění svůj výraz tváře a je sociální demokrat, stejně jako mnoho ostatních politiků, se kterými si Merkelová rozumí.“¹⁵⁷

Prezident Miloš Zeman je v německém tisku zmiňován zejména v souvislosti se svými xenofobními a islamofobními výroky. Ty budí v německých médiích s ohledem na zdůrazňování morálního a humanitárního aspektu krize pozdvižení. Novináři odsuzují Zemanovy výroky, podporující xenofobními a nenávistné nálady v České republice:

„[Vysoký komisař OSN] Al-Hussein ... je znepokojen rasistickými a islamofobními výroky prezidenta Miloše Zemana.“¹⁵⁸

¹⁵⁵ „Im benachbarten Tschechien gibt man sich diplomatischer. Nein, man werde sich der slowakischen Klage nicht anschließen, versicherte Ministerpräsident Bohuslav Sobotka. Die tschechische Regierung lehnt die Quotenregelung zwar als nichtrealisierbare und bevormundend ab. „Eine Klage“, so Sobotka, „würde aber nichts bringen, sondern nur den Ruf Tschechiens in der EU schädigen und zu Spannungen innerhalb der Union führen.“ „Kein Platz für Muslime“, *Taz, Die Tageszeitung*.

¹⁵⁶ „Sobotka ist Taube unter den Falken ... anders als der Ungar Orbán und der Slowake Fico achtet er darauf, den Konflikt mit der Kanzlerin nicht unnötig zu verschärfen. Unverkennbar ist sein Bedürfnis nach Harmonie in den Beziehungen. Sobotka setzt darauf, Interessengegensätze durch sachlichen Dialog so weit auszubauen, dass ein für alle Seiten tragbarer Kompromiss nahe rückt.“ Karl-Peter Schwarz, „Besonnen“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 16. února 2016, 8, <http://www.faz-bibliothek.de> (staženo 14.11.2016).

¹⁵⁷ „Wenn Merkel einen der V4-Regierungschefs auf eine einsame Insel mitnehmen müsste, würde sie wohl Bohuslav Sobotka wählen. Der tschechische Ministerpräsident gibt einen No-Nonsense-Typ wie sie, verzicht selten eine Miene und ist Sozialdemokrat, wie viele Politiker, mit denen Merkel besonders gut kann.“ Nico Fried, „Frau Merkel, kein Diktat, sonst Czexit!“, *Sueddeutsche.de*, 26. srpna 2016, <http://www.sz-archiv.de/> (staženo 14.11.2016).

¹⁵⁸ „[UN-Hochkommissar] Al-Hussein ... sei alarmiert über die fremden- und islamfeindlichen Äußerungen von Präsident Miloš Zeman.“ „UN prangern Tschechien an“, *Süddeutsche Zeitung*.

„Prezident Miloš Zeman už před dlouhou dobou převzal nenávislnou rétoriku vůči islámu, když si ve svých proslovech vymýšlí o agresivních muslimech, kteří masově napadají Evropu.“¹⁵⁹

„Ještě žádnému muslimovi se nepodařilo prolomit nenávislný obraz potencionálního násilníka, teroristy a lenocha, který společně s Milošem Zemanem líčí téměř všechna tamější média.“¹⁶⁰

Zeman je také zobrazován jako prezident, který svými kroky a populistickými výroky rozděluje českou společnost:

„Prezident Miloš Zeman ... využil výročí svobody slova, aby štěpení společnosti, na kterém pracuje od svého zvolení v roce 2013, ještě prohloubil. Zeman se rozhodl, že výročí revoluce stráví tak, že bude podporovat pravicově populistické síly Bloku proti Islámu při shromáždění v kampusu na Albertově.“¹⁶¹

„Zeman přispívá k šíření fašistickým myšlenek v České republice“, řekl sociálnědemokratický ministr pro lidská práva, Jiří Dienstbier.“¹⁶²

Německé deníky rovněž upozorňují, že prezident svou pozicí ovlivňuje politické směřování země:

„Zeman se opět vyslovil proti přijímání muslimských migrantů a obvinil EU z plýtvání časem zbytečnými debatami. S vyjádřeními tohoto typu drží Zeman českou vládu již měsíce pod tlakem a jeho popularita stoupá.“¹⁶³

„Prezident Zeman určuje již dlouhou dobu tvrdý kurs a je v něm podporován ministrem vnitra Milanem Chovancem.“¹⁶⁴

¹⁵⁹ „Staatspräsident Miloš Zeman hat schon längst die Rhetorik der Islamhasser übernommen, wenn er in seinen Reden von aggressiven männlichen Muslimen fabuliert, die massenweise in Europa einfallen.“ Mostýn, „Der Präsident als Brandstifter“, *Taz, Die Tageszeitung*.

¹⁶⁰ „Kein noch so tugendsamer Muslim könnte das gehässige Feindbild von potentiellen Vergewaltigern, Terroristen und Faulpelzen aufbrechen, das mit Miloš Zeman beinahe sämtlichen einheimische Medien ausmahlen.“ Leggewie, „Eine Nation genügt sich selbst“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.

¹⁶¹ „Präsident Miloš Zeman ... missbrauchte diesen Feiertag der Meinungsfreiheit, um die Spaltung, die sich seit seiner Wahl 2013 in der tschechischen Gesellschaft auftut, weiterzutreiben. Zeman hatte sich entschlossen, den Jahrestag der Revolution damit zu verbringen, rechtspopulistische Kräfte des Blocks gegen Islam bei einer Kundgebung am Albertov-Campus zu unterstützen.“ Alexandra Mostýn, „Totengräber der Samtenen Revolution“, *Taz, Die Tageszeitung*, 23. října 2015, 10, <http://www.wiso-net.de> (staženo 14.11.2016).

¹⁶² „Zeman trage dazu bei, „einen Nährboden“ für die Ausbreitung faschistischen Gedankenguts in der Tschechien zu schaffen,“ so der sozialdemokratische Minister für Menschenrechte, Jiri Dienstbier.“ „Politiker provozieren mit Islamkritik“, *Taz, Die Tageszeitung*, 19. listopadu 2015, 2, <http://www.wiso-net.de> (staženo 14.11.2016).

¹⁶³ „Zeman, der sich abermals gegen die Aufnahme muslimischer Migranten aussprach und der EU vorwarf, die Zeit mit unnützen Debatten zu vergeuden. Mit Äußerungen dieser Art setzt Zeman die tschechische Regierung seit Monaten unter Druck, und seine Popularität steigt.“ Karl-Peter Schwarz, „Inseln im Strom“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 15. února 2016, 5, <http://www.faz-bibliothek.de> (staženo 14.11.2016).

¹⁶⁴ „Präsident Zeman ordert seit langem einen härteren Kurs und wird darin von Innenminister Milan Chovanec unterstützt.“ Karl-Peter Schwarz, „Auch Prag gegen Flüchtlingsquote“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 8. dubna 2016, 5, <http://www.faz-bibliothek.de> (staženo 14.11.2016).

S ohledem na výrazně rozdílné zpravodajství o premiéru Bohuslavu Sobotkovi a prezidentu Miloši Zemanovi jsem ještě porovnála konotaci článků, ve kterých byli zmíněni.¹⁶⁵ Články, ve kterých je zmíněn pouze prezident Zeman, vyznívají častěji negativně než články, ve kterých je zmíněn premiér Bohuslav Sobotka. Naopak u dvou článků týkajících se osoby prezidenta Zemanovi byla jejich konotace pozitivní, zatímco u premiéra Sobotky bylo článků šest. Články, kde jsou oba aktéři zmíněni najednou, nebyly do tohoto porovnání zahrnuty.

Zpravodajství dominují v popředí s premiérem Sobotkou vládnoucí politické strany, zejména politici sociálně demokratické strany. Ve 22 člancích se píše o Milanu Chovancovi (ČSSD), ministru vnitra, ve 14 člancích je zmiňován Lubomír Zaorálek (ČSSD), ministr zahraničí, a v sedmi případech se píše o Andreji Babišovi (ANO), místopředsedovi vlády a ministru financí.¹⁶⁶ Za ČSSD jsou ve zkoumaném vzorku ještě zmiňováni Michaela Marksová,¹⁶⁷ ministryně sociálních věcí, Jiří Dienstbier, ministr pro lidská práva, a Milan Štěch, předseda Senátu PČR. KDU-ČSL v německých denících reprezentuje Pavel Bělobrádek,¹⁶⁸ místopředseda vlády, a Daniel Hermann,¹⁶⁹ ministr kultury. Politické hnutí ANO reprezentuje v německých denících pouze silná osobnost Andreje Babiše. Ke slovu se výjimečně dostanou i zástupci opozičních politických stran, zejména ODS a TOP 09: Petr Fiala, Jiří Pospíšil, Karel Schwarzenberg a Miroslav Kalousek.

Poměrně velký prostor dostávají od listopadu 2015 v německých denících představitelé extrémně pravicových stran a hnutí v České republice, a s nimi i související příspěvky týkající se aspektů pravicového populismu a radikalizace společnosti. Tyto příspěvky se v souvislosti s Českou republikou vyskytují v německém tisku častěji než je ve všeobecném diskursu německého zpravodajství o uprchlické krizi běžné.¹⁷⁰ Extrémně pravicové politické hnutí reprezentuje v denících zejména jméno Martina Konvičky jako představitele hnutí Blok proti Islámu. Konvička je ve zkoumaném vzorku zmíněn celkem v 11 člancích. Všechny články o Martinu Konvičkovi se ale objevují pouze v berlínském Die Tageszeitung. Ve Frankfurter

¹⁶⁵ Viz přílohu č. 19: Konotace článků vůči ČR, porovnání článků kde je zmíněn pouze Sobotka/ Zeman (graf).

¹⁶⁶ Viz přílohu č. 16: Čeští aktéři ve zkoumaných příspěvcích – Top 7 (tabulka).

¹⁶⁷ Zmíněna ve čtyřech příspěvcích.

¹⁶⁸ Zmíněn ve dvou příspěvcích.

¹⁶⁹ Zmíněn ve třech příspěvcích.

¹⁷⁰ Srov. Theresa Haberl, „Die Flüchtlingskrise als Krise Europas“, Munich Media Watch <https://munichmediawatch.wordpress.com/2016/08/10/die-fluechtlingskrise-als-krise-europas/> (staženo 14.5.2017).

Allgemeine, ani v Süddeutsche Zeitung se toto jméno ve zkoumaném období nevykazuje. Tento závěr potvrzuje i obecnou tendenci uprchlické krize, kdy v německých médiích zejména zpočátku krize nedostávají prostor pravicově populistická a radikální hnutí jako Pegida, nebo AfD, ačkoliv jsou aspekty radikalizace společnosti s tématem migrace silně propojeny. Vzhledem k obecně rozdílné volbě obsahu Die Tageszeitung může být v tomto deníku věnován větší prostor hnutím mimo politický mainstream a může se tedy ve větší míře zabývat i tématem pravicového extremismu v České republice. Die Tageszeitung tedy zprostředkovává, na rozdíl od FAZ a SZ, obraz radikalizující se české společnosti.

Obraz České republiky v německých denících spoluutváří také Václav Klaus. Klaus je čtvrtou nejzmiňovanější osobností ve zkoumaném vzorku, věnovalo se mu celkem 16 článků.¹⁷¹ Prostor dostávají jednak jeho názory týkající se evropského řešení migrační krize, od března 2016 je ale především zmiňován v souvislosti s politickou stranou AfD. O Klausovi píše Die Tageszeitung, především ale Frankfurter Allgemeine Zeitung. Média si všimají, že „největší příznivec AfD v Čechách, Václav Klaus,“¹⁷² otevřeně podporuje německou AfD a zúčastnil se několika jejích konferencí. Pozornost vzbudil zejména svou účastí na předvolebních akcích AfD Severní Porýní-Vestfálsko (11. března 2016) a AfD Meklenbursko-Přední Pomořansko (22. srpna 2016). Na obou akcích vystoupil jako hlavní host, měl svou účastí zdůraznit důležitost této strany. O spolkovém stranickém sjezdu AfD, který se konal 30. dubna 2016 ve Stuttgartu a na němž Klaus také vystoupil, se ale zkoumané deníky nezmiňují.¹⁷³

Pozornost zkoumaných médií vzbudil Václav Klaus rovněž ve třech článcích, informujících o vzniku nové politické strany, inspirované německou AfD, Alternativy pro Česko. Stranu založili Martin Konvička a Petr Hampl poté, co Blok proti islámu vypověděl smlouvu o volební spolupráci sněmovnímu opozičnímu Úsvitu. V tomto případě je velmi zajímavé, že Taz a FAZ o reakci Václava Klause informovaly naprosto rozdílně:

Taz: „Elitářský prezident, který využije každé příležitosti, kterou mu AfD nabídne, aby hrál ušlechtilého státníka, se evidentně vyslovil proti kopii

¹⁷¹ Viz přílohu č. 16: Čeští aktéři ve zkoumaných příspěvcích – Top 7 (tabulka).

¹⁷² „Tschechiens oberster AfD-Fan, Václav Klaus.“ Mostýn, „Sammelbecken für Islamhasser“, *Taz.de*.

¹⁷³ Na rozdíl např. od Der Tagesspiegel: „Frauke Petry: Wir sind das Fieberthermometer der Gesellschaft“, *Der Tagesspiegel*, 30. dubna 2016, <http://www.tagesspiegel.de/politik/afd-bundesparteitag-in-stuttgart-frauke-petry-wir-sind-das-fieberthermometer-der-gesellschaft/13524856.html> (staženo 13.6.2017).

AfD ve vlastní zemi. „To bych v žádném případě nepodporoval“, rozčiloval se Klaus.“¹⁷⁴

FAZ: „Bývalý český prezident Václav Klaus přivítal založení strany ‚Alternativa pro Česko‘.“¹⁷⁵

Zprávy reagovaly na stanovisko Institutu Václava Klause (IVK) z 10. května 2016,¹⁷⁶ které mělo i v českém prostředí významný ohlas.¹⁷⁷ Toto stanovisko bylo nicméně i českým tiskem interpretováno rozdílně. O den později, 11. května 2016 vydal IVK v reakci na různé interpretace tisku doplňující vyjádření, ve kterém upřesňuje, že „[Ze stanoviska] nevyplývá, že IVK deklaruje svou podporu iniciativě, která se snaží ve svém názvu využít popularitu německé AfD.“¹⁷⁸ Přestože prohlášení IVK nebylo zcela jednoznačné, je překvapivé, jak zdánlivě jednoznačně o jeho postoji jednotlivá německá média informovala své čtenáře a tím vytvářela i zcela rozdílný obraz o Klausovi.

Je zajímavé, že se vedle současného prezidenta Zemana dostává výrazné mediální pozornosti i jeho předchůdci Václavu Klausovi. Klaus, který není aktuálním politickým představitelem ČR, se v německém tisku vyskytuje častěji než například Lubomír Zaorálek, současný ministr zahraničí. Je otázkou, zda se Klaus v německých médiích často objevuje i v jiných souvislostech, nebo pouze v kontextu s evropskou migrační krizí. Domnívám se nicméně, že jméno Václava Klause lze v Německu považovat za obecně dobře známé, proto je větší pravděpodobnost, že bude v německém tisku zmíněn, pokud se k tomu vyskytne příležitost. S ohledem na můj výzkum také vyplývá, že jméno Klause častěji zmiňuje ve svých příspěvcích korespondent FAZ pro Českou republiku, Karl-Peter Schwarz. Může se tedy jednat o čistě individuální tendenci, která ovlivňuje konečné výsledky.

¹⁷⁴ „Der elitäre Expräsident, der jede Gelegenheit, die ihm die AfD bietet, dazu nutzt, den Elder Statesman zu spielen, hat sich öffentlich gegen die AfD-Kopie im eigenen Land ausgesprochen. ‚Das würde ich auf keinen Fall unterstützen‘, schimpfte Klaus.“ Mostyn, „Sammelbecken für Islamhasser“, *Taz.de*.

¹⁷⁵ „Der Ehemalige tschechische Präsident Václav Klaus hat die geplante Gründung einer Partei ‚Alternative für Tschechien‘ begrüßt.“ „Klaus begrüßt Alternative“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 12. května 2016, 4, <http://www.faz-bibliothek.de> (staženo 14.11.2016).

¹⁷⁶ „Alternativa pro Česko - probouzí se česká společnost?“, Institut Václava Klause, <http://institutvk.cz/clanky/alternativa-pro-cesko-probouzi-se-ceska-spolecnost.html> (staženo 20.6.2017).

¹⁷⁷ Srov. „Klausův institut: Konvičková Alternativa pro Česko je znak probouzení občanů“, *Lidovky.cz*, http://www.lidovky.cz/klausuv-institut-konvicka-alternativa-pro-cesko-je-znak-probouzeni-obcanu-1x1-zpravy-domov.aspx?c=A160510_174935_in_domov_sk (staženo 20.6.2017) a „Klaus se svým týmem podpořil vznik nacionalistické strany Alternativa pro Česko“, *Ihned.cz*, <https://domaci.ihned.cz/c1-65286110-klaus-se-svym-tymem-podporil-vznik-nacionalisticke-strany-alternativa-pro-cesko-konvicka-mu-ale-vadi> (staženo 20.6.2017).

¹⁷⁸ „Vyjádření IVK k mediálnímu ohlasu na jeho vztah k případnému založení české verze AfD Institut Václava Klause“, <http://institutvk.cz/clanky/vyjadreni-ivk-k-medialnimu-ohlasu-na-jeho-vztah-k-pripadnemu-zalozeni-ceske-verze-afd.html> (staženo 20.6.2017).

V tisku až na výjimky nedostávají prostor legitimní mluvčí, jako například samotní uprchlíci, dobrovolníci v uprchlických táborech, představitelé organizací zprostředkovávajících pomoc uprchlíků. Ti by mohli umožnit daleko pestřejší pohled na českou veřejnost, než jaký je zprostředkováván politiky. Češi patřili mezi národnostně nejzastoupenější dobrovolníky v uprchlických táborech na balkánské trase. Řádově jich vyjelo pomáhat několik tisíc. Zlepšit podmínky v táborech pomáhaly české organizace Člověk v tísni a Pomáháme lidem na útěku. Iniciativa Hlavák na podzim 2015 pomáhala uprchlíkům projíždějícím Českou republikou. Ve vzorku 186 zkoumaných příspěvků byly tyto dobrovolné iniciativy zmíněny pouze jednou. V reportáži SZ byl citován český dobrovolník Lukáš pomáhající v uprchlickém táboře Berkasovo na chorvatsko-srbské hranici.¹⁷⁹ Potvrzuje se tím fakt, že novináři nemají snahu ptát se relevantních aktérů na místě dění, aby dostali reálný obraz o situaci v ČR.¹⁸⁰ V důsledku toho se pak může obraz České republiky jevit pouze jednostranně. Pokud by dobrovolné aktivity Čechů byly v tisku více vyzdviženy, neobjevoval by se v německých denících tak silně obraz České republiky jako nesolidární země, jak jsem zmínila v kapitole 2.4.1.

Velmi málo prostoru je také věnováno ekonomickému a hospodářskému aspektu uprchlické krize. Tohoto aspektu si všímá v malé míře pouze FAZ, který jako jediný dává prostor také několika odborníkům. V článku „*Uprchlíci by mohli zmírnit nedostatek pracovních sil ve východní Evropě*“¹⁸¹ zdůrazňuje Bernard Bauer, ředitel Česko-německé průmyslové a obchodní komory, že z ekonomického hlediska by si ČR mohla uprchlíky klidně dovolit přijmout. V článku „*Česko chce Ukrajince namísto uprchlíků*“¹⁸² je tématem velká poptávka české ekonomiky po pracovní síle, která bude kvůli odmítání evropských kvót pro přerozdělení uprchlíků vyřešena zjednodušeným udílením víz technickým odborným pracovníkům z Ukrajiny. Ke slovu se zde dostává Daniel Muenich, ekonom z CERGE. Odborníci a experti, kteří by mohli poskytnout přesné informace o akutních problémových oblastech (např. řešení projevů nenávisti, etnické a náboženské rozdíly, praktické možnosti pro přijetí uprchlíků v ČR) v ostatních

¹⁷⁹ Nadia Pantel, „Grenzwertig“, *Süddeutsche Zeitung*, 26. října 2015, 3, <http://www.sz-archiv.de/> (staženo 14.11.2016).

¹⁸⁰ Vojtěch Berger v interview ČRo Plus „Migrační krize a její odraz v českých a německých médiích“, 1.2.2017, www.newtonmedia.cz (staženo 31.5.2017).

¹⁸¹ „Flüchtlinge könnten Fachkräftemangel in Osteuropa lindern“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.

¹⁸² „Tschechen wollen Ukrainer statt Flüchtlinge“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.

příspěvcích německých médií prakticky nepřicházejí ke slovu, resp. vyskytují se v jednom ze sta případů.¹⁸³

Z uvedeného textu vyplývá, že obraz České republiky je silně politizován a personifikován. Zemi reprezentuje pouze několik politiků, kteří předávají svá oficiální politická stanoviska a sledují zájem své strany. Zkoumané texty postrádají pestrost aktérů a nenabízejí tak různé náhledy na problematiku. Obraz České republiky je tvořen tzv. „starými bílými muži“, je to důsledek jednak malého zastoupení žen ve vysokých vládních pozicích, na druhou stranu ale také přílišné koncentrace německých deníků na oficiální vládní názorovou linii v otázce migrace.

Silná politizace německého zpravodajství o migrační krizi je také předmětem kritiky médií. Michel Haller uvádí, že dva ze tří aktérů, kteří se objevují v textech, pocházejí z politických institucí. Po celý rok 2015 tak média o tématu migrace, kde by zvláště měl být zdůrazněn sociální a společenský rozměr problematiky, informovala velmi abstraktně prostřednictvím politických institucí na základě běžných rutinních postupů politického žurnalismu.¹⁸⁴

Každý 14. aktér, vyskytující se v textech o migrační krizi není nositelem funkce, ale běžným občanem či individuální osobností.¹⁸⁵ Ani ve zkoumaných textech o České republice se výsledky neliší. Ke slovu se nedostává mladá generace, ženy, samotní uprchlíci, dobrovolníci a mnoho dalších skupin, které by mohly rozšířit tematickou a názorovou perspektivu příspěvků. Příspěvky jsou tak určovány politickou elitou a zpravodajství se omezuje na stranickopolitickou linii zprostředkovaných obrazů.

3.2. Česká republika jako součást Visegrádu

V kontextu migrační krize se v německých médiích začal objevovat častý obraz České republiky jako součásti Visegrádské skupiny. Česká republika začala společně se Slovenskem, Maďarskem a Polskem utvářet koalici proti evropskému řešení migrační krize formou povinných kvót. Uskupení Visegrád tím nastartovalo novou dimenzi spolupráce jednak v rámci střední Evropy samotné, zejména ale na úrovni Evropské unie. Díky zintenzivnění společného jednání v otázce řešení uprchlické krize a prosazování společných stanovisek začal být Visegrád vnímán jako stálá aliance na

¹⁸³ Michael Haller, *Die „Flüchtlingskrise in den Medien* (Frankfurt am Main: Otto Brenner Stiftung, 2017), 133.

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ Ibid, 134.

půdě Evropské unie pro otázky migrace a azylu. Uskupení má navíc tolik hlasů, že při hlasování v Radě EU dokáže vyvažovat Německo.¹⁸⁶ Od července 2015 začalo také roční předsednictví České republiky ve Visegrádské skupině. I to může být důvod pro tak časté zobrazování České republiky jako součásti této formace. Podle novináře Českého rozhlasu Vojtěcha Bergera německá média navíc označení Visegrád ráda používají, protože je pro německou veřejnost snadno uchopitelné a pomáhá jim v jistém smyslu chápat střední Evropu.¹⁸⁷

Zaměříme-li se na zahraniční aktéry, kteří se ve zkoumaných novinových příspěvcích objevují v souvislosti s Českou republikou nejvíce, je kontext Visegrádu zcela jednoznačný. Hned po kancléřce Merkelové, která je z pochopitelných důvodů zmiňována nejčastěji, ve 27 člancích, dominuje slovenský premiér Robert Fico (zmíněn ve 24 člancích). Třetím aktérem, nejčastěji zmiňovaným v souvislosti s ČR, je maďarský premiér Viktor Orbán (17 článků).¹⁸⁸ Vzhledem k parlamentním volbám, které v průběhu zkoumaného období proběhly v Polsku a s nimi i změně premiérského postu, je relevantní ještě srovnání výsledků analýzy podle rolí. Polské premiérky Ewa Kopacz a Beata Szydło byly ve zkoumaném vzorku zmíněny celkem 13 krát.¹⁸⁹ Na dalších místech se objevují rovněž političtí představitelé států Visegrádu, ministři zahraničí a ministři vnitra.¹⁹⁰ Aktéři se v člancích vyskytují zejména po boku premiéra Bohuslava Sobotky nebo dalších vládních představitelů. Představitelé Visegrádu vystupují v tisku především jako partneři zastávající podobné pozice. Čtenář tak získává dojem, že země k sobě mají velmi blízko a utváří si tak obraz Visegrádských států jako jednotného celku zastávajícího stejná stanoviska a hodnoty.

Česká republika ale nebyla v médiích zobrazována v kontextu Visegrádu již od začátku, od dubna 2015. První články o Visegrádské skupině se v souvislosti s migrační krizí objevují teprve v reakci na mimořádné setkání ministerských předsedů V4 k migraci v Praze, konané 4. září 2015. Po setkání vydaly státy společné prohlášení, ve kterém vyjadřují podporu Maďarsku, vyjadřují potřebu lépe chránit vnější hranice EU, vyzývají k řešení příčin uprchlické krize, navrhují podporu konkrétní akcím EU a stanovují klíčové elementy pro následující jednání EU. Státy také v jednom bodě jasně

¹⁸⁶ Eszter Zalan, „The rise and shine of Visegrad“, in *EU Observer*, prosinec 2016, 15, <https://euobserver.com/europe-in-review/136044> (staženo 21.1.2017).

¹⁸⁷ Vojtěch Berger v interview ČRo Plus „Migrační krize a její odraz v českých a německých médiích“, 1.2.2017, www.newtonmedia.cz (staženo 31.5.2017).

¹⁸⁸ Viz přílohu č. 17: Zahraniční aktéři ve zkoumaných příspěvcích – Top 5 (tabulka).

¹⁸⁹ Viz přílohu č. 18: Rozdělení zahraničních aktérů podle rolí (tabulka).

¹⁹⁰ Ibid.

deklarují, že trvají na „zachování dobrovolné povahy solidárních opatření EU“.¹⁹¹ Prohlášení má být základem pro koordinovanou pozici zemí V4 před mimořádným zasedáním ministrů vnitra v Radě EU 22. září 2015, mimořádným setkáním Evropské rady 23. září a před říjnovou Evropskou radou. Právě v souvislosti se zářijovými jednáními na půdě Evropské unie a zejména v souvislosti s mimořádným hlasováním na Radě pro domácí a vnitřní záležitosti 22. září se ve zpravodajství o migrační krizi formuje mediální obraz Visegrádu a tedy i České republiky jako jeho součástí.¹⁹²

Požadavek ohledně dobrovolného principu přerozdělování uprchlíků vyjádřily státy Visegrádu již při svém předchozím prohlášení v souvislosti se standartním setkáním ministerských předsedů v Bratislavě 19. června 2015.¹⁹³ V té době se ale ještě Visegrádská skupina tak silně neprofilovala v evropských jednáních a proto ani její prohlášení nevzbudilo zájem německých médií. Téma migrace je navíc v prohlášení zmíněno až na jeho konci, tematizována je zejména energetika, doprava a obrana. V té době tedy ještě řešení migrační krize nebylo pro státy Visegrádu prioritou. Důraz Visegrádu na jiná témata dokazuje i program českého předsednictví Visegrádské skupiny, které začalo 1. července 2015. Po dobu tohoto předsednictví, do 30. června 2016, měla mezi hlavní priority patřit například „*spolupráce v oblasti energetiky, východní sousedství EU, obranná spolupráce a rozvoj digitální ekonomiky. Dalšími důležitými tématy [měl být] rozvoj dopravní infrastruktury, sociální dimenze evropské integrace nebo boj proti daňovým únikům.*“¹⁹⁴ Tématem českého předsednictví neměla být ani vnitřní bezpečnost, ani oblast vnitřních věcí. Cílem programového bodu „Bezpečnost a obranná spolupráce“ bylo posílit spolupráci států v oblasti obrany s ohledem na konflikt na Ukrajině. Události v průběhu léta v Maďarsku a v celé jižní Evropě ale tendence českého předsednictví dramaticky změnily. Význam témat

¹⁹¹ „Zachování dobrovolné povahy solidárních opatření EU – tak může každý členský stát stavět na své zkušenosti, osvědčených postupech a dostupných zdrojích; principy dohodnuté na nejvyšší politické úrovni včetně závěrů Evropské rady musí být respektovány; jakýkoliv návrh mající za cíl zavedení povinných a trvalých kvót pro solidární opatření by byl nepřijatelný.“ <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/spolecne-prohlaseni-predsedu-vlad-statu-visegradske-skupiny-134160/>

¹⁹² Potvrzuje také Eszter Zalan, „The rise and shine of Visegrad“, in *EU Observer*, prosinec 2016, 15, <https://euobserver.com/europe-in-review/136044> (staženo 21.1.2017).

¹⁹³ „We also recall the voluntary options when emergency relocation and resettlement are concerned. We do not deny the spirit of solidarity but we firmly argue the contradictory effects and pull factors of a possible mandatory redistribution scheme for asylum seekers.“ „Joint Statement of the Heads of Government of the Visegrad Group Countries“, Visegrad Group, <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2015/joint-statement-of-the> (staženo 26.6.2017).

¹⁹⁴ „Předsednictví ČR ve Visegrádské skupině 2015/2016“, Vláda České republiky, https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/Predsednictvi_CR_V4/ (staženo 26.6.2017).

v navrženém programu se snížil a Visegrádská skupina se soustředila na otázky migrace a azylu jako klíčových témat EU. Do té doby byla spolupráce Visegrádské skupiny v této oblasti tradičně velmi slabá.¹⁹⁵ Otázka migrace v konečném výsledku posílila a zdůraznila spolupráci mezi státy Visegrádu a toto společenství nabylo na evropské půdě na relevanci.

Na začátku září 2015 se zdálo, že mezi státy Visegrádu panuje jasný konsensus. Státy byly principiálně proti povinným kvótám pro přerozdělování uprchlíků mezi státy EU: „*Jsmo přesvědčeni, že kontrolu o počtu uprchlíků, které jsme připraveni přijmout, bychom měli mít my jako země*“, řekl český ministr zahraničí Lubomír Zaorálek v Praze.¹⁹⁶ Konsensus byl ale narušen 22. září, kdy se Polsko v hlasování ministrů vnitra v Radě EU rozhodlo hlasovat pro povinné kvóty na přerozdělení 120 000 uprchlíků. Česká republika, Slovensko, Maďarsko a Rumunsko hlasovaly proti, Finsko se zdrželo. Hlasování bylo výjimečné, státy se obvykle snaží dosáhnout jednomyslného konsensu. Proto také vyvolalo poměrně velkou mediální pozornost. V reakci na hlasování podalo Slovensko žalobu na Radu EU, ke které se připojilo i Maďarsko. Česká republika se i přes hlasitou kritiku povinných kvót k žalobě nepřidala:

„V sousedním Česku jsou diplomatictější. Ne, ke slovenské žalobě se připojovat nebudou, ujistil ministerský předseda Bohuslav Sobotka. Česká vláda sice nařízení kvót odmítá jako nerealizovatelné a příliš direktivní, ‚žaloba‘, řekl Sobotka, ‚by ale k ničemu nepřispěla a pouze by poškodila obraz České republiky v EU a vedla by k napětí uvnitř Unie‘.“¹⁹⁷

Velký mediální ohlas vyvolaly státy Visegrádu v německém tisku ještě v polovině února 2016. Dne 15. února se v Praze konal mimořádný summit u příležitosti 25. výročí Visegrádské skupiny. Hlavním tématem bylo jednání o společném postupu při řešení migrační krize a spolupráce zemí V4 se zeměmi Balkánu. Jako hosté se setkání účastnili prezident Makedonské republiky Đorge Ivanov a předseda vlády

¹⁹⁵ Petr Kaniok, „The refugee crisis is the Visegrad Group’s moment of truth“, *Europe’s World*, <http://europesworld.org/2015/10/01/refugee-crisis-visegrad-groups-moment-truth/#.WWHia4TyjIX> (staženo 26.6.2017).

¹⁹⁶ „*Wir sind überzeugt, dass wir als Länder die Kontrolle über die Zahl der Flüchtlinge haben sollten, die wir bereit sind aufzunehmen*“, sagte der tschechische Außenminister Lubomir Zaoralek in Prag.“ Steinmeier erwartet 40 000 Flüchtlinge an diesem Wochenende“, *FAZ.NET*, 11. září 2015, <http://www.faz-biblionet.de> (staženo 14.11.2016).

¹⁹⁷ „*Im benachbarten Tschechien gibt man sich diplomatischer. Nein, man werde sich der slowakischen Klage nicht anschließen, versicherte Ministerpräsident Bohuslav Sobotka. Die tschechische Regierung lehnt die Quotenregelung zwar als nichtrealisierbare und bevormundend ab. ‚Eine Klage‘, so Sobotka, ‚würde aber nichts bringen, sondern nur den Ruf Tschechiens in der EU schädigen und zu Spannungen innerhalb der Union führen.‘*“ „Kein Platz für Muslime“, *Taz, Die Tageszeitung*.

Bulharska Bojko Borisov.¹⁹⁸ Po setkání vydaly státy společné prohlášení k migraci. V něm vyjádřili podporu dohodě EU s Tureckem, uzavření balkánské trasy a znovu zdůraznily svůj negativní postoj vůči trvalému automatickému mechanismu pro přerozdělování uprchlíků. Německá média toto setkání vnímala jako posílení spojenectví států Visegrádu a zdůraznění jejich rigidního postoje vůči celoevropskému řešení uprchlické krize:

„Jedno se díky pražskému summitu čtyř Visegrádských států ukázalo: Středovýchodní Evropa Merkelové a EU už nevěří, že uprchlickou krizi dokážou vyřešit. Podpora, kterou účastníci setkání vyjádřili vůči Bruselu, není nic víc než falešné sliby. Spojené s varováním: nedotýkejte se suverénních kompetencí členských států EU! Tak zněl text v pondělí přijatého prohlášení.“¹⁹⁹

Prezence Visegrádu ještě znovu posílila po referendu o Brexitu v červnu 2016. Rozhodnutí občanů Velké Británie o vystoupení z Evropské unie bylo interpretováno jako hlas proti vládnoucí elitě a současnému směřování politiky Evropské unie.²⁰⁰ S touto kritikou se mohly ztotožnit právě i státy Visegrádu. V reakci na referendum apelovaly na návrat zpět k pravé podstatě Evropské unie, kde instituce EU nemohou rozhodovat proti vůli jednotlivých členských států a jejich občanů.²⁰¹ V novinových příspěvcích se objevovaly dokonce spekulace o možném Cxexitu, Česká republika byla označována jako další členská země, která bude - právě z důvodu nesouhlasu s celoevropským řešením uprchlické krize - také usilovat o vystoupení z Evropské unie.

Po rozhodnutí o Brexitu došlo k posunu politického středu Evropské unie směrem na východ, směrem ke státům Visegrádské skupiny.²⁰² Státy využily své relevance, nabyté v průběhu jednání o evropské migrační krizi, a zapojily se do debaty o budoucnosti Evropské unie. Státy Visegrádu přijaly společné stanovisko před neformálním jednáním Evropské rady. Jednání Evropské rady se konalo bez Velké

¹⁹⁸ „Premiéři V4 potvrdili Pražskou deklarací společnou snahu o posilování Evropy“, Vláda České republiky, <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/spolecne-prohlaseni-predsedu-vlad-zemi-visegradske-skupiny-k-25-vyroci-v4-140168/> (staženo 26.6.2017).

¹⁹⁹ „*Einer hat der prager Gipfel der vier Visegrád-Staaten offengelegt: Ostmitteleuropa traut Merkel und der EU nicht mehr, die Flüchtlingskrise zu deichseln. Die Unterstützung, welche die Teilnehmer des Treffens gegenüber Brüssel ausgedrückt haben, ist nicht mehr als ein Lippenbekenntnis. Verbunden mit einer Warnung: tastet ja die souveränen Kompetenzen der EU-Mitgliedstaaten nicht an! So lautete der Klartext der am Montag verabschiedeten Erklärung.*“ Mostýn, „Ostmitteleuropa macht dicht“, *Taz, Die Tageszeitung*.

²⁰⁰ Eszter Zalan, „The rise and shine of Visegrad“, in *EU Observer*, prosinec 2016, 16, <https://euobserver.com/europe-in-review/136044> (staženo 21.1.2017).

²⁰¹ *Ibid.*

²⁰² Eszter Zalan, „The rise and shine of Visegrad“, in *EU Observer*, prosinec 2016, 16, <https://euobserver.com/europe-in-review/136044> (staženo 21.1.2017).

Británie 16. září v Bratislavě a byl jím zahájen tzv. bratislavský proces reflexe EU, s předpokladem jeho vyvrcholení v březnu 2017 při oslavách 60. výročí od podepsání Římských smluv. Státy Visegrádu ve svém prohlášení s ohledem na řešení migrační krize prosazovaly tzv. flexibilní solidaritu států²⁰³ a kladly důraz na vnější bezpečnost EU. Základem evropské pozice Visegrádu bylo prosazování jednoty EU a prevence vytváření exkluzivních skupin a jader, které by vedly ke štěpení a rozkladu Evropské unie.²⁰⁴ Aliance států Visegrádu se na půdě Evropské unie začala silněji odrážet i při řešení jiné než migrační problematiky. Obraz České republiky jako člena Visegrádské skupiny začal být v denících uplatňován i při jiných tématech.

Ve své studii o státech Visegrádu z března 2017 Kai-Olaf Lang z berlínského SWP ale připomíná, že „*Visegrádská skupina je také rozdělována mnoha vnitřními odlišnostmi, které vliv této čtveřice v rámci EU omezují, resp. determinují.*“²⁰⁵ Vzestup evropské politiky Visegrádu proto může být pouze dočasný, protože shoda států existuje spíše navenek. Je otázka, zda je obraz České republiky v médiích dlouhodobě aplikovatelný, nebo zda časem ztratí pro německý tisk na relevanci. Téma migrace bylo klíčovým bodem, na kterém se státy Visegrádu dokázaly shodnout, existuje ale mnoho témat, například energetika, kde je shoda mezi čtyřmi státy pouze malá.²⁰⁶ Jak se ale zatím zdá, státy Visegrádu se snaží momentálně svou koalici spíše využít pro akcentování dalších společných problémů, například nízké platy zaměstnanců v supermarketech, či problematiku rozdílné kvality potravin. Obraz České republiky jako člena Visegrádské skupiny v současné době zůstává, i z důvodu trvajících jednání Evropské unie o způsobu řešení evropské migrační krize, stále velmi frekventovaným rámcem.

Z mého výzkumu vyplývá, že intenzivní opozice států Visegrádu v průběhu podzimu 2015 a zimy 2016 stačila, aby se v německých médiích trvale zakotvil narativ Visegrádu jako jádra odporu vůči evropskému řešení uprchlické krize. Státy Visegrádu jsou v německém tisku často prezentovány jako názorově jednotné uskupení. V tisku

²⁰³ „Joint Statement of the Heads of Governments of the V4 Countries“, Visegrad Group, <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2016/joint-statement-of-the-160919> (staženo 26.6.2017).

²⁰⁴ Kai-Olaf Lang, „Differenzieren und Koperieren“, *SWP Aktuell* 22, (Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2016), 2, https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/aktuell/2017A22_Ing.pdf (staženo 20.7.2017).

²⁰⁵ Kai-Olaf Lang, „Differenzieren und Koperieren“, *SWP Aktuell* 22, (Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2016), 3, https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/aktuell/2017A22_Ing.pdf (staženo 20.7.2017).

²⁰⁶ Eszter Zalan, „The rise and shine of Visegrad“, in *EU Observer*, prosinec 2016, 16, <https://euobserver.com/europe-in-review/136044> (staženo 21.1.2017).

jsou pro ně používaná označení jako: „Čtyři bez smilování“ („Vier ohne Erbarmen“),²⁰⁷ „Ostrov v proudu“ („Inseln im Strom“),²⁰⁸ „Protiváha Německa a azylové politiky Merkelové“ („Gegengewicht zu Deutschland und der Asylpolitik Merkels“)²⁰⁹ nebo „Jádro nejtvrďšího odporu proti uprchlické politice Merkelové“ („Nukleus des härtesten Widerstands gegen Merkels Flüchtlingspolitik“).²¹⁰ Označení názorně ilustrují již z principu negativizující zpravodajství německých médií o Visegrádské skupině. V německém tisku je totiž Visegrádská skupina prezentována jako jakási skupina odporu proti německé kancléřce a Německu samotnému: „Visegrádská skupina, to je pro Merkelovou jako Horst Seehofer poevropsku krát čtyři.“²¹¹ V narativu německých médií se z uprchlického tématu stal německý problém, který lze také vyřešit jen v Německu. Ostatní země hrají v německém tisku roli pouze tehdy, pokud přispívají k řešení německého problému, nebo ne.²¹² Visegrád ztělesňuje právě rušivý element, který německé řešení problému svým odporem narušuje.

Ačkoliv se postoj států Visegrádu může zdát na první pohled jednotný, všimá si německý tisk také rozdílů mezi jednotlivými státy. Česká republika při srovnávání středoevropských států platí jako ten „nejlepší z nejhorších“. Vzhledem k vysoké personalizaci a politizaci tématu německé deníky rozdíly často ilustrují na premiérech jednotlivých zemí:

„U setkání se čtyřmi takzvanými Visegrádskými státy se Merkelová znovu uvidí se Sobotkou. Setká se ale také s Viktorem Orbánem, který nechal na hranici postavit plot, a Roberta Fico, který žaluje u Evropského soudního dvora proti uprchlickým kvótám. O hostitelce Beatě Szydlo se zas mluví v souvislosti s kontroverzními reformami justice. Jestli už návštěva v Praze nebyla pro Merklovou lehká, platí to pro Varšavu dvakrát.“²¹³

Postoje Maďarska, či Slovenska bývaly v některých okamžicích mnohem razantnější než byla pozice česká. Zřetelně to můžeme sledovat při medializaci žaloby obou států k Evropskému soudnímu dvoru. Česká republika je v médiích v této

²⁰⁷ Hassel, „Vier ohne Erbarmen“, *Süddeutsche Zeitung*.

²⁰⁸ Schwarz, „Inseln im Strom“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.

²⁰⁹ Schwarz, „Besonnen“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.

²¹⁰ Fried, „Frau Merkel, kein Diktat, sonst Czexit!“, *Sueddeutsche.de*

²¹¹ „Die Visegrád-Gruppe, das ist für die Merkel wie Horst Seehofer auf europäisch mal vier.“ Ibid.

²¹² Friederike Herrmann, „Das Märchen vom überkochenden Brei. Narrative in der medialen Berichterstattung zum Flüchtlingsthema im Herbst 2015“, *Communicatio Socialis* 49, č. 1 (2016), 13, <http://ejournal.communicatio-socialis.de/index.php/cc/article/view/1161> (staženo 21.6.2017).

²¹³ „Beim Treffen der vier sogenannten Visegrad-Staaten hat Merkel ein Wiedersehen mit Sobotka. Doch sie trifft auch auf Viktor Orban, der Grenzäune errichten ließ, und Robert Fico, der beim EuGH gegen die Flüchtlingsquoten klagt. Gastgeberin Beata Szydlo macht mit umstrittenen Justizreformen von sich Reden. War Prag schon kein einfacher Besuch für Merkel, gilt das für Warschau doppelt.“ „Wie Merkel ihren Kritikern begegnete“, *Taz.de*, 25. srpna 2016, <http://www.taz.de/!5334073/> (staženo 14.11.2017).

souvislosti zmiňována, i když sama na podání žaloby zájem neměla. Státy Visegrádu jsou v médiích často porovnávány a je vyzdvihována jejich společná pozice, ačkoliv se konkrétní kroky států mohou lišit. Vzhledem k tomu, že se Visegrád stal synonymem odmítání a nesolidárnosti, mohlo neustálé srovnávání České republiky s ostatními státy uskupení v očích německé veřejnosti uškodit, zároveň přispělo ke stereotypizaci obrazu České republiky jako součásti Visegrádské skupiny.

Jak je již uvedeno v předchozím textu, lze se domnívat, že v německých médiích budou s Českou republikou zmiňovány na prvním místě státy Visegrádu. Tento předpoklad se potvrdil i v rámci kvalitativní analýzy. Tři státy nejčastěji zmiňované v souvislosti s Českou republikou jsou v pořadí: Slovensko, Maďarsko a Polsko.²¹⁴ Nejčastěji, celkem v 94 ti případech, je Česká republika zmiňována v souvislosti se Slovenskem. Výsledek může souviset se společnou česko-slovenskou historií, která vědomě či podvědomě zůstává stále zakořeněna v myslích novinářů i čtenářů příspěvků. U jednotlivých deníků se mi podařilo vysledovat rozdíly ve vnímání České republiky v kontextu pouze se Slovenskem a České republiky v kontextu všech států Visegrádu. FAZ prezentuje Českou republiku zejména v kontextu všech států Visegrádu, pouze v několika případech v souvislosti pouze se Slovenskem. SZ a Taz vnímá Českou republiku jak ve spojení pouze se Slovenskem, tak i ve spojení se všemi státy Visegrádu.²¹⁵ FAZ tedy, jak už jsem zmínila v kapitole 2.2, informuje o České republice především prostřednictvím korespondenta pro Českou republiku. Zároveň ale nabízí pohled na Českou republiku v kontextu celé Visegrádské skupiny.

Česká republika je obecně v německých denících zobrazována spíše v souvislosti se státy střední a východní Evropy než se státy západní, severní a jižní Evropy.²¹⁶ V kontextu evropské migrační krize je Česká republika chápána jako součást Visegrádu, je zmiňována ale v souvislosti i s dalšími východoevropskými státy, zejména Rumunskem a Bulharskem.

Česká republika je společně se státy Visegrádu, ale i samostatně, v německých denících chápána v různém geografickém kontextu. Autoři ji řadí do východní, středovýchodní (*Mitteosteuroopa*, nebo *Ostmitteleuroopa*), či střední Evropy. Tyto geografické pojmy jsou voleny často zdánlivě nahodile, ale také v závislosti na tématu, autorovi článku, nebo redakci. Zatímco SZ řadí Českou republiku převážně do východní

²¹⁴ Viz přílohu č. 20: Stát zmíněný v souvislosti s ČR (tabulka).

²¹⁵ Viz přílohu č. 21: ČR zmíněná pouze se Slovenskem/ se všemi státy Visegrádu (tabulka).

²¹⁶ Viz přílohu č. 20: Stát zmíněný v souvislosti s ČR (tabulka).

Evropy (*Osteuropa*), FAZ používá spíše pojmy *Mitteleuropa* a *Ostmitteleuropa*. Taz používá termíny *Mitteleuropa*, *Ostmitteleuropa* a *Osteuropa*, zde lze ale pozorovat rozdíly v závislosti na autorovi daného textu. Zatímco Alexandra Mostýn, korespondentka z Prahy, v textech používá zejména pojmy *Mitteleuropa*, případně *Ostmitteleuropa*, Eric Bonse, korespondent z Bruselu, a redaktoři Taz píší o České republice výhradně v kontextu východní Evropy (*Osteuropa*). Vymezení geografického prostoru, ve kterém se Česká republika nachází, je tedy pro německé žurnalisty dosti problematické a závisí do značné míry na individuálním uvážení jednotlivce. Zatímco Česká republika sebe sama jistě nechápe jako součást východní Evropy, ale jako součást Evropy střední, z pohledu německého toto pojetí tak snadné není. *Süddeutsche Zeitung* píše na základě mého pozorování o České republice v kontextu východní Evropy ve spojení s jakýmkoliv tématem. O zařazení do geografického kontextu u FAZ a Taz rozhoduje, jak se osobně domnívám, v jisté míře konotace zprostředkované informace vůči České republice. Čím negativněji či kritičtěji je země vnímána, tím východnější geografické umístění bylo zvoleno. Přesnějším geografickému zařazení České republiky ve zkoumaných médiích nenapomáhá ani konstrukt Visegrádského uskupení, protože i ten je médií lokalizován velmi rozdílně: od střední Evropy přes středovýchodní Evropu až po Evropu východní.

3.3. Česká republika jako člen EU, který je proti závazným kvótám

V kontextu evropské migrační krize píší německá média o České republice ve větší míře z perspektivy Evropské unie. Toto pozorování dokládají i data, získaná pomocí obsahové analýzy týkající se autorů zkoumaných příspěvků: celkem 22 procent zkoumaných článků bylo napsáno korespondentem daného deníku v Bruselu.²¹⁷ Média tak namísto tradiční bilaterální perspektivy vnímají Českou republiku v evropském hledisku. Na Českou republiku je nahlíženo jako na jednoho z 28 členských států Evropské unie. Zkoumané deníky vytvářejí obraz České republiky jako rovnoprávného člena Evropské unie. Tento obraz v německých médiích do doby migrační krize nebyl tak běžný, objevoval se spíše obraz České republiky jako člena východní části EU, či České republiky jako nového členského státu EU.²¹⁸

²¹⁷ Viz přílohu č. 11: Autoři zkoumaných příspěvků (graf).

²¹⁸ V tomto ohledu by bylo možné na tento výzkum navázat za účelem zjištění přesných dat, potvrzujících mé pozorování.

Česká republika se již od začátku evropské migrační krize stavěla v rámci Evropské unie odmítavě vůči zavedení závazných kvót na přerozdělování uprchlíků. V dubnu 2015, když se nejvyšší představitelé poprvé sešli na mimořádné Evropské radě, aby řešili otázku migrace, se již odlišná pozice České republiky a dalších střeoevropských států projevovala. Na další Evropské radě v červnu 2016 mělo být schváleno přerozdělení 60 000 uprchlíků do všech států EU. Návrh odmítla Česká republika společně s ostatními státy Visegrádu a Velkou Británií. EU se proto spolehla na dobrovolné přísliby členských států. Státy ale nedokázaly nalézt společné řešení ani na setkání ministrů vnitra, konaném 20. července 2015. S otevřením německých hranic na začátku září se hlasy české společnosti proti přijímání uprchlíků začaly zintenzivňovat. Česká republika se vyslovila pro dobrovolné přijetí 1500 uprchlíků během následujících dvou let. Hlasování Rady EU 22. září, které Českou republiku zavázalo k přijetí 1591 uprchlíků, bylo vnímáno jako symbol bruselského diktátu, který ještě podnítl odmítavou pozici České republiky vůči závazným kvótám.²¹⁹ Česká pozice se takto odrazila i v německých médiích. Od září 2015 se v německých denících ustálil obraz České republiky jako člena Evropské unie, který je proti společnému evropskému řešení migrační krize formou závazných kvót.

Zkoumaná média si českou pozici v rámci Evropské unie vysvětlovala několika způsoby. Česká republika dle deníků nesouhlasí s rozdělováním uprchlíků podle kvót, protože dosud nemá větší zkušenost s uprchlíky. Uprchlíká vlna navíc Českou republiku nijak zásadně nezasáhla. Česká republika není cílovou destinací uprchlíků a političtí představitelé proto nevidí smysl v administrativním rozdělování lidí podle kvót: „*Přerozdělení ... uprchlíků je ,šité horkou jehlou a není promyšlené,‘ řekl český premiér Bohuslav Sobotka. Neexistuje žádný mechanismus, který by zaručil, že uprchlíci zůstanou v zemích, do kterých byli přiděleni.*“²²⁰ Česká společnost je i kvůli socialistické minulosti homogenní a v národě nejsou téměř žádní muslimové. Důvodem odmítavého postoje pro přijetí uprchlíků je podle deníků zejména strach z (cizích a neznámých) uprchlíků, zmiňovaný již v kapitole 2.4.

²¹⁹ Leonie Liemich, Thomas Öllermann a Anne Seyferth, „Eine Quote für die Aufnahme von Flüchtlingen?“, *Perspektive FES Prag*, říjen 2015 (Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2015), 2, <http://library.fes.de/pdf-files/id-moe/12007.pdf> (staženo 22.7.2017).

²²⁰ „*Verteilung von ... Flüchtlingen sei ,mit heißen Nadel gestrickt und nicht durchdacht,‘ sagte Tschechiens Premier Bohuslav Sobotka. Es gebe keinen Mechanismus, um dafür zu sorgen, dass die Flüchtlinge auch in den ihnen zugeteilten Ländern bleiben.*“ Eric Bonse, „Die Lage ist außer Kontrolle“, *Taz.de*, 22. září 2015, <http://www.taz.de/!5231278/> (staženo 14.11.2017).

V textech jsem zaznamenala opakující se výtky vůči České republice ze strany Evropské unie. Česká republika je kritizována za zdrženlivý přístup k přijímání uprchlíků a nehumánní zacházení s uprchlíky, kteří se již na území nacházejí. V průběhu celého zkoumaného období se objevuje již zmiňovaný obraz České republiky jako nesolidární země. Argument solidarity je používám velmi často, téměř výhradně ve spojení s odmítáním přijímání uprchlíků na české území. „*Vznikl dojem, že čím více se Praha vůči kvótě stavěla, tím silněji ji do ní Brusel a Berlín tlačil.*“²²¹ Média kladou menší důraz na aktivitu České republiky v jiných ohledech, napomáhajících k potlačení krize.

Česká republika ale od počátku zdůrazňovala svou připravenost pomoci, zejména s ochranou vnějších hranic Evropské unie, ale také poskytnutím finanční podpory jihoevropským státům, které byly uprchlickou krizí postiženy nejvíce.²²² Média si všímala, že Česká republika chce místo kvót najít funkční řešení, na kterém se všechny státy shodnou: „*Čím více času promarníme na diskusi o kvótách, tím více času ztratíme pro ta řešení, která uprchlickou krizi skutečně pomohou ukončit,*“ řekl Sobotka²²³ V médiích je v souvislosti s Českou republikou nejvíce zdůrazňováno téma bezpečnosti, zejména právě ochrana vnějších evropských hranic a posílení obranných složek členských států a obranné funkce Evropské unie.

Česká republika dává v rámci Evropské unie i díky alianci s ostatními státy Visegrádu jasně najevo, že nechce, aby se o zásadních otázkách rozhodovalo bez jejího souhlasu. „To, že Rada EU umožnila většinové hlasování a Česká republika byla společně se Slovenskem, Maďarskem a Rumunskem přehlasována, je z českého pohledu vnímáno jako nedemokratické, a utvrzuje to český pocit, že Brusel zemi přikazuje, co má dělat, a sama se k věci nemůže vyjádřit.“²²⁴ Tato pozice ČR se zejména prostřednictvím citátů českých aktérů odráží i ve zkoumaných textech. Citován je například Lubomír Zaorálek: „*Jsmo přesvědčeni, že kontrolu o počtu uprchlíků, které jsme připraveni přijmout, bychom měli mít my jako země*“²²⁵ Vedle obrazu strachu ze

²²¹ Liemich, Öllermann a Seyferth, „Eine Quote für die Aufnahme von Flüchtlingen?“, *Perspektive FES Prag*, 2.

²²² Ibid.

²²³ „*Je mehr Zeit wir auf der Diskussion über Quoten verschwenden, desto mehr Zeit verlieren wir für Lösungen, die wirklich helfen, die Flüchtlingskrise zu beenden.*“ Brössler a Mühlauer, „Starker Gegenwind von Osten“, *Süddeutsche Zeitung*.

²²⁴ Liemich, Öllermann a Seyferth, „Eine Quote für die Aufnahme von Flüchtlingen?“, *Perspektive FES Prag*, 2.

²²⁵ „*Wir sind überzeugt, dass wir als Länder die Kontrolle über die Zahl der Flüchtlinge haben sollten, die wir bereit sind aufzunehmen.*“ Karl-Peter Schwarz, „Auch Prag gegen Flüchtlingsquote“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 8. dubna 2016, 5, <http://www.faz-bibliothek.de> (staženo 14.11.2016).

ztráty suverenity se na evropské úrovni objevuje také strach z izolace, oba již zmiňované v kapitole 2.4.

Česká republika si je vědoma hodnot míru a demokracie, které Evropská unie ztělesňuje. Chce proto zabránit prohlubujícímu se štěpení států Evropské unie v otázce povinných kvót a konflikt nechce nezbytně prohlubovat. Čeští aktéři jsou, na rozdíl od aktérů ostatních zemí Visegrádu, ve zkoumaných textech připraveni pomocí věcného dialogu najít kompromis. Přes kritiku závazných kvót je země připravena přizpůsobit se většinovému rozhodnutí Unie.

Racionální výpovědi vládních představitelů stojí v médiích v kontrastu s reakcí české společnosti na evropské řešení prezentovanou v médiích. Český národ se kvůli nesouhlasu s evropskými kvótami stává nacionalističtější. Zejména v reakci na referendu o Brexitu v červnu 2016 je zmiňován euroskepticismus obyvatelstva. Krátce po referendu dokonce německá média předpovídají, že by se Česká republika mohla stát dalším kandidátem na opuštění Evropské unie: *„Parlamentu v Praze byl předložen návrh povolení referenda o výstupu z EU (Czexit). Naprostá většina poslanců, i z vládních stran, hlasovala pro přijetí tohoto bodu na pořad jednání“*²²⁶ Tento vývoj ale vyvrací političtí představitelé s ohledem na hodnoty a výhody, které České republice Evropská unie přináší: *„Sobotka je silně proti konání referenda. Členství v EU je pro zemi ve středu Evropy ,předním národním zájmem,‘ o tom by nemělo být pochyb.“*²²⁷

²²⁶ *„Dem Parlament in Prag liegt ein Antrag vor, eine Volksabstimmung über einen Austritt aus der EU ("Czexit") zuzulassen. Eine breite Mehrheit unter Einschluss von Abgeordneten der regierungsparteien stimmte dafür, ihn auf die Tagesordnung zu setzen.“* Karl-Peter Schwarz, „Budapest, Warschau und Prag gegen EU-Plan zu Flüchtlingsverteilung“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 6. května 2016, 5, <http://www.faz-bibliothek.de> (staženo 14.11.2016).

²²⁷ *„Sobotka ist strikt gegen die Abhaltung eines Referendums. Die Mitgliedschaft in der EU sei ein ,vorrangiges nationales Interesse‘ für ein Land in der Mitte Europas, da durfte es keine Zweifel geben.“* Karl-Peter Schwarz, „Die beiden Seelen der Tschechen“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 19. července 2016, 8, <http://www.faz-bibliothek.de> (staženo 14.11.2016).

Závěr

Téma evropské migrační krize v letech 2015 a 2016 v německých médiích výrazně dominovalo. V diplomové práci jsem zjišťovala, jaký obraz vytvářely německé celostátní deníky o České republice v kontextu evropské migrační krize v letech 2015 a 2016. Zkoumala jsem příspěvky o České republice ve třech vybraných celostátních německých denících: Frankfurter Allgemeine Zeitung, Süddeutsche Zeitung a Die Tageszeitung v období od 24. dubna 2015 do 17. září 2016 týkající se tématu migrační krize.

Výzkum příspěvků jsem prováděla kombinací kvantitativní a kvalitativní metody, konkrétně kvantitativní obsahové analýzy a metody konstantní komparace. Díky kvantitativní obsahové analýze jsem zjistila, kdy se příspěvky o České republice v německých denících v kontextu evropské migrační krize objevují a jaké události mají vliv na zájem médií. Získaná data mi poskytla překvapivá zjištění o politických aktérech, reprezentujících Českou republiku v médiích. Významné bylo určení geografického kontextu České republiky společně se zahraničními aktéry, kteří se v souvislosti s Českou republikou v příspěvcích vyskytovali. Nakonec jsem využila také údaje o autorech příspěvků s ohledem na jejich vliv na tvorbu mediálního obrazu České republiky. Prostřednictvím metody konstantní komparace jsem tato zjištění mohla doplnit o další rozměr a odhalit, jak se o České republice v médiích píše. Pomocí srovnávání výsledků obou metod vyplynuly hlavní mediální obrazy České republiky, objevující se v denících.

Ačkoliv byla uprchlická krize tématem v německých médiích již od ledna 2015, příspěvky o České republice se v této souvislosti začínají objevovat až na konci dubna 2015, v souvislosti s prvním setkáním Evropské rady k tématu migrace. Velkou pozornost zkoumaných deníků budí Česká republika i v září 2015 a v únoru 2016 v souvislosti s jednáním o řešení migrační krize na půdě Evropské unie. Česká republika je v médiích vnímána jako součást Visegrádské skupiny, představitele nejhlasitějšího odporu vůči řešení evropské migrační krize podporovanému Německem, závazným kvótám na přerozdělování uprchlíků mezi členskými státy. Pro zkoumané novinové příspěvky je také typická vysoká politizace a personalizace tématu.

Premiér Bohuslav Sobotka a prezident Miloš Zeman jsou čeští aktéři, kteří se na tvorbě obrazu podíleli nejvíce. Oba ale byli v německých denících prezentováni odlišně. Premiér Sobotka je médií vnímán jako racionální představitel země, který je ochoten ke

kompromisu. Prezident Zeman je zobrazován zejména v souvislosti s jeho islamofobními výroky a je označován jako populist, který přispívá k radikalizaci české společnosti. Vedle představitelů vládnoucích politických stran se ke slovu nadměrně dostávají a tvoří tak i obraz České republiky představitelé extrémně pravicových politických hnutí a bývalí političtí představitelé, zejména Václav Klaus. Málo prostoru v tisku naopak dostávají samotní uprchlíci, dobrovolníci nebo odborníci. Zpravodajství o České republice, které je vedeno zejména prostřednictvím politických osobností, přispívá k existujícím obrazům České republiky v médiích. Česká republika je tak na základě oficiálních politických prohlášení vnímána jako nesolidární a rozpolcená země.

Mediální pozornost zkoumaných deníků budil zejména odmítavý postoj České republiky vůči závazným kvótám na přerozdělování uprchlíků. Česká republika proto vyvolávala relativně velkou pozornost v rámci jednání na půdě Evropské unie, kde se tato otázka řešila. Ještě více zájmu médií vyvolávala jednání Visegrádské skupiny. Odpor vůči závazným kvótám na přerozdělování uprchlíků, navržený Evropskou komisí, vedl k posílení spolupráce Visegrádské skupiny a jednotnému postoji států Visegrádu při evropských jednáních. Visegrádská koalice v rámci Evropské unie byla německým tiskem vnímána jako odpor vůči Německu a jím podporovanému řešení. Vedlo k tomu zejména sporné hlasování v Radě EU dne 22. září 2015. Prostřednictvím intenzivního jednání Visegrádské skupiny a koordinaci společné pozice na setkání Evropské rady v únoru 2016 se v textech ustálil obraz České republiky jako součásti Visegrádské skupiny.

Téměř čtvrtina zkoumaných příspěvků byla napsána korespondenty z Bruselu. Na Českou republiku je proto ve zkoumaných textech ve velké míře nahlíženo z evropské, multilaterální perspektivy. V médiích se ustálil obraz České republiky jako člena Evropské unie, který je proti společnému evropskému řešení migrační krize formou závazných kvót pro přerozdělování uprchlíků. Česká republika je vnímána jako rovnoprávný člen Unie, který ale kvůli své socialistické minulosti a homogenní společnosti nemá s uprchlíky zkušenosti, a proto je také nechce přijmout. Média reflektují také důležitost členství v EU pro Českou republiku, přičemž zdůrazňují její strach z izolace, kvůli kterému je nakonec ochotná se přizpůsobit evropskému kompromisu. Z evropské perspektivy je Česká republika zobrazována společně se státy Visegrádu jako překážka německé migrační politiky.

Zkoumané německé deníky prostřednictvím výzkumu poskytly v úvodu zmíněnou zpětnou vazbu našeho nejdůležitějšího obchodního a politického partnera,

Německa. Česká republika je v kontextu evropské migrační krize prezentována německým čtenářům v evropské perspektivě, jako součást Visegrádské skupiny. Protože se země staví proti politice prosazované Německem, je vnímána spíše negativně a označována jako nesolidární. Bohužel nedokážu určit, do jaké míry se tato zprostředkovaná realita shoduje s existujícím obrazem České republiky u německých příjemců sdělení a zda mohou obrazy v kontextu evropské migrační krize ovlivnit jejich obecné vnímání České republiky. Absenci této informace vnímám jako limit předložené práce. Výzkum byl také založen na relativně malém vzorku deníků, výsledky proto nemůžeme považovat za naprosto reprezentativní.

Obrazy České republiky představené v průběhu této práce mohou být využity při dalším zkoumání aspektů evropské migrační krize a zkoumání zpravodajství německých médií v uprchlické krizi. Téma je stále aktuální a na tento výzkum může být v mnoha směrech velmi dobře navázáno. Práce může být rozšířena o výzkum obrazu České republiky v kontextu evropské migrační krize v lokálních a regionálních médiích. Za použití stejných metod mohou být také zkoumány mediální obrazy dalších (např. středoevropských) zemí v daných médiích a obrazy mohou být následně porovnány. Zajímavé by bylo také zkoumání obrazu Německa v českých denících. Nalezené mediální obrazy mohou být porovnány s obrazy České republiky i v jiných tematických či teritoriálních oblastech. Výzkum může být také bezesporu časově či zdrojově libovolně rozšířen.

Summary

The purpose of this graduation thesis, *The Image of the Czech Republic in the Pages of German Newspapers within Context of the European Migration Crisis*, is to examine how the Czech Republic was perceived through German newspapers.

The stance that the Czech Republic took in the migration crisis was very contradictory to that of the rest of the European Union. The Czech population showed such hostility towards the refugees that together with the other states of the Visegrad Group, the Czech Republic rejected the EU's solution to the crisis, which bound the member states to fulfilling quotas on an even distribution of refugees within the Union. The approach that the Czech Republic had was very much in contrast to the one Germany had adopted.

The aim of this thesis is to identify the image of the Czech Republic, as it appeared in German newspapers, given this background. The research was carried out using a combination of quantitative and qualitative methods. The aim was to find an answer to the following research question:

What image of the Czech Republic do the German daily newspapers create in the context of the European Migration Crisis in 2015 and 2016?

Data for the thesis were gathered from three German daily newspapers: Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ), Süddeutsche Zeitung (SZ) and Die Tageszeitung (Taz). Amongst all articles in these three newspapers that concerned the refugee crisis and any related issues in this time period, the Czech Republic occurred in 186 of them. This thesis first examines all 186 articles on the basis of quantitative content analysis and presents the results. In a second stage 56 selected articles are examined with the qualitative constant comparative method. Finally, the results of both methods are combined and compared. Main findings are presented in chapter three.

The German daily newspapers in question showed a common denominator in presenting the Czech Republic through the EU perspective, meaning it went against their hopes of finding a complacent resolution to the migration crisis. Yet there is some divergence in the reporting of the aforementioned newspapers. For SZ reports came mainly from correspondents in Brussels, whilst for FAZ only correspondents for the Czech Republic wrote the articles. For Taz, it was more balanced. In the German daily newspapers, the Czech Republic was mainly perceived as part of the Visegrad Group. For its rejecting position of the European solution for the crisis, which was supported by

Germany, the Visegrad Group is mostly portrayed in a negative light. The reports about the Czech Republic were strongly politicized and embodied by Prime Minister Bohuslav Sobotka and President Miloš Zeman. Despite rejecting the binding EU quotas, Sobotka was still considered a practical partner with the will to avoid conflict within the EU. Zeman, on the other hand, stands for populism and is well known for his hateful speeches that naturally awaken a fear of potential strife in people.

Based on the results of this research, it can be concluded that the Czech Republic is presented in German daily newspapers from a European perspective - as a part of the Visegrad Group. Because its policy goes against the policy promoted by Germany, it is perceived rather negatively and denounced for lacking solidarity.

Použitá literatura

Primární zdroje

Vojtěch Berger v interview ČRo Plus „Migrační krize a její odraz v českých a německých médiích“, 1.2.2017, www.newtonmedia.cz (staženo 31.5.2017).

Tomáš Lindner, „Uprchlíká, nebo mediální krize? Obraz uprchlíků a migrantů v českých a německých médiích“ (příspěvek přednesený v rámci debaty pořádané organizací Člověk v tísni, Praha, 6. prosince 2016).

Walter Lippmann, *Public Opinion* (New Brunswick & London: Transaction Publishers, 1998).

„Alles über die Zeitung“, Frankfurter Allgemeine Unternehmen, http://dynamic.faz.net/fem/kommunikation/2015/148_220_4C_FO_K_Alles_ueber_15_Verlag_Onlineversion.pdf (staženo 21.1.2017).

„Die deutschen Zeitungen in Zahlen und Daten 2017“, Bundesverband Deutscher Zeitungsverleger e.V., https://www.bdzv.de/fileadmin/bdzv_hauptseite/aktuell/publikationen/2016/ZDF_2017__002_.pdf (staženo 19.1.2017).

„FAZ.NET für mehr Tiefenschärfe“, Frankfurter Allgemeine Media Solutions, <http://www.faz.media/medien/das-digitale-portfolio-der-frankfurter-allgemeinen/faznet-fuer-mehr-tiefenschaerfe/> (staženo 21.6.2017).

„Joint Statement of the Heads of Governments of the V4 Countries“, Visegrad Group, <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2016/joint-statement-of-the-160919> (staženo 26.6.2017).

„Předsednictví ČR ve Visegrádské skupině 2015/2016“, Vláda České republiky, https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/Predsednictvi_CR_V4/ (staženo 26.6.2017).

„Süddeutsche Zeitung“, Süddeutscher Verlag, http://www.sueddeutscher-verlag.de/business/sueddeutsche_zeitung/sueddeutsche_zeitung (staženo 21.1.2017).

„Über 6 Millionen Besuche auf taz.de“, *taz.blogs*, https://blogs.taz.de/hausblog/2011/04/01/ueber_6_millionen_besuche_auf_tazde/ (staženo 21.1.2017).

Sekundární zdroje

Knihy a sborníky

Graeme Burton a Jan Jiráček, *Úvod do studia médií* (Brno: Barrister & Principal, 2001).

Stuart Hall, Jessica Evans a Sean Nixon, eds., *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, (London: Open University Press, 2003).

Daniel C. Hallin a Paolo Mancini, *Systémy médií v postmoderním světě: Tři modely médií a politiky* (Praha: Portál, 2008).

- Jan Hendl, *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* (Praha: Portál, 2008).
- Jan Jandourek, *Úvod do sociologie* (Praha: Portál, 2003).
- Jan Jirák a Barbara Köpplová, *Masová média* (Praha: Portál, 2015).
- Maxwell McCombs, *Agenda setting: nastolování agendy – masová média a veřejné mínění* (Praha: Portál, 2009).
- Hermann Meyn, Jan Tonnemacher, *Massenmedien in Deutschland* (Konstanz: UVK Medien, 2012).
- Heinz Pürer, *Medien in Deutschland: Presse – Rundfunk – Online* (Bonn: UTB GmbH, 2016).
- Irena Reifová et al., *Slovník mediální komunikace* (Praha: Portál, 2004).
- Renáta Sedláková, „Mediální konstrukce reality – reprezentace druhých“, in *Média dnes – reflexe mediality – reprezentace druhých*, eds. Martin Foret, Marek Lapčík, Petr Orság (Olomouc: UP, 2008).
- Tomáš Trampota, *Zpravodajství* (Praha: Portál, 2006).
- Roger D. Wimmer a Joseph R. Dominick, *Mass Media Research: An Introduction* (Belmont: Wadsworth Publishing, 1997).

Odborné články a studie

- Jakub Eberle a Vladimír Handl, *Strategie české politiky vůči Německu*, ÚMV říjen 2016 (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2016), <http://www.iir.cz/article/strategie-ceske-politiky-vuci-nemecku> (staženo 15.11.2016).
- Tereza Freidingerová, ed., *Manuál píšeme o migraci* (Praha: Člověk v tísni, 2016).
- Claire Greenstein a Brandon Tensley „The Strongwoman of Europe“, *Foreign Affairs*, 6. dubna 2016, <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/2016-04-06/strongwoman-europe> (staženo 8.4.2016).
- Richard W. Grove, An analysis of the constant comparative method, in *International Journal of Qualitative Studies in Education*, Volume 1, 1988 – Issue 3.
- Theresa Haberl, „Die Flüchtlingskrise als Krise Europas“, Munich Media Watch <https://munichmediawatch.wordpress.com/2016/08/10/die-fluechtlingskrise-als-krise-europas/> (staženo 14.5.2017).
- Michael Haller, *Die „Flüchtlingskrise in den Medien* (Frankfurt am Main: Otto Brenner Stiftung, 2017).
- Friederike Herrmann, „Das Märchen vom überkochenden Brei. Narrative in der medialen Berichterstattung zum Flüchtlingsthema im Herbst 2015“, *Communicatio Socialis* 49, č. 1 (2016), <http://ejournal.communicatio-socialis.de/index.php/cc/article/view/1161> (staženo 21.6.2017).
- Josef Janning a Almut Möller, *Leading from the centre: Germany's new role in Europe*, ECFR Policy Brief, červenec 2016 (London: The European Council on Foreign Relations, 2016), http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR_183_-_GERMAN_LEADERSHIP2.pdf (staženo 18.10.2016).

Petr Kaniok, „The refugee crisis is the Visegrad Group’s moment of truth“, *Europe’s World*, <http://europesworld.org/2015/10/01/refugee-crisis-visegrad-groups-moment-truth/#.WWHia4TyjIX> (staženo 26.6.2017).

Kai-Olaf Lang, „Differenzieren und Koperieren“, *SWP Aktuell* 22, (Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2016), https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/aktuell/2017A22_ing.pdf (staženo 20.7.2017).

Leonie Liemich, Thomas Öllermann a Anne Seyferth, „Eine Quote für die Aufnahme von Flüchtlingen?“, *Perspektive FES Prag*, říjen 2015 (Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2015), <http://library.fes.de/pdf-files/id-moe/12007.pdf> (staženo 22.7.2017).

Jaromír Volek, „Mediální obraz ve volební kampani“, in *Mediální obraz politiky(a), Americké centrum* 18. dubna 2013, http://www.clovekamedia.cz/konference/sborniky/cm_2013_jaro.pdf (staženo 10.7.2017).

Eszter Zalan, „The rise and shine of Visegrad“, in *EU Observer*, prosinec 2016, <https://euobserver.com/europe-in-review/136044> (staženo 21.1.2017).

Internetové zdroje

Christoph Lütge, „7 Gründe, warum Moral in der Flüchtlingskrise nicht grenzenlos ist“, *Huffingtonpost.de*, http://www.huffingtonpost.de/christoph-luetge/obergrenze-moral-fluechtlinge_b_8791256.html (staženo 6.7.2017).

„Alternativa pro Česko - probouzí se česká společnost?“, Institut Václava Klause, <http://institutvk.cz/clanky/alternativa-pro-cesko-probouzi-se-ceska-spolecnost.html> (staženo 20.6.2017).

„Apropos Willkommenskultur“, FAZ.NET, <http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/medien/studie-wie-ueber-fluechtlinge-berichtet-wurde-14378135.html> (staženo 10.5.2017).

„Die Zeitungen in Zahlen und Daten“, Bundesverband Deutscher Zeitungsverleger e.V., <https://www.bdzv.de/maerkte-und-daten/wirtschaftliche-lage/zeitungen-in-zahlen-und-daten/> (staženo 19.1.2017).

„EU migrant crisis: facts and figures“, Evropský parlament, <http://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20170629STO78630/eu-migrant-crisis-facts-and-figures> (staženo 6.6.2017).

„Frauke Petry: Wir sind das Fieberthermometer der Gesellschaft“, *Der Tagesspiegel*, 30. dubna 2016, <http://www.tagesspiegel.de/politik/afd-bundesparteitag-in-stuttgart-frauke-petry-wir-sind-das-fieberthermometer-der-gesellschaft/13524856.html> (staženo 13.6.2017).

„Gemessene Nutzungsdaten – Online“, Informationsgemeinschaft zur Feststellung der Verbreitung von Werbeträgern IVW, http://ausweisung.ivw-online.de/index.php?i=116&mz_szm=201701&a=o42760&kat1=0&kat2=0&kat3=0&kat4=0&kat5=0&kat6=0&kat7=0&kat8=0&sort=&suche=&mz1=&mz2=&mz3=&sid=&pis=0&az_filter=0 (staženo 22.1.2017).

„Karl-Peter Schwarz“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, <http://www.faz.net/redaktion/karl-peter-schwarz-11104304.html> (staženo 21.1.2017).

- „Klausův institut: Konvičková Alternativa pro Česko je znak probouzení občanů“, *Lidovky.cz*, http://www.lidovky.cz/klausuv-institut-konvickova-alternativa-pro-cesko-je-znak-probouzeni-obcanu-1x1-/zpravy-domov.aspx?c=A160510_174935_in_domov_sk (staženo 20.6.2017)
- „Klaus se svým týmem podpořil vznik nacionalistické strany Alternativa pro Česko“, *Ihned.cz*, <https://domaci.ihned.cz/c1-65286110-klaus-se-svym-tymem-podporil-vznik-nacionalisticke-strany-alternativa-pro-cesko-konvicka-mu-ale-vadi> (staženo 20.6.2017).
- „Korrespondenten deutschsprachiger Medien in Tschechien“, Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze, http://m.prag.diplo.de/contentblob/4446716/Daten/5179463/download_Ortskorrespondenten.pdf (staženo 21.1.2017).
- „Mimořádný summit Visegrádské skupiny k řešení migrační krize se uskuteční v Praze v pátek“, Vláda České republiky, <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/mimoradny-summit-visegradskeskupiny-k-reseni-migracni-krize-se-uskutecni-v-praze-v-patek-134027/> (staženo 15.6.2017).
- „Premiér Sobotka svolal mimořádný summit zemí V4. Bude se zabývat řešením migrační krize“, Vláda České republiky, <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-sobotka-svolal-mimoradny-summit-zemi-v4--bude-se-zabyvat-resenim-migracni-krize-139508/> (staženo 15.6.2017).
- „Premiéři V4 potvrdili Pražskou deklarací společnou snahu o posilování Evropy“, Vláda České republiky, <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/spolecne-prohlaseni-predsedu-klad-zemi-visegradske-skupiny-k-25--vyroci-v4-140168/> (staženo 15.6.2017).
- „Premiéři V4 potvrdili Pražskou deklarací společnou snahu o posilování Evropy“, Vláda České republiky, <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/spolecne-prohlaseni-predsedu-klad-zemi-visegradske-skupiny-k-25--vyroci-v4-140168/> (staženo 26.6.2017).
- „Rudolf Jindrák: Německo je náš nejdůležitější obchodní a politický partner“, *Deník.cz*, 25. srpna 2016, http://www.denik.cz/z_domova/rudolf-jindrak-nemecko-je-nas-nejdulezitejsi-obchodni-a-politicky-partner-20160824.html (staženo 10. 7. 2017).
- „Vorangehen, Verantwortung übernehmen“, *Tagesschau.de*, 9. září 2015, <https://www.tagesschau.de/inland/bundestag-generaldebatte-113.html> (staženo 6.7.2017).
- „Vyjádření IVK k mediálnímu ohlasu na jeho vztah k případnému založení české verze AfD Institut Václava Klause“, <http://institutvk.cz/clanky/vyjadreni-ivk-k-medialnimu-ohlasu-na-jeho-vztah-k-pripadnemu-zalozeni-ceske-verze-afd.html> (staženo 20.6.2017).
- „Vyjádření Ministerstva vnitra k informacím médií o návratu 25 iráckých křesťanů z Německa do ČR“, Ministerstvo vnitra České republiky, <http://www.mvcr.cz/clanek/vyjadreni-ministerstva-vnitra-k-informacim-medii-o-navratu-25-irackych-krestanu-z-nemecka-do-cr.aspx> (staženo 10.7.2017).
- „60 Millionen – Zeitungsmarken erreichen fast jeden“, Bundesverband Deutscher Zeitungsverleger e.V., https://www.bdzv.de/maerkte-unddaten/wirtschaftliche Lage/artikel/detail/60_millionen_zeitungsmarken_erreichen_fast_jeden/ (staženo 19.1.2017).

Seznam příloh

- Příloha č. 1:** Noviny vycházející v Německu v roce 2017 (tabulka)
- Příloha č. 2:** Nadregionální deníky ve čtvrtém kvartálu roku 2016 (tabulka)
- Příloha č. 3:** Návštěvnost zkoumaných zpravodajských portálů (tabulka)
- Příloha č. 4:** Výsledky při vyhledávání klíčových slov v databázích (tabulka)
- Příloha č. 5:** Podíl zkoumaných příspěvků na člancích použitých ve studii Michaela Hallera (graf)
- Příloha č. 6:** Přehled zkoumaných příspěvků po měsících (graf)
- Příloha č. 7:** Přehled počtu příspěvků k tématu „uprchlíci“ v roce 2015 na portálech Tagesschau.de a Spiegel Online (graf)
- Příloha č. 8:** Konotace vůči ČR (graf)
- Příloha č. 9:** Geografický/geopolitický kontext ČR v denících (tabulka)
- Příloha č. 10:** Geopolitický kontext - rozdíly podle deníků (tabulka)
- Příloha č. 11:** Autoři zkoumaných příspěvků (graf)
- Příloha č. 12:** Počet autorů vs. počet článků (tabulka)
- Příloha č. 13:** Pět nejčastějších autorů příspěvků (tabulka)
- Příloha č. 14:** Srovnání autorství korespondentů u jednotlivých titulů (tabulka)
- Příloha č. 15:** Rozdělení 46 ti českých aktérů podle rolí (graf)
- Příloha č. 16:** Čeští aktéři ve zkoumaných příspěvcích – Top 7 (tabulka)
- Příloha č. 17:** Zahraniční aktéři ve zkoumaných příspěvcích – Top 5 (tabulka)
- Příloha č. 18:** Rozdělení zahraničních aktérů podle rolí (tabulka)
- Příloha č. 19:** Konotace článků vůči ČR, porovnání článků, kde je zmíněn pouze Sobotka/Zeman (graf)
- Příloha č. 20:** Stát zmíněný v souvislosti s ČR (tabulka)
- Příloha č. 21:** ČR zmíněná pouze se Slovenskem/ se všemi státy Visegrádu (tabulka)
- Příloha č. 22:** Média, ze kterých pocházely zkoumané příspěvky (graf)
- Příloha č. 23:** Poměr zkoumaných příspěvků z tištěné a online verze deníků (graf)
- Příloha č. 24:** Umístění zkoumaných článků (tabulka)
- Příloha č. 25:** Rozsah článků (tabulka)
- Příloha č. 26:** Seznam zkoumaných příspěvků, řazeno chronologicky (tabulka)